

70

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO¹⁾

z dnia 9 grudnia 2010 r.

w sprawie podstaw programowych kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego w publicznych szkołach artystycznych

Na podstawie art. 32a ust. 4 i art. 22 ust. 2 pkt 2 lit. d ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

§ 1. 1. Rozporządzenie określa podstawy programowe kształcenia w zawodach szkolnictwa artystycznego, objętych klasyfikacją zawodów szkolnictwa zawodowego, stanowiącą załącznik do rozporządzenia

¹⁾ Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego kieruje działem administracji rządowej — kultura i ochrona dziedzictwa narodowego, na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Dz. U. Nr 216, poz. 1595).

²⁾ Zmiany tekstu jednolitego wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2004 r. Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2781, z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 94, poz. 788, Nr 122, poz. 1020, Nr 131, poz. 1091, Nr 167, poz. 1400 i Nr 249, poz. 2104, z 2006 r. Nr 144, poz. 1043, Nr 208, poz. 1532 i Nr 227, poz. 1658, z 2007 r. Nr 42, poz. 273, Nr 80, poz. 542, Nr 115, poz. 791, Nr 120, poz. 818, Nr 180, poz. 1280 i Nr 181, poz. 1292, z 2008 r. Nr 70, poz. 416, Nr 145, poz. 917, Nr 216, poz. 1370 i Nr 235, poz. 1618, z 2009 r. Nr 6, poz. 33, Nr 31, poz. 206, Nr 56, poz. 458, Nr 157, poz. 1241 i Nr 219, poz. 1705 oraz z 2010 r. Nr 44, poz. 250, Nr 54, poz. 320, Nr 127, poz. 857 i Nr 148, poz. 991.

Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego (Dz. U. Nr 124, poz. 860, z 2008 r. Nr 144, poz. 903 oraz z 2010 r. Nr 60, poz. 374), w publicznych szkołach artystycznych:

- 1) aktor cyrkowy (symbol cyfrowy 347[01]);
- 2) aktor scen muzycznych (symbol cyfrowy 347[02]);
- 3) animator kultury (symbol cyfrowy 347[03]);
- 4) bibliotekarz (symbol cyfrowy 348[01]);
- 5) muzyk (symbol cyfrowy 347[04]);
- 6) plastyk (symbol cyfrowy 347[07]);
- 7) tancerz (symbol cyfrowy 347[08]).

2. Podstawy programowe, o których mowa w ust. 1, stanowią załączniki nr 1—7 do rozporządzenia.

§ 2. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego:

B. Zdrojewski

Załączniki do rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 9 grudnia 2010 r. (poz. 70)

Załącznik nr 1

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE AKTOR CYRKOWY

I. Opis kształcenia

Kształcenie w zawodzie aktor cyrkowy odbywa się w szkole sztuki cyrkowej.

II. Cele nauczania

1. Stwarzanie warunków umożliwiających przygotowanie aparatu ruchowego uczniów do wykonywania różnorodnych technik cyrkowych.
2. Umożliwienie harmonijnego rozwoju fizycznego i psychicznego uczniów, pobudzanie i rozwijanie wrodzonych predyspozycji psychofizycznych.
3. Stwarzanie warunków do rozwoju wyobraźni i ekspresji muzyczno-ruchowej oraz rozbudzanie wrażliwości estetycznej.
4. Rozwijanie samodzielności, obowiązkowości oraz zdolności do podejmowania odpowiedzialności za siebie, partnerów i zespół.
5. Kształtowanie kultury osobistej i dumy z wykonywanego zawodu.
6. Motywowanie do samodzielnego rozwoju artystycznego.
7. Przygotowanie do prezentowania swoich umiejętności z wybranych dyscyplin sztuki cyrkowej.
8. Przystwojenie i zrozumienie zasad bezpieczeństwa.
9. Przygotowanie do udziału w widowiskach artystycznych.

III. Opis kwalifikacji absolwenta

W wyniku kształcenia absolwent powinien posiadać:

- 1) umiejętności z zakresu: akrobatyki, gimnastyki, ekwilibrystyki, żonglerki oraz podstaw tańca klasycznego;
- 2) opanowane podstawy pantomimy i elementów gry aktorskiej niezbędnych do kreowania postaci scenicznych;
- 3) wiadomości z zakresu historii cyrku polskiego oraz światowego ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju poszczególnych dyscyplin sztuki cyrkowej i jej aktualnych trendów;
- 4) wiadomości z zakresu podstaw anatomii i biomechaniki, niezbędnych przy wykonywaniu ewolucji i trików cyrkowych oraz możliwości organizmu ludzkiego;
- 5) podstawową wiedzę i umiejętności z zakresu charakterystyki osobistej, stosowanej w cyrku, teatrze, filmie i telewizji;
- 6) znajomość przepisów BHP niezbędnych przy pracy na wysokościach i z różnego rodzaju rekwizytami;
- 7) wysoką sprawność fizyczną i psychomotoryczną, odporność na trudne warunki, wrażliwość artystyczną i estetyczną;
- 8) umiejętność aktywnego uczestniczenia w działalności artystycznej i społecznej na rzecz środowiska cyrkowego;
- 9) umiejętność udzielania pomocy młodym adeptom sztuki cyrkowej oraz odnoszenia się z szacunkiem do nestorów tej sztuki.

IV. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych

Techniki cyrkowe

Treści nauczania

1. Ćwiczenia akrobatyczne:
  - 1) dynamiczne;
  - 2) siłowe statyczne;
  - 3) plastyczne;
  - 4) skoki na ziemi;
  - 5) skoki na batucie.
2. Ćwiczenia gimnastyczne:
  - 1) chłopcy: na drążku gimnastycznym i na poręczach gimnastycznych;
  - 2) dziewczęta: na trapezie i na linii pionowej.
3. Ćwiczenia ekwilibrystyczne:
  - 1) balans na wałku;
  - 2) balans na drabinie;
  - 3) balans na linii poziomej;
  - 4) balans perszem — chłopcy;
  - 5) balans innymi przedmiotami — dziewczęta.

4. Ćwiczenia żonglerskie:

- 1) żonglerka solowa, wyrzuty, rzuty, kręcenie przyborów;
- 2) żonglerka zespołowa różnymi przyborami.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie techniki wykonywanych ćwiczeń.
2. Wyrobiecie orientacji przestrzennej, koordynacji ruchowej, równowagi i refleksu oraz zwinności i siły.
3. Wyrobiecie lekkości i sprężystości ruchów.

Specjalność artystyczna

Treści nauczania

1. Ćwiczenia wybranych elementów z zakresu akrobatyki i gimnastyki, ekwilibrystyki, żonglerki oraz kłownady i iluzji z wykorzystaniem przyrządów i rekwizytów.
2. Dobór oprawy artystycznej poszczególnych numerów cyrkowych — muzyka, choreografia, kostium.

Osiągnięcia uczniów

1. Perfekcyjne opanowanie umiejętności wchodzących w skład numeru cyrkowego.
2. Umiejętność profesjonalnej prezentacji artystycznej.

Technika taneczna

Treści nauczania

1. Przestrzeń i kierunek ruchu.
2. Sprawność ruchowa i jej znaczenie w zawodzie aktora cyrkowego.
3. Elementy techniki tańca charakterystycznego: krakowiak i polonez:
  - 1) wiadomości ogólne;
  - 2) charakterystyczne cechy ruchowe i muzyczne;
  - 3) właściwa interpretacja.
4. Elementy techniki tańca klasycznego:
  - 1) ćwiczenia na drążku i na środku sali;
  - 2) układy taneczne i etiudy lekcyjne.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie prawidłowej postawy, pracy stóp, rąk i korpusu.
2. Opanowanie koordynacji i harmonii ruchu.
3. Umiejętność łączenia ruchu z muzyką.
4. Umiejętność wykonania poznanych tańców charakterystycznych.
5. Umiejętność wykonania wybranych układów tanecznych.

Charakteryzacja**Treści nauczania**

1. Zasady charakteryzacji:
  - 1) anatomia i fizjologia głowy;
  - 2) materiałoznawstwo i technologia.
2. Rodzaje charakteryzacji.
3. Wybrane zagadnienia z zakresu barwy i oświetlenia.
4. Charakteryzacja artysty cyrkowego zgodna ze specjalizacją zawodową.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość zasad charakteryzacji.
2. Umiejętność wykonania elementów do charakteryzacji.

3. Umiejętność wykonania poznanych rodzajów charakteryzacji.

4. Umiejętność wykonania charakteryzacji zgodnej z założeniami estetycznymi poszczególnych epok historycznych.

Historia cyrku**Treści nauczania**

1. Najważniejsze wydarzenia z historii cyrku.
2. Najważniejsi artyści cyrkowi.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość najważniejszych wydarzeń z historii cyrku.
2. Znajomość najważniejszych artystów cyrkowych.

Załącznik nr 2

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE AKTOR SCEN MUZYCZNYCH**I. Opis kształcenia**

Kształcenie w zawodzie aktor scen muzycznych odbywa się w policealnej szkole muzycznej w następujących specjalnościach:

- A. Wokalno-baletowa.
- B. Wokalno-aktorska.
- C. Piosenkarz.

II. Cele nauczania

1. Rozwijanie predyspozycji głosowych poprzez pracę nad techniką głosu w śpiewie klasycznym i piosenkarstwie.
2. Rozwijanie predyspozycji tanecznych poprzez pracę nad różnymi technikami tańca klasycznego, ludowego i współczesnego.
3. Rozwijanie uzdolnień aktorskich i pantomimicznych.
4. Zapoznanie słuchaczy z grą na instrumencie i podstawami kształcenia słuchu.
5. Rozwijanie osobowości artystycznej.
6. Przygotowywanie do prezentacji artystycznych.
7. Wykształcenie wartościowych artystów na potrzeby teatrów muzycznych i estrady.
8. Stworzenie możliwości wykazania się aktywnością twórczą.

III. Opis kwalifikacji absolwenta

W wyniku kształcenia absolwent powinien:

- 1) posiadać przygotowanie wokalne i techniczne do śpiewu solowego i piosenkarstwa;
- 2) posiadać przygotowanie ruchowe i taneczne z zakresu różnych rodzajów tańca (klasycznego, ludowego, charakterystycznego, współczesnego itp.);
- 3) posiadać wykształcone umiejętności aktorskie;
- 4) grać na fortepianie w podstawowym zakresie umiejętności;
- 5) posiadać wykształcony słuch muzyczny pozwalający na uzyskiwanie poprawnej intonacji;
- 6) wykazywać się umiejętnością pracy na scenie teatralnej i estradzie w roli aktora i solisty – wokalisty;
- 7) posiadać umiejętność pracy w zespole wokalnym, chórze i zespole tanecznym;
- 8) umieć stosować w praktyce podstawowe zasady teorii muzyki;
- 9) posiadać umiejętność aktywnego uczestniczenia w życiu artystycznym;
- 10) umieć korzystać z literatury specjalistycznej.

IV. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych

A. SPECJALNOŚĆ – WOKALNO-BALETOWA

Śpiew

Treści nauczania

1. Zarys historii wokalistyki, budowa i higiena organu głosowego.
2. Podstawy prawidłowego oddechu.
3. Wybrane elementy techniki śpiewu.
4. Podstawy interpretacji muzycznej.
5. Zasady notacji oraz techniki czytania a vista.
6. Samodzielna praca nad utworem.
7. Praktyka estradowa.
8. Technika pracy nad opanowaniem pamięciowym utworu.
9. Podstawowe formy muzykowania zespołowego.
10. Literatura wokalna, dobrana przez nauczyciela w zależności od możliwości i preferencji ucznia.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość budowy aparatu głosowego, jego części i zasad ich wzajemnego współdziałania (nos, podniebienie, krtań, płuca, przepona). Znajomość zasad higieny organu głosowego.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego poszczególnych elementów oraz opanowanie zasad prawidłowej emisji.
3. Opanowanie podstaw techniki śpiewu z uwzględnieniem: umiejętności kształtowania samogłosek i spółgłosek, właściwego wdechu i wydechu, odpowiedniej pracy przepony oraz opanowanie umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Interpretowanie dynamiki i agogiki zgodnie z zapisem. Poprawna realizacja zapisu metrycznego. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego czytania a vista łatwych utworów w wolnym tempie.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym. Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc, opanowanie pamięciowe utworu). Umiejętność świadomego ćwiczenia.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwania

nie się różnymi formami zapamiętywania. Przystrojenie podstawowych elementów obicia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

8. Umiejętność udziału – pod kierunkiem nauczyciela – w prostych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury wokalne w następującym zakresie: trójdzwźwięki, czterodzwźwięki i inne rodzaje skoków interwałowych na jednym oddechu, wprawki i ćwiczenia różnych autorów oraz proste pieśni i arie klasyczne, romantyczne i współczesne.
10. Poprawne wykonanie: pieśni i prostej arii z uwzględnieniem poprawnej emisji i właściwej interpretacji.

Taniec klasyczny

Treści nauczania

1. Doskonalenie sprawności ruchowej.
2. Elementy tańca klasycznego.
3. Środki wyrazu artystycznego.
4. Przygotowanie do pracy w zespole baletowym.

Osiągnięcia uczniów

1. Uzyskanie odpowiednich warunków fizycznych potrzebnych do wykonywania zawodu tancerza.
2. Umiejętność wykonywania wszystkich elementów tańca klasycznego.
3. Umiejętność artystycznej interpretacji ruchem utworów z literatury muzycznej.
4. Umiejętność poruszania się na scenie i umiejętność pracy w zespole baletowym.

Taniec charakterystyczny

Treści nauczania

1. Polskie tańce narodowe i wybrane tańce regionalne (poznanie elementów poszczególnych tańców i ich podstawowych figur).
2. Tańce charakterystyczne innych krajów.
3. Pochodzenie tańców narodowych, regionalnych i innych charakterystycznych, ich kostiumy i podstawowe cechy muzyki.
4. Stylizacja poszczególnych tańców.
5. Taniec w parze, taniec w grupie, taniec indywidualny.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność wykonania poszczególnych polskich tańców narodowych, regionalnych i charakterystycznych. Umiejętność określenia podstawowych figur tych tańców i ich poszczególnych elementów.

- Umiejętność wykonania podstawowych tańców charakterystycznych innych narodowości.
- Umiejętność rozpoznania danego tańca, wiedza o jego historii i pochodzeniu. Umiejętność rozpoznania kostiumu i określenia podstawowych cech muzyki danego tańca.
- Umiejętność wykonania formy scenicznej opartej na wybranym temacie tanecznym z uwzględnieniem charakteru danego tańca, jego metrum, tempa itp.
- Umiejętność wykonywania tańców charakterystycznych indywidualnie, w parze i w grupie.
- Różne sposoby podtrzymywania lub podnoszenia partnerki.
- Tworzenie etud tanecznych.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność płynnego wykonywania: obrotów, piruetów, tours lent, fouettée i port de bras.
- Umiejętność płynnego wykonywania: skoków, przenoszenia partnerki i podnoszeń.
- Umiejętność płynnego łączenia poszczególnych elementów w zestawach ruchowych.
- Umiejętność podnoszenia partnerki: w talii i za rękę, oburącz i jedną ręką.
- Umiejętność konstruowania etud tanecznych z wykorzystaniem wszystkich poznanych elementów.

Taniec współczesny i step

Treści nauczania

- Taniec jako ruch i sposób komunikowania się.
- Techniki i style tańca współczesnego i stepu.
- Rozwój tańca współczesnego i stepu w Stanach Zjednoczonych i w Europie.
- Inspiracje tańca współczesnego.
- Elementy tańca współczesnego i stepu.
- Sposoby ćwiczenia tańca współczesnego i stepu.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność kształtowania motoryki ciała zgodnie z naturalnymi możliwościami fizycznymi. Umiejętność sterowania swobodnym przepływem energii w ciele tancerza oraz aktywnego wykorzystania przestrzeni.
- Umiejętność rozróżniania różnych stylów, koncepcji i technik tanecznych.
- Umiejętność określenia cech rozwojowych tańca współczesnego i stepu w Stanach Zjednoczonych i w Europie.
- Umiejętność wykorzystywania w tańcu współczesnym elementów folkloru, literatury i muzyki klasycznej.
- Umiejętność zastosowania różnych technik tańca współczesnego i poszczególnych breków stepu w ruchu tanecznym. Umiejętność ukazania: różnych funkcji muzyki, „ciszy rekwizytu”, scenografii i światła.
- Umiejętność zastosowania różnego rodzaju ćwiczeń w samodzielnej pracy nad tańcem.

Partnerowanie

Treści nauczania

- Ćwiczenia par terre.
- Ćwiczenia en l'air.
- Wykorzystanie elementów pomocniczych przy współpracy z partnerem.

Pantomima

Treści nauczania

- Znaczenie i metody rozgrzewki pantomimicznej.
- Techniki pantomimiczne.
- Konstruowanie etud i mimodram pantomimicznych.
- Historia pantomimy.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność przeprowadzenia samodzielnej rozgrzewki przed występem scenicznym.
- Umiejętność zastosowania odpowiedniego gestu w konkretnej postaci i sytuacji scenicznej.
- Umiejętność samodzielnego opracowania mimodram i etud pantomimicznych.
- Umiejętność wykorzystania wiedzy o technikach pantomimicznych przy tworzeniu własnych prezentacji scenicznych.

Kształcenie słuchu

Treści nauczania

- Interwały i akordy.
- Gamy.
- Ćwiczenia rytmiczne.
- Dyktanda.
- Czytanie a vista.
- Solmizacja.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność rozpoznawania interwałów do oktawy włącznie. Umiejętność wyszukiwania struktur interwałowych w wykonywanym repertuarze. Umiejętność zapisywania interwałów nutami i symbolami.

Umiejętność budowania trójdźwięków majorowych i minorowych bez przewrotu i w przewrotach, ich słuchowego rozpoznawania oraz zapisywania nutami i symbolami. Umiejętność budowania dominanty septymowej.

2. Umiejętność budowania gamy majorowej i minoro-wej naturalnej i harmonicznej. Umiejętność zapisywania gam nutami i symbolami. Umiejętność śpiewania gam majorowych (do pięciu znaków) i mino-rowych harmonicznych (do trzech znaków) od pierwszego stopnia.
3. Umiejętność zapisu i rozpoznawania podstawo-wych wartości rytmicznych. Umiejętność rozpozna-wania i zapisu prostych grup nieregularnych.
4. Umiejętność zapisywania prostych dyktand melo-dycznych jednogłosowych z zastosowaniem pozna-nych interwałów i struktur rytmicznych w podanym metrum. Umiejętność zapisywania prostych struk-tur rytmicznych.
5. Umiejętność czytania a vista jednogłosowych melo-dii tonalnych i prostych atonalnych. Umiejętność powtarzania głosem usłyszonej melodii. Umiejęt-ność improwizowania głosem prostych zdań i okre-sów muzycznych.
6. Umiejętność śpiewania solmizacją przygotowanych ćwiczeń i fragmentów własnego repertuaru.

Emisja chóralna

Treści nauczania

1. Podstawowe pojęcia wokalne, anatomia i fizjologia aparatu głosowego.
2. Umiejętność pracy w grupie.
3. Zagadnienia wokально-muzyczne.
4. Przygotowanie do śpiewania w chórze.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność wykorzystania wiedzy z zakresu anatomi i fizjologii organu głosowego oraz odpowied-nich ćwiczeń z zakresu emisji głosu, dykcji i higieny głosu.
2. Umiejętność orientacji we współbrzmieniach głó-sów, doskonalenia precyzji intonacyjnej i rytmicz-nej, poczucia odpowiedzialności pracy w grupie.
3. Pogłębianie znajomości literatury muzycznej. Do-skonalenie umiejętności posługiwania się słuchem wysokościowym, harmonicznym i barwowym.
4. Umiejętność śpiewania w różnych zespołach chó-ralnych.

Fortepian

Treści nauczania

1. Znajomość budowy i historii instrumentu. Przygo-towanie aparatu ruchowego do gry na fortepianie.

2. Podstawowe elementy techniki gry.
3. Podstawowe problemy interpretacyjne.
4. Podstawowe elementy dzieła muzycznego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność nazywania poszczególnych elemen-tów fortepianu. Opanowanie prawidłowej postawy i swobodnej pracy obydwu rąk. Umiejętność posłu-giwania się pedałami i znajomość podstawowych zasad pedalizacji.
2. Umiejętność zastosowania podstawowych sposo-bów artykulacji i ozdobników.
3. Znajomość i umiejętność grania w odpowiednim tempie i dynamice. Umiejętność uzyskania nieza-leżności prawej ręki od lewej. Umiejętność wykona-nia utworu zgodnie z jego charakterem i z zachowa-niem stylistyki danej epoki.
4. Umiejętność rozpoznania w utworze podstawowych elementów dzieła muzycznego i znajomość wpływu tych elementów na ostateczny kształt dzieła.

Gra aktorska

Treści nauczania

1. Przystwojenie wiadomości teoretycznych o zasa-dach gry aktorskiej.
2. Zdobycie umiejętności aktorskich.
3. Rozwinięcie wrażliwości emocjonalnej.
4. Doskonalenie przekazu tekstu w realizacji monolo-gowej i dialogowej.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność analizy tekstu i uzyskanie wiedzy o za-sadach i sposobach jego właściwej interpretacji.
2. Umiejętność realizacji etiud beztekstowych (ruch i reakcja). Umiejętność właściwego budowania roli aktora w zależności od tekstu.
3. Umiejętność tworzenia stanów emocjonalnych od-powiednich do danego tekstu i sytuacji i ich umie-jętne wprowadzanie do zakresu środków aktor-skich.
4. Umiejętność realizacji scen monodramowych i dia-logowych i samodzielnej realizacji powierzonej roli aktorskiej.

Dykcja

Treści nauczania

1. Teoretyczne podstawy techniki mówienia oraz za-znajomienie z budową i funkcjami aparatu mowy.
2. Technika poprawnej wymowy: słyszalności, czysto-ści i wyrazistości artykulacyjnej.
3. Posługiwanie się różnymi środkami wyrazu.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych zagadnień z zakresu języka polskiego, pochodzenie polskiego języka literackiego. Znajomość budowy anatomicznej aparatu głosowego i narządów mowy.
2. Znajomość i umiejętność zastosowania podstawowych elementów wersyfikacji polskiej (akcent, fraza, oddech, pauza, tempo, rytm, analiza treści i środków wyrazu). Umiejętność prawidłowego ćwiczenia tych elementów.
3. Umiejętność zastosowania poznanych środków wyrazu oraz odpowiednich ćwiczeń na samogłoskach i spółgłoskach do odpowiedniej interpretacji tekstu literackiego. Umiejętność interpretacji artystycznej wybranych tekstów.

Zasady charakteryzacji**Treści nauczania**

1. Podstawowe wiadomości teoretyczne o historii i zasadach charakteryzacji.
2. Zdobywanie umiejętności manualnych.
3. Technologie i materiały potrzebne do charakteryzacji scenicznej.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość historii charakteryzacji z uwzględnieniem makijażu, stylu ubioru i fryzury. Znajomość podstawowych wiadomości z zakresu sposobów charakteryzacji.
2. Umiejętność właściwego doboru środków do wykonania prawidłowej charakteryzacji. Umiejętność samodzielnej charakteryzacji własnej twarzy z uwzględnieniem potrzeb danej roli.
3. Znajomość podstawowych materiałów potrzebnych do charakteryzacji i umiejętność ich prawidłowego użycia.

Wybrane zagadnienia z historii teatru**Treści nauczania**

1. Najważniejsze wydarzenia z historii teatru.
2. Historia operetki.
3. Historia teatru muzycznego.
4. Historia musicalu.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność określenia najważniejszych wydarzeń z historii teatru starożytnego, dalekowschodniego, japońskiego, średniowiecznego, barokowego, klasycznego, romantycznego i współczesnego.
2. Znajomość historii operetki i jej czołowych przedstawicieli.
3. Znajomość teatru W. Bogusławskiego, wybranych dzieł S. Moniuszki i S. Witkiewicza jako różnych form teatru muzycznego. Znajomość szczególnej roli I. Duncan w historii teatru tańca.

4. Znajomość dokonań teatru muzycznego w XX wieku ze szczególnym uwzględnieniem musicalu (Gershwin). Znajomość innych form teatralnych tego okresu (happening, teatr Kantora, Swinarskiego i inne). Umiejętność dostrzegania wpływu poszczególnych form teatralnych na kulturę epoki.

Nauka o muzyce**Treści nauczania**

1. Formy muzyczne wokalne-instrumentalne i instrumentalne oraz ich aparat wykonawczy.
2. Historia muzyki od starożytności po współczesność.
3. Literatura muzyczna.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność posługiwania się wiadomościami z form muzycznych i historii muzyki w formułowaniu własnych sądów o muzyce i kompozytorach.
2. Umiejętność kształtowania własnych zainteresowań muzycznych w oparciu o wiedzę z historii muzyki.
3. Umiejętność świadomego słuchania muzyki oraz rozpoznawania wybranych utworów z różnych epok i najwybitniejszych kompozytorów.

B. SPECJALNOŚĆ – WOKALNO-AKTORSKA**Śpiew****Treści nauczania**

1. Historia wokalistyki, budowa organu głosowego i jego higieny.
2. Prawidłowe funkcjonowanie organu głosowego.
3. Technika śpiewu.
4. Interpretacja muzyczna z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.
5. Czytanie a vista.
6. Samodzielna praca nad utworem.
7. Technika pracy nad opanowaniem pamięciowym utworu i praktyka estradowa.
8. Muzykowanie zespołowe.
9. Literatura wokalna.
10. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość budowy aparatu głosowego, jego części i zasad ich wzajemnego współdziałania (nos, podniebienie, krtań, płuca, przepona).
2. Opanowanie prawidłowej postawy, swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego

poszczególnych elementów, opanowanie zasad prawidłowej emisji, umiejętność biegłego wykonywania wokaliz.

3. Doskonalenie techniki śpiewu z uwzględnieniem: kształtowania samogłosek i spółgłosek, właściwego wdechu i wydechu, odpowiedniej pracy przepony, opanowanie umiejętności korekty intonacji, wypracowania mocnego i „okrągłego” ataku dźwięku, stosowanie legato jako podstawowej formy artykulacji, wyrabianie nawyku precyzji wymowy.
4. Swobodne frazowanie i umiejętność operowania wszystkimi sposobami artykulacji. Interpretowanie dynamiki i agogiki zgodnie z zapisem. Poprawna realizacja zapisu metrycznego. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego czytania a vista utworów o różnym stopniu trudności we właściwym tempie.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym. Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc, opanowanie pamięciowe utworu). Umiejętność świadomego ćwiczenia i właściwej współpracy z akompaniatorem.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyzwyczajenie swobody podczas występu estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury wokalne w następującym zakresie: wprawki i ćwiczenia różnych autorów, pieśni i arie klasyczne, romantyczne i współczesne.
10. Poprawne wykonanie: arii starowłoskiej i klasycznej, pieśni polskiej i romantycznej, arii operetkowej i musicalowej, piosenki aktorskiej z uwzględnieniem poprawnej emisji i właściwej interpretacji.

Gra aktorska

Treści nauczania

1. Zapoznanie z literaturą dramaturgiczną polską i obcą.
2. Elementarne zasady budowania postaci scenicznej.
3. Posługiwanie się formą wyrazu scenicznego.
4. Kształtowanie podstaw warsztatu aktorskiego.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość literatury dramaturgicznej polskiej i obcej (wiersz i proza).
2. Umiejętność prowadzenia dialogu wierszem i prozą. Umiejętność interpretacji monologu. Umiejętność posługiwania się kostiumem i rekwizytem.

3. Umiejętność analizy psychologicznej danej postaci. Umiejętność budowania charakterów i osobowości danych postaci scenicznych. Umiejętność dostosowania się do miejsca i czasu akcji.

4. Umiejętność zbudowania połączenia postaci scenicznej z muzyką i śpiewem. Umiejętność oceny własnych dokonań wokalnie-aktorskich. Umiejętność tworzenia postaci w konkretnych spektaklach wodewilowych, operetkowych, musicalowych itp.

Kształcenie słuchu z zasadami muzyki

Treści nauczania

1. Znajomość zasad muzyki.
2. Rozwijanie słuchu wysokościowego, harmonicznego, poczucia rytmu i wyobraźni muzycznej.
3. Rozwijanie umiejętności czytania nut glosem.
4. Znajomość podstawowej wiedzy z zakresu form muzycznych.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność określenia cech dźwięku, nazw poszczególnych dźwięków. Znajomość pięciolinii, kluży i nazw oktaw. Umiejętność posługiwania się metryką. Znajomość podstawowych pojęć z zakresu agogiki, dynamiki, artykulacji, frazowania i ozdobników. Znajomość budowy skal, gam, interwałów i akordów, rozumienie pojęć: diatonika, chromatyka i enharmonia. Znajomość podstawowych pojęć z zakresu struktury formalnej utworu.
2. Umiejętność śpiewania gam, interwałów, akordów, skal, różnych form kadencji. Umiejętność śpiewania melodii w prostych strukturach rytmicznych. Umiejętność tworzenia glosem prostych melodii (fraz, okres) w nieskomplikowanej rytmice.
3. Umiejętność swobodnego czytania prostych i bardziej skomplikowanych melodii z zachowaniem poprawnej intonacji i właściwej rytmiki (przygotowanych i a vista). Umiejętność zastosowania poprawnego intonacyjnie i rytmicznie czytania nut przy realizacji repertuaru wokalne.
4. Znajomość podstawowych pojęć z zakresu kształtowania dzieła muzycznego (okresowość, ewolucyjność, homofonia, polifonia itp.). Znajomość podstawowych gatunków i form muzycznych; umiejętność określenia cech gatunku i jego epoki.

Dykcja

Treści nauczania

1. Przygotowanie teoretyczne z zakresu anatomii i fizjologii aparatu głosowego, wyeliminowanie nieprawidłowości w używaniu narządów mowy.
2. Nabycie umiejętności poprawnej wymowy, wykształcenie wrażliwości słuchowej oraz umiejętności samokontroli.
3. Wypracowanie różnych form środków wyrazu artystycznego w zakresie żywego słowa i umiejętności dostosowania go do coraz to innych potrzeb artystycznych.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość budowy i funkcjonowania narządów mowy. Umiejętność posługiwania się słowem. Eliminowanie regionalizmów, gwary, naleciałości i niedbałości mowy potocznej.
2. Wyrobienie umiejętności poprawnej wymowy poprzez ćwiczenia oddechowe, emisyjne i artykulacyjne. Wyrobienie umiejętności samokontroli i wrażliwości słuchowej na wypowiedziane słowo.
3. Umiejętność zastosowania wszystkich elementów poprawnej wymowy w pracy nad rolą. Umiejętność posługiwania się poprawną wymową w śpiewie. Umiejętność korekty własnych błędów.

Wiersz**Treści nauczania**

1. Wiedza teoretyczna na temat budowy wiersza.
2. Frazowanie, tempo i rytm wypowiedzi scenicznej, akcentacja, średniówka, klauzula w wierszu.
3. Cechy wypowiedzi w zakresie wiersza klasycznego, współczesnego, monologu scenicznego, dialogu wierszowanego.
4. Literatura ze szczególnym uwzględnieniem polskiej klasyki.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość rodzajów wiersza i ich budowy.
2. Umiejętność wygłaszania wiersza z zastosowaniem właściwego dla logiki tekstu frazowania, tempa i rytmu oraz akcentacji z zastosowaniem nabytych umiejętności w zakresie emisji głosu, właściwego oddechu i dykcji.
3. Umiejętność mówienia wiersza klasycznego, współczesnego, monologu scenicznego (jako elementu roli), dialogowania wierszem.
4. Znajomość literatury, w szczególności polskiej klasyki.

Proza**Treści nauczania**

1. Wiedza teoretyczna na temat prozy.
2. Frazowanie, tempo i rytm wypowiedzi scenicznej, akcenty w prozie.
3. Cechy wypowiedzi w zakresie prozy.
4. Literatura z uwzględnieniem prozy polskiej.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość zagadnień teoretycznych na temat prozy.
2. Umiejętność wypowiedzi z zastosowaniem właściwego dla logiki tekstu frazowania, tempa i rytmu oraz akcentacji z zastosowaniem nabytych umiejętności w zakresie emisji głosu, właściwego oddechu i dykcji.

3. Umiejętność mówienia prozą klasycznej, współczesnej, monologu scenicznego (jako elementu roli), dialogów.
4. Znajomość literatury, w tym prozy polskiej.

Taniec charakterystyczny**Treści nauczania**

1. Polskie tańce narodowe i wybrane tańce regionalne (poznanie elementów poszczególnych tańców i ich podstawowych figur).
2. Tańce charakterystyczne innych krajów.
3. Pochodzenie tańców narodowych, regionalnych i innych charakterystycznych, poznanie kostiumów i podstawowych cech muzycznych tych tańców.
4. Stylizacja poszczególnych tańców.
5. Taniec w parze, w grupie i indywidualny.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność wykonania poszczególnych polskich tańców narodowych, regionalnych i charakterystycznych. Umiejętność określenia podstawowych figur tych tańców i ich poszczególnych elementów.
2. Umiejętność wykonania podstawowych tańców charakterystycznych innych narodowości.
3. Umiejętność rozpoznania danego tańca, wiedza o jego historii i pochodzeniu. Umiejętność rozpoznania kostiumu i określenia podstawowych cech muzyki danego tańca.
4. Umiejętność wykonania formy scenicznej opartej na wybranym temacie tanecznym z uwzględnieniem charakteru danego tańca, jego metrum i tempa.
5. Umiejętność wykonywania tańców charakterystycznych solo, w parze czy w grupie.

Taniec współczesny**Treści nauczania**

1. Taniec jako ruch i sposób komunikowania się.
2. Techniki i style tańca współczesnego.
3. Rozwój tańca współczesnego w Stanach Zjednoczonych i w Europie.
4. Inspiracje tańca współczesnego.
5. Różne elementy tańca współczesnego.
6. Sposoby ćwiczenia tańca współczesnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność kształtowania motoryki ciała zgodnie z jego naturalnymi możliwościami fizycznymi. Umiejętność sterowania swobodnym przepływem energii w ciele tancerza oraz aktywnego wykorzystania przestrzeni.

- Umiejętność rozróżniania różnych stylów, koncepcji i technik tanecznych.
- Umiejętność określenia cech rozwojowych tańca współczesnego w Stanach Zjednoczonych i w Europie.
- Umiejętność wykorzystywania w tańcu współczesnym elementów folkloru, literatury i muzyki.
- Umiejętność zastosowania różnych technik tańca współczesnego. Umiejętność ukazania różnych funkcji muzyki, „ciszy rekwizytu”, scenografii, światła itp. w tańcu współczesnym.
- Umiejętność zastosowania różnego rodzaju ćwiczeń w samodzielnej pracy nad tańcem.
- Utrwalanie nawyku świadomego słuchania utworów muzycznych oraz rozpoznawanie epoki, w której utwór powstał.
- Kształcenie umiejętności korzystania z różnych źródeł inspiracji przy tworzeniu postaci scenicznych.

Step

Treści nauczania

- Taniec jako ruch i sposób komunikowania się.
- Techniki i style stepu.
- Rozwój stepu w Stanach Zjednoczonych i w Europie.
- Inspiracje tańca współczesnego.
- Różne elementy stepu.
- Sposoby ćwiczenia stepu.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność kształtowania motoryki ciała zgodnie z jego naturalnymi możliwościami fizycznymi. Umiejętność sterowania swobodnym przepływem energii w ciele tancerza oraz aktywnego wykorzystania przestrzeni.
- Umiejętność rozróżniania różnych stylów, koncepcji i technik tanecznych.
- Umiejętność określenia cech rozwojowych stepu w Stanach Zjednoczonych i w Europie.
- Umiejętność wykorzystywania w stepie elementów folkloru, literatury i muzyki.
- Umiejętność zastosowania poszczególnych breków stepu w ruchu tanecznym. Umiejętność ukazania różnych funkcji muzyki, „ciszy rekwizytu”, scenografii, światła itp. w stepie.
- Umiejętność zastosowania różnego rodzaju ćwiczeń w samodzielnej pracy nad stepem.

Wybrane zagadnienia z historii muzyki

Treści nauczania

- Ukazanie najważniejszych etapów rozwoju muzyki w ich historycznych przemianach.
- Zapoznanie z sylwetkami najwybitniejszych twórców muzyki z uwzględnieniem ich osiągnięć i wkładu w rozwój kultury.

Osiągnięcia uczniów

- Znajomość rozwoju historycznego muzyki europejskiej i światowej ze szczególnym uwzględnieniem muzyki polskiej. Znajomość historycznego rozwoju różnych form teatralnych: od opery i operetki, poprzez teatr dramatyczny, po musical i teatr współczesny. Znajomość historii sztuki i kostiumu.
- Znajomość życia i twórczości najwybitniejszych kompozytorów i umiejętność określenia ich miejsca w historii muzyki. Znajomość stylistyki epoki, w której dany kompozytor tworzy. Znajomość działalności najwybitniejszych przedstawicieli w historii teatru i dramatu oraz historii sztuki. Umiejętność określenia wkładu tych twórców w historię kultury światowej.
- Umiejętność świadomego słuchania dzieł muzycznych. Umiejętność określenia na podstawie słyszanego utworu cech charakterystycznych stylu i epoki, w której powstał, a także w przypadku dzieł najwybitniejszych twórców (szczególnie muzyki wokalne) – kompozytora.
- Umiejętność zastosowania nabytej wiedzy, szczególnie pod względem znajomości stylu epoki czy cech charakterystycznych twórcy, przy tworzeniu postaci scenicznej w konkretnym dziele operowym, operetkowym i dramatycznym.

Wybrane zagadnienia z historii teatru

Treści nauczania

- Ukazanie najważniejszych etapów rozwoju teatru w ich historycznych przemianach.
- Zapoznanie z sylwetkami najwybitniejszych przedstawicieli teatru z uwzględnieniem ich osiągnięć i wkładu w rozwój kultury.
- Kształcenie umiejętności korzystania z różnych źródeł inspiracji przy tworzeniu postaci scenicznych.

Osiągnięcia uczniów

- Znajomość rozwoju historycznego teatru europejskiego i światowego, ze szczególnym uwzględnieniem teatru polskiego. Znajomość historycznego rozwoju różnych form teatralnych.
- Znajomość życia i twórczości najwybitniejszych przedstawicieli teatru i umiejętność określenia ich miejsca w historii teatru. Umiejętność określenia wkładu tych twórców w historię kultury światowej.
- Umiejętność zastosowania nabytej wiedzy, szczególnie pod względem znajomości stylu epoki czy cech charakterystycznych twórcy, przy tworzeniu postaci scenicznej w konkretnym dziele dramatycznym.

Wybrane zagadnienia z historii sztuki i kostiumu**Treści nauczania**

1. Ukazanie najważniejszych etapów rozwoju historii sztuki i kostiumu w ich historycznych przemianach.
2. Zapoznanie z sylwetkami najwybitniejszych przedstawicieli, z uwzględnieniem ich osiągnięć i wkładu w rozwój kultury.
3. Utrwalanie nawyku świadomego odbioru dzieł sztuki oraz rozpoznawanie epoki, w której powstały.
4. Kształcenie umiejętności korzystania z różnych źródeł inspiracji przy tworzeniu postaci scenicznych.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość rozwoju historii sztuki europejskiej i światowej, ze szczególnym uwzględnieniem sztuki polskiej. Znajomość historii kostiumu.
2. Znajomość życia i twórczości najwybitniejszych artystów i umiejętność określenia ich miejsca w historii sztuki. Znajomość stylistyki epoki, w której dany artysta tworzy. Umiejętność określenia wkładu tych twórców w historię kultury światowej.
3. Umiejętność świadomego odbioru dzieł sztuki. Umiejętność określenia cech charakterystycznych stylu i epoki, w której dzieło powstało.
4. Umiejętność zastosowania nabytej wiedzy, szczególnie pod względem znajomości stylu epoki czy cech charakterystycznych twórcy, przy tworzeniu postaci scenicznej w konkretnym dziele operowym, operetkowym i dramatycznym.

Antropologia**Treści nauczania**

1. Pojęcie kultury. Kultura a cywilizacja. Kultura i natura. Kulturowość a etniczność. Kulturowy podział świata. Europocentryzm i problem przekładalności kulturowej. Teatr grecki – teatr japoński. Źródła kultury zachodniej. Determinizm kulturowy – implikacje antropologiczne. Wzory kultury. Czas i przestrzeń jako kategorie kulturowe. Kultura: szlachecka, mieszczańska, masowa.
2. Człowiek jako przedmiot samowiedzy. Problem natury ludzkiej. Człowiek jako istota światopoglądowa. Człowiek jako *homo vitator*. Poznawcza wartość mitu. Mit prometejski. Człowiek jako istota moralna. Normy, oceny, sankcje, wzory osobowe. Dobro a piękno. Moralność a wolność. Komunikacja społeczna a problem zdrowia psychicznego. Strategie komunikacyjne – hermeneutyka tekstu.
3. Człowiek w strukturze teatralnej. Świat – teatr, człowiek – aktor. Teatr jako wartość kultury. Funkcje teatru. Teatralizacja i autentyczność. Teatr jako samowiedza i autoterapia. Oglądanie a podglądanie. Ciało jako podmiot i przedmiot działania.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność definiowania podstawowych pojęć z zakresu kultury. Rozumienie zależności pomiędzy kulturą a cywilizacją, kulturą a naturą, kulturą a etnicznością itp. Poznanie podstawowych elementów charakterystycznych dla teatrów różnych krajów. Umiejętność wskazania źródeł kultury Zachodu i określania wzorów i kategorii kulturowych. Umiejętność określania wzorców kultury tradycyjnej, szlacheckiej, mieszczańskiej, masowej, rodzinnej itp.
2. Umiejętność spojrzenia na działalność człowieka od strony jego światopoglądu, jego natury i samowiedzy. Umiejętność definiowania pojęcia mitu i określania jego wartości poznawczej. Znajomość podstawowych norm, ocen, wzorów osobowych decydujących o człowieku jako istocie moralnej. Umiejętność definiowania i rozumienia pojęć, takich jak: dobro, piękno, wolność itp. oraz umiejętność określania zależności pomiędzy nimi. Rozumienie znaczenia komunikacji społecznej w prawidłowym rozwoju psychicznym człowieka.
3. Umiejętność określania człowieka w świecie teatru i wykazywania relacji pomiędzy odbiorcą a aktorem. Umiejętność określania teatru jako wartości kulturowej, odróżniania teatralności od autentyczności. Znajomość podstawowych funkcji teatru i jego wpływu na rozwój człowieka.

Rytmika**Treści nauczania**

1. Podstawowe zasady metody Emila Jaques'a-Dalcroze'a.
2. Tańce polskie.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność interpretowania ruchem wartości rytmicznych w różnych grupach i układach (taktowanie rękami i nogami, interpretacja ruchem różnych ugrupowań rytmicznych). Umiejętność reagowania ruchem na akcenty metryczne. Umiejętność interpretowania ruchem artykulacji legato i staccato oraz dynamiki (piano, forte, crescendo, diminuendo) i agogiki. Umiejętność interpretowania ruchem różnego rodzaju tematów rytmicznych i kanonów.
2. Umiejętność interpretacji ruchem tańców polskich zgodnie z ich stylem i charakterem.

Zespół wokalny**Treści nauczania**

1. Rozwijanie możliwości wykonawczych uczniów.
2. Rozwijanie umiejętności pracy w zespole.
3. Zapoznanie z wokalną literaturą kameralną różnych epok.

Osiągnięcia uczniów

1. Pogłębienie umiejętności wykonawczych poprzez zbiorowe muzykowanie. Umiejętność orientacji w partyturze i śledzenia więcej niż dwóch pięciolini, nabycie umiejętności szybkiej analizy.
2. Umiejętność rozumienia całej struktury utworu z rozbiciem na poszczególne elementy i wspólnego budowania całości z wielu elementów. Umiejętność tzw. synchronizacji wertrykalnej (wspólnego zacykania i kończenia utworu). Umiejętność aktywnego słuchania siebie i innych. Świadomość roli poszczególnych wykonawców w przebiegu utworu. Umiejętność koordynacji poczynań własnych i działań partnerów. Wyrobienie nawyku psychicznego uczestnictwa w wykonywanym utworze. Umiejętność komunikowania się z partnerami. Umiejętność współpracy w zespole.
3. Pogłębienie znajomości wokalne literatury kameleonalnej z różnych epok.

C. SPECJALNOŚĆ – PIOSENKARZ**Interpretacja piosenki****Treści nauczania**

1. Rozwijanie naturalnych predyspozycji oraz zdolności wykonawczych.
2. Rozszerzanie możliwości głosowych.
3. Przygotowanie repertuarowe do występów estradowych.

Osiągnięcia ucznia

1. Umiejętność stosowania w piosence środków wyrazu muzycznego (dynamika, fraza, artykulacja, rytm, tempo), słownego (treść, dykcja) i ruchowego (gest, mimika, ruch, taniec). Umiejętność interpretacji piosenek o zróżnicowanym charakterze (piosenska literacka, aktorska, standard jazzowy).
2. Opanowanie umiejętności swobodnego korzystania z aparatu głosowego. Opanowanie prawidłowej postawy i umiejętności prawidłowego oddychania w zależności od rodzaju wykonywanej piosenki.
3. Umiejętność pokonywania tremy podczas występów estradowych. Umiejętność bycia na estradzie i pracy z mikrofonem. Umiejętność współpracy z sekcją rytmiczną lub innym zespołem akompaniującym.

Plastyka ruchu i taniec**Treści nauczania**

1. Ćwiczenia koordynujące prawidłową postawę, sprawność i elastyczność kończyn, ruchomość poszczególnych części ciała, skoordynowany ruch całego ciała.
2. Etiudy sprawnościowe w różnych rytmach.
3. Ćwiczenia relaksujące, rozgrzewające i usprawniające ciało.

4. Ćwiczenia chodu tanecznego i kroków tanecznych.
5. Zasadnicze kroki polskich tańców narodowych.
6. Zasadnicze kroki innych tańców, w tym tańców charakterystycznych.
7. Improwizacje taneczne.
8. Elementy ruchu scenicznego w interpretacji piosenki.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność wykonywania ćwiczeń korygujących postawę w celu uzyskania sprawności i elastyczności całego ciała.
2. Umiejętność wykonania etud sprawnościowych.
3. Znajomość kroków i elementów tańców polskich i obcych (w tym charakterystycznych).
4. Umiejętność wykonywania zespołowego poszczególnych tańców i improwizacji na temat danego tańca.
5. Umiejętność samodzielnego opracowania ruchu scenicznego w interpretacji piosenki.

Zespół wokalny-instrumentalny**Treści nauczania**

1. Śpiewanie w wielogłosie:
  - 1) w dwugłosie;
  - 2) w trzygłosie;
  - 3) w czterogłosie;
  - 4) w pięcio- i sześciogłosie.
2. Improwizacja zespołowa właściwa muzyce jazzowej.
3. Przygotowanie do pracy na estradzie.
4. Wykonywanie zespołowe różnych gatunków muzyki jazzowej.
5. Współpraca z zespołami instrumentalnymi.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność śpiewania w wielogłosie:
  - 1) harmonizowanie głosem prostych melodii, akordów itp.;
  - 2) śpiew utworów chóralnych w układzie dwugłosowym, trzygłosowym i w większej liczbie głosów;
  - 3) śpiew w tzw. chórkach towarzyszących soliście – piosenkarzowi.
2. Umiejętność improwizowania wokalnego właściwego muzyce jazzowej.
3. Umiejętność analizy nagrań i pracy na konkretnych utworach.

- Umiejętność samodzielnego dorabiania głosu do melodii podstawowej.
- Znajomość literatury, szczególnie takich utworów, jak: swing, blues, gospel itp.
- Umiejętność współpracy zespołów z zespołami instrumentalnymi.
- Umiejętność współpracy z sekcją obsługi sprzętu elektronicznego i świateł.

Emisja głosu

Treści nauczania

- Podstawowe pojęcia wokalne oraz ogólne zasady anatomii i fizjologii aparatu głosowego.
- Opanowanie poprawnego śpiewu.

Osiągnięcia uczniów

- Zapoznanie z budową ciała ludzkiego i funkcjonowaniem aparatu głosowego. Umiejętność przyjęcia prawidłowej postawy ciała podczas śpiewu i prawidłowego oddychania.
- Umiejętność uzyskania „podparcia oddechowego” i koordynacji słuchowo-głosowej wszystkich narządów odpowiedzialnych za wydobycie dźwięku. Umiejętność prawidłowej artykulacji i frazowania w śpiewie. Umiejętność poprawnej intonacji. Znajomość zasad higieny głosu.

Fizjologia głosu

Treści nauczania

- Teoretyczne podstawy techniki mówienia oraz ogólne zasady anatomii i fizjologii aparatu głosowego.
- Rozwijanie dyspozycji głosowych.
- Nauka prawidłowego oddychania, ćwiczenia fonacyjne, ćwiczenia rezonacyjne, doskonalenie technik artykulacji.

Osiągnięcia uczniów

- Znajomość funkcjonowania aparatu głosowego.
- Umiejętność pracy nad prawidłowym oddychaniem, wyrównywaniem rejestrów, uzyskaniem pełnego rezonansu głosu, wyrównaniem brzmienia samogłosek i doskonaleniem mechaniki artykulacji.
- Umiejętność korygowania błędów w oddychaniu, fonacyjnych, rezonacyjnych i artykulacyjnych.

Dykcja

Treści nauczania

- Teoretyczne podstawy techniki mówienia oraz zaznajomienie z budową i funkcjami aparatu mowy.
- Poprawna wymowa: jej słyszalność, czystość i wyrazistość artykulacyjna.
- Posługiwanie się różnymi środkami wyrazu.

Osiągnięcia uczniów

- Znajomość podstawowych zagadnień z zakresu języka polskiego i pochodzenia polskiego języka literackiego. Znajomość budowy anatomicznej aparatu głosowego i narządów mowy.
- Znajomość i umiejętność zastosowania podstawowych elementów wersyfikacji polskiej (akcent, fraza, oddech, pauza, tempo, rytm, analiza treści i środków wyrazu). Umiejętność prawidłowego ćwiczenia tych elementów.
- Umiejętność zastosowania poznanych środków wyrazu oraz odpowiednich ćwiczeń na samogłoskach i spółgłoskach do odpowiedniej interpretacji tekstu literackiego. Umiejętność interpretacji artystycznej wybranych tekstów.

Fortepian

Treści nauczania

- Budowa instrumentu i jego historia. Podstawy prawidłowego aparatu gry.
- Podstawowe elementy techniki gry.
- Podstawowe problemy interpretacyjne.
- Podstawowe elementy dzieła muzycznego.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność nazywania poszczególnych elementów fortepianu. Opanowanie prawidłowej postawy i swobodnej pracy obydwu rąk. Umiejętność posługiwania się pedałami i znajomość podstawowych zasad pedalizacji.
- Znajomość i umiejętność zastosowania podstawowych sposobów artykulacji i ozdobników.
- Znajomość i umiejętność grania w odpowiednim tempie i dynamice. Umiejętność uzyskania niezależności prawej ręki od lewej. Umiejętność wykonania utworu zgodnie z jego charakterem i z zachowaniem stylistyki danej epoki.
- Umiejętność rozpoznania w utworze podstawowych elementów dzieła muzycznego i znajomość wpływu tych elementów na ostateczny kształt dzieła.

Kształcenie słuchu z zasadami muzyki i harmonią

Treści nauczania

- Podstawowa wiedza z zasad muzyki i harmonii.
- Posługiwanie się słuchem wysokościowym, słuchem harmonicznym, poczuciem rytmu i wyobraźnią muzyczną.
- Czytanie nut głosem.
- Podstawowa wiedza z zakresu form muzycznych.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność określenia cech dźwięku i nazw poszczególnych dźwięków. Znajomość pięciolinii, kłuczy i nazw oktaw. Umiejętność posługiwania się metroritmiką. Znajomość podstawowych pojęć z zakresu agogiki, dynamiki, artykulacji, frazowania

- i ozdobników. Znajomość budowy skal, gam, interwałów i akordów, rozumienie pojęć: diatonika, chromatyka i enharmonia. Znajomość podstawowych pojęć z zakresu struktury formalnej utworu. Znajomość podstawowych zasad układu czterogłosowego i funkcji harmonicznycch. Umiejętność tworzenia kadencji, konstrukcji harmonicznycch i prostych figuracji (ew. modulacji). Umiejętność zastosowania podstawowych zasad harmonii przy opracowywaniu aranżacji piosenek lub przy tworzeniu własnych akompaniamentów.
- Umiejętność śpiewania gam, interwałów, akordów, skal, różnych form kadencji. Umiejętność śpiewania melodii w prostych strukturach rytmicznych. Umiejętność tworzenia głosem prostych melodii (faza, okres) w nieskomplikowanej rytmice.
  - Umiejętność swobodnego czytania prostych i bardziej skomplikowanych melodii z zachowaniem poprawnej intonacji i właściwej rytmiki (przygotowanych i a vista). Umiejętność zastosowania poprawnego intonacyjnie i rytmicznie czytania nut przy realizacji repertuaru wokalnego na przedmiocie głównym.
  - Znajomość podstawowych pojęć z zakresu kształtowania dzieła muzycznego (okresowość, ewolucyjność, homofonia, polifonia i inne). Znajomość podstawowych gatunków i form muzycznych. Umiejętność określenia cech gatunku i jego epoki.

Nauka o muzyce z literaturą muzyczną

Treści nauczania

- Formy muzyczne wokalnie-instrumentalne i instrumentalne oraz ich aparat wykonawczy.
- Historia muzyki od starożytności po współczesność.
- Literatura muzyczna.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność posługiwania się wiadomościami z form muzycznych i historii muzyki w formułowaniu własnych sądów o muzyce i kompozytorach.
- Umiejętność kształtowania własnych zainteresowań muzycznych w oparciu o wiedzę z historii muzyki.
- Umiejętność świadomego słuchania muzyki oraz rozpoznawania wybranych utworów z różnych epok i najwybitniejszych kompozytorów.

Historia teatru i literatury

Treści nauczania

- Historia techniki aktorskiej.
- Znajomość twórców nowych kierunków i najwybitniejszych autorów sztuk scenicznych.

Osiągnięcia uczniów

- Znajomość różnorodnych technik gry aktorskiej w ujęciu historycznym: od metod tradycyjnych aż do futuryzmu, dadaizmu i innych.

- Umiejętność definiowania i znajomość stylu i dzieł najwybitniejszych twórców kierunków i sztuk scenicznych.

Elementy gry aktorskiej

Treści nauczania

- Wiadomości teoretyczne o zasadach gry aktorskiej.
- Umiejętności aktorskie.
- Wrażliwość emocjonalna.
- Właściwy przekaz tekstu w realizacji monologicznej i dialogowej.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność analizy tekstu i uzyskanie wiedzy o zasadach i sposobach jego właściwej interpretacji.
- Umiejętność realizacji etud beztekstowych (ruch i reakcja). Umiejętność właściwego budowania roli aktora w zależności od tekstu.
- Umiejętność tworzenia stanów emocjonalnych odpowiednich do danego tekstu i sytuacji i ich umiejętne wprowadzanie do zakresu środków aktorskich.
- Umiejętność realizacji scen monodramowych i dialogowych oraz samodzielnej realizacji powierzonej roli aktorskiej.

Zasady charakteryzacji

Treści nauczania

- Podstawowe wiadomości teoretyczne o historii i zasadach charakteryzacji.
- Zdobycie umiejętności manualnych.
- Technologie i materiały potrzebne do charakteryzacji scenicznej.

Osiągnięcia uczniów

- Znajomość historii charakteryzacji, z uwzględnieniem makijażu, stylu ubioru i fryzury. Znajomość podstawowych wiadomości z zakresu sposobów charakteryzacji.
- Umiejętność właściwego doboru środków do wykonania prawidłowej charakteryzacji. Umiejętność samodzielnej charakteryzacji własnej twarzy, z uwzględnieniem potrzeb danej roli.
- Znajomość podstawowych materiałów potrzebnych do charakteryzacji i umiejętność ich prawidłowego użycia.

Podstawy psychologii, socjologii i organizacji pracy

Treści nauczania

- Podstawowe pojęcia z zakresu psychologii, socjologii i organizacji pracy.
- Ćwiczenia wspomagające integrację z zespołem, umiejętności organizacyjne.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych pojęć z zakresu psychologii, socjologii i organizacji pracy.
2. Umiejętność współpracy z zespołem.

Obsługa sprzętu elektronicznego**Treści nauczania**

1. Podstawowe wiadomości z zakresu funkcjonowania sprzętu elektronicznego.
2. Zasady bezpieczeństwa przy obsłudze sprzętu elektronicznego.

3. Możliwości techniczne sprzętu elektronicznego i ich przydatność do wykonywania zawodu.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie podstawowych wiadomości z zakresu funkcjonowania sprzętu elektronicznego.
2. Znajomość zasad bezpieczeństwa.
3. Znajomość możliwości technicznych podstawowego sprzętu elektronicznego przydatnego do wykonywania zawodu.

Załącznik nr 3

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE ANIMATOR KULTURY

I. Opis kształcenia

Kształcenie w zawodzie animator kultury odbywa się w szkole pomaturalnej w następujących specjalizacjach:

- A. Animacja społeczności lokalnych.
- B. Teatr.
- C. Taniec.
- D. Fotografia.
- E. Film.
- F. Turystyka.
- G. Turystyka i rekreacja.
- H. Arteterapia.

II. Cele nauczania

1. Przygotowanie profesjonalistów – animatorów społeczno-kulturalnych do stymulowania lokalnej aktywności mieszkańców oraz wspierania i wykorzystywania tej aktywności dla dobra różnych środowisk.
2. Wyposażenie w wiedzę o animacji z uwzględnieniem metod i technik animacji społeczno-kulturalnej.
3. Przygotowanie do funkcji obserwatora i badacza procesów i zjawisk społeczno-kulturalnych zachodzących w środowisku oraz inspiratora i wykonawcy stosownych działań.
4. Wyposażenie w wiedzę o kulturze oraz w umiejętności uprzywilejowania jej innym ludziom, pozwalające na realizację funkcji konsultanta i instruktora zespołów artystycznych, organizatora i administratora kultury.

5. Poznanie technik komunikacji społecznej i interpersonalnej w celu integrowania środowiska, wyrażania jego potrzeb oraz wspierania kulturalnych działań lokalnych.
6. Przygotowanie do prawidłowego i skutecznego planowania i organizowania zespołów zadaniowych.
7. Zapoznanie z podstawowymi przepisami prawnymi oraz zasadami ekonomicznymi regulującymi działalność społeczno-kulturalną.
8. Wyposażenie w wiedzę o marketingowym zarządzaniu instytucjami kultury.

III. Opis kwalifikacji absolwenta

W wyniku kształcenia absolwent powinien:

- 1) posiadać profesjonalną wiedzę o kulturze i umiejętność udostępniania tej wiedzy innym;
- 2) orientować się w zagadnieniach historii i teorii sztuki;
- 3) posiadać umiejętność zdobywania informacji o środowisku – jego siłach społecznych, potrzebach, uznawanych wartościach, aspiracjach, problemach socjalnych i kompetencjach kulturalnych;
- 4) diagnozować potrzeby społeczno-kulturalne różnych środowisk i jednostek i wykorzystywać wyniki tych diagnoz do wprowadzania korzystnych zmian;
- 5) znać gruntownie zasady, cele, metody i techniki pobudzania aktywności społecznej i wykorzystania tej aktywności dla wspólnego dobra;
- 6) posiadać umiejętność integrowania środowiska, wyrażania i reprezentowania jego interesów i potrzeb oraz tworzenia więzi międzyludzkich;

- 7) posiadać wiedzę o procesie komunikowania się;
- 8) posiadać umiejętność nawiązywania kontaktów interpersonalnych oraz społecznych i uzyskiwania wsparcia dla lokalnych działań kulturalnych;
- 9) umieć zorganizować zespoły zadaniowe, planować ich działalność, kierować nimi oraz wykorzystywać techniki realizacji zadań grupowych;
- 10) posiadać umiejętność negocjacji i rozwiązywania konfliktów.

IV. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych

Teoretyczny blok przedmiotowy

Treści nauczania

1. Wiedza o animacji społeczno-kulturalnej:

- 1) znaczenie pojęcia animacja;
- 2) potrzeba animacji;
- 3) historia animacji;
- 4) animacja i inne typy działalności społeczno-kulturalnej;
- 5) metody i techniki animacji;
- 6) rodzaje animacji;
- 7) filozofia animacji;
- 8) diagnoza środowiska;
- 9) zawód animatora (w tym animatora kultury).

2. Elementy wiedzy o kulturze:

- 1) znaczenie pojęcia kultura;
- 2) różnorodność i odmienność kultur;
- 3) geneza zróżnicowania kulturowego nowoczesnego społeczeństwa europejskiego;
- 4) specyfika kultury społeczeństwa polskiego;
- 5) kultura i animacja.

3. Wiedza o sztuce:

- 1) podstawowe pojęcia z zakresu estetyki;
- 2) źródła sztuki i mechanizmy przemian;
- 3) oddziaływanie sztuki:
  - a) literatura:
    - funkcja pisarzy w społeczeństwie współczesnym,
    - sposoby analizy tekstu literackiego,
    - problemy recepcji a właściwości dzieła literackiego,
    - miejsce poezji w kulturze współczesnej,
    - rola i zadania literatury regionalnej,
  - b) teatr:
    - pojęcie dramatu, teatru,
    - język teatru,

- podstawowe elementy strukturalne teatru,
- teatralna funkcjonalność,

c) film:

- podstawowe zagadnienia estetyki filmu,
- filmowe tematy,
- formy i metody pracy z filmem,

d) fotografia:

- historia techniki i technologii fotografii,
- fotografia jako nośnik obiektywnej prawdy,
- subiektywizm w fotografii,
- wykorzystanie fotografii w celach społecznych,

e) plastyka:

- czasy przełomu w dziejach sztuki,
- krajobraz kulturowy,
- wizerunek plastyczny,
- problemy oddziaływania sztuki,
- psychoterapeutyczne możliwości działań plastycznych,

f) muzyka:

- podstawowe wiadomości o muzyce,
- wybrane zagadnienia z historii muzyki,
- zagadnienia z estetyki muzyki,
- wybrane zagadnienia z psychologii muzyki,
- formy upowszechniania muzyki.

4. Psychologiczne i pedagogiczne podstawy animacji społeczno-kulturalnej:

- 1) wprowadzenie do filozoficznej i naukowej refleksji nad człowiekiem;
- 2) człowiek jako istota biologiczna;
- 3) człowiek jako podmiot własnego życia;
- 4) człowiek jako jednostka w społeczeństwie;
- 5) filozofia form życia społecznego i indywidualnego;
- 6) organizacja i działalność ruchu społecznego na rzecz osób zagrożonych patologią społeczną i osób niepełnosprawnych.

5. Wiedza o społecznościach lokalnych.

6. Prawne i ekonomiczne podstawy działalności kulturalnej:

- 1) elementy wiedzy o polityce kulturalnej;
- 2) rodzaje źródeł finansowania kultury;
- 3) marketingowe zarządzanie instytucjami kultury;
- 4) miejsce i rola fundacji i stowarzyszeń;
- 5) radiofonia, telewizja, kinematografia oraz rynek wydawniczy i prasowy;
- 6) współpraca kulturalna z zagranicą;
- 7) prawa autorskie i ochrona dóbr kultury;
- 8) wybrane zagadnienia prawa pracy.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie wiedzy z zakresu teorii i historii animacji.
2. Zrozumienie swoistości animacji, jej przydatności i ograniczeń.
3. Umiejętność oceny przydatności poszczególnych metod i technik do realizacji określonych zadań animacyjnych.
4. Antropologiczne zrozumienie kultury.
5. Przyswojenie informacji z zakresu genezy zróżnicowania kulturowego nowoczesnego społeczeństwa europejskiego oraz specyfiki kultury polskiej.
6. Opanowanie wiedzy z zakresu teorii i historii poszczególnych dziedzin sztuki jako przygotowanie do rozpoznania obszarów kulturowych epok, stylów i dzieł.
7. Przygotowanie do zrozumienia współczesnych zjawisk i dokonań artystycznych w różnych dziedzinach sztuki.
8. Umiejętność percepcji i interpretacji poszczególnych dziedzin sztuki.
9. Umiejętność podejmowania samodzielnych działań artystycznych.
10. Umiejętność upowszechniania kultury.
11. Umiejętność prawidłowego posługiwania się dokumentami finansowymi i przepisami prawnymi.

Praktyczny blok przedmiotowy**Treści nauczania**

1. Metody i techniki animacji społeczno-kulturalnej:
  - 1) animacja grupy;
  - 2) diagnoza środowiska lokalnego;
  - 3) realizacja działań animacyjnych w środowisku lokalnym i animacja w dużych grupach.
2. Komunikacja społeczna:
  - 1) proces komunikowania się;
  - 2) psychologiczne aspekty komunikowania się;
  - 3) współdziałanie w grupie;
  - 4) konflikt i negocjacje.
3. Kultura słowa:
  - 1) zasady poprawnego i skutecznego porozumiewania się;
  - 2) funkcje języka i funkcje tekstu;
  - 3) ćwiczenia z zakresu poprawności językowej.
4. Technika pracy umysłowej:
  - 1) technika sprawnego odbioru, zapamiętywania i przekazywania informacji;

- 2) metody sprawnego myślenia;
  - 3) praca z tekstem drukowanym;
  - 4) tworzenie własnego warsztatu pracy koncepcyjnej.
5. Techniczne środki animacji:
    - 1) warsztat animatora kultury, wykorzystanie środków audiowizualnych i multimedia;
    - 2) projektowanie i realizacja imprez.

Osiągnięcia uczniów

1. Rozpoznawanie i umiejętność prawidłowego zastosowania metod oraz technik animacji społeczno-kulturalnych.
2. Umiejętności przekazu treści o charakterze informacji w komunikacji społecznej.
3. Umiejętność negocjacji i rozwiązywania konfliktów w grupie.
4. Znajomość i prawidłowe stosowanie kryteriów poprawności językowej.
5. Umiejętność zrozumienia funkcji tekstu.
6. Znajomość stylów funkcjonalnych.
7. Umiejętność komponowania własnego tekstu.
8. Umiejętność pracy z tekstem drukowanym oraz wykorzystania zbiorów informacji.
9. Umiejętność wykorzystania zdobytej wiedzy do własnej pracy naukowej.
10. Umiejętność wykorzystania poznanych środków technicznych w pracy animatora kultury.

A. SPECJALIZACJA – ANIMACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH**Treści nauczania**

1. Elementy psychologii społecznej:
  - 1) przedmiot i metody badawcze;
  - 2) człowiek w sytuacjach społecznych;
  - 3) postawy i zachowania społeczne.
2. Poznawanie środowiska lokalnego, struktura społeczna i gospodarka.
3. Edukacja środowiskowa, tożsamość kulturowa w środowisku.
4. Komunikacja interpersonalna w społecznościach lokalnych:
  - 1) style komunikacji interpersonalnej;
  - 2) system komunikacji organizacyjnej, publicznej i masowej.
5. Problemy socjalne w społeczności lokalnej.

6. Animacja zespołów zadaniowych:
  - 1) grupowe rozwiązywanie problemów;
  - 2) projekty pracy grupowej;
  - 3) komunikacja w zespole zadaniowym.
7. Animacja grupy metodą zabawy.
8. Problemy etyki zawodowej animatora kultury.
9. Podstawy organizacji i kierowania zespołami.
10. Zarządzanie marketingowe.
11. Pracownia środowiskowa.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność rozpoznawania i monitorowania problemów społeczno-kulturalnych środowiska.
2. Nabycie umiejętności twórczego przygotowania diagnozy funkcjonowania środowiska lokalnego.
3. Umiejętność dynamizowania aktywności społeczno-kulturalnej środowiska.
4. Umiejętność działania w środowisku, uzupełniania i weryfikowania opracowanych standardów pracy animatora.
5. Umiejętność występowania w różnych sytuacjach publicznych i podejmowania prób rozwiązywania konfliktów.
6. Umiejętność wykorzystania możliwości organizacji pozarządowych w łagodzeniu problemów społecznych w środowisku lokalnym.
7. Umiejętność organizowania pracy grupowej.
8. Umiejętność przygotowania strategii marketingowej oraz jej skutecznej prezentacji.

B. SPECJALIZACJA – TEATR

Treści nauczania

1. Wiedza o teatrze:
  - 1) rozwój historyczny;
  - 2) teatr polski i powszechny.
2. Gatunki dramatu, elementy struktury.
3. Teatr a inne dziedziny sztuki, zjawiska parateatralne.
4. Reżyseria i repertuar w teatrze amatorskim.
5. Scenografia w teatrze amatorskim.
6. Kultura żywego słowa:
  - 1) sztuka recytacji a sztuka mówienia;
  - 2) analiza tekstu i jego interpretacja;
  - 3) technika dialogu i monologu.
7. Taniec.

8. Teatr dziecięcy (lalkowy, żywego planu).
9. Plastyka ciała i technika wyrazu scenicznego.
10. Drama:
  - 1) drama właściwa oraz drama jako zdarzenie parateatralne;
  - 2) technika i struktura dramy;
  - 3) drama jako metoda dydaktyczno-wychowawcza.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość historii teatru i dramatu.
2. Umiejętność analizy tekstu dramatycznego, prozy literackiej oraz wiersza.
3. Wrażliwość na rytm muzyczny.
4. Świadomość estetyki ruchu.
5. Umiejętność wykonania wybranych ćwiczeń z zakresu techniki tańca klasycznego i charakterystycznego.
6. Znajomość polskich tańców narodowych i wybranych tańców historycznych.
7. Umiejętność organizacji i prowadzenia zespołu teatralnego.
8. Zdolności podejmowania własnych prób w zakresie reżyserii i scenografii.
9. Umiejętność prezentacji artystycznej formy recytacji zbiorowej.
10. Umiejętność przeprowadzania wybranych technik dramowych z różnymi grupami wiekowymi i społecznymi w pracy edukacyjnej i animatorskiej.

C. SPECJALIZACJA – TANIEC

Treści nauczania

1. Wybrane zagadnienia z anatomii, fizjologii i biomechaniki.
2. Historia tańca i baletu.
3. Rytmika z umuzykalnieniem.
4. Techniki taneczne:
  - 1) podstawowe elementy tańca klasycznego;
  - 2) technika wolna jako trening i jako przygotowanie do różnych zadań tanecznych;
  - 3) taniec jazzowy;
  - 4) technika kompozycji ruchu;
  - 5) wariacje taneczne.
5. Polskie tańce narodowe.
6. Folklor taneczny wybranych regionów Polski, kształtowanie wrażliwości na piękno polskiego folkloru.

7. Taniec towarzyski:

- 1) geneza;
- 2) historia;
- 3) charakterystyka.

8. Mody taneczne.

9. Wybrane zagadnienia reżyserii i kompozycji tańca.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych praw fizjologii i biomechaniki wyjaśniających procesy zachodzące w organizmie ludzkim.
2. Umiejętność wykorzystania wiedzy z historii tańca i baletu w upowszechnianiu sztuki tanecznej.
3. Umiejętność odtwarzania ruchem elementów muzyki.
4. Umiejętność stosowania ćwiczeń rytmiczno-umysłowych w różnych grupach wiekowych.
5. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz wykorzystania nagrań muzycznych.
6. Znajomość podstaw technik tanecznych oraz metodyki nauczania w zakresie:
  - 1) tańca klasycznego;
  - 2) techniki wolnej;
  - 3) tańca jazzowego.
7. Umiejętność poprawnego wykonania polskich tańców narodowych.
8. Umiejętność wykonania polskich tańców ludowych.
9. Umiejętność wykonania podstawowych kroków i figur tańca towarzyskiego.
10. Umiejętność opracowywania układów tanecznych.
11. Umiejętność wykorzystania ogólnych zasad kompozycji dzieła sztuki w kompozycjach tanecznych.
12. Umiejętność podjęcia zadań choreograficznych w zespołach amatorskich.

D. SPECJALIZACJA — FOTOGRAFIA**Treści nauczania**

1. Historia i estetyka fotografii:
  - 1) ocena techniczna i artystyczna obrazu;
  - 2) fotografia jako dyscyplina wiedzy i narzędzie poznania;
  - 3) fotografia jako język obrazu i sztuki.
2. Zagadnienia kompozycji obrazu i specyficznych form fotografowania oraz cechy fotografii.
3. Technika i technologia fotografii oraz pracownia fotograficzna.

4. Współczesne środki rejestracji obrazu:

- 1) multimedia;
- 2) technika wideo;
- 3) komputerowa realizacja obrazu.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość historii fotografii.
2. Umiejętność swobodnego posługiwania się sprzętem fotograficznym.
3. Znajomość funkcjonowania pracowni.
4. Umiejętność praktycznego przeprowadzenia obróbki fotograficznej.
5. Umiejętność przeprowadzenia analizy i oceny dzieł fotograficznych.
6. Znajomość zasad kompozycji obrazu fotograficznego.
7. Umiejętność organizowania imprez fotograficznych, warsztatów i innych działań animujących fotografię w środowisku.

E. SPECJALIZACJA — FILM**Treści nauczania**

1. Historia filmu:
  - 1) film jako sztuka syntetyczna;
  - 2) estetyczna, społeczna i obyczajowa funkcja filmu.
2. Wybrane zagadnienia z teorii filmu:
  - 1) środki wyrazu dzieła filmowego;
  - 2) film a rzeczywistość.
3. Budowa scenariusza filmowego:
  - 1) specyfika;
  - 2) scenariusz oryginalny a adaptacja;
  - 3) scenariusze wybitnych reżyserów kina światowego.
4. Metodyka pracy w klubie filmowym.
5. Realizacja filmu i pracownia realizacji filmu.
6. Dokumentacja filmowa.
7. Podstawowe przepisy prawa z zakresu kinematografii.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość i rozumienie pojęć i terminów z zakresu wiedzy o filmie.
2. Znajomość kierunków i stylów w sztuce.
3. Opanowanie reguł języka filmowego.

4. Umiejętność interpretacji utworu filmowego, wydobycie wartości estetycznych i poznawczych.
  5. Umiejętność krytycznego spojrzenia na film i formułowania ocen.
  6. Opanowanie techniki pisania scenariuszy oryginalnych i adaptacji utworów literackich.
  7. Opanowanie praktycznych i organizacyjnych podstaw reżyserii filmowej.
  8. Umiejętność samodzielnej realizacji filmu na taśmie światłoczułej i w technice wideo.
  9. Opanowanie zasad technicznych montażu filmowego.
  10. Umiejętność tworzenia, gromadzenia i wykorzystania dokumentacji filmowej.
  11. Znajomość przepisów regulujących działalność kinematografii oraz prawa autorskiego.
  12. Umiejętność organizowania imprez na rzecz filmu.
  13. Umiejętność planowania, programowania i organizowania działalności filmowej.
7. Ekonomiczne i prawne podstawy turystyki:
    - 1) funkcjonowanie podmiotów gospodarczych w branży turystycznej;
    - 2) usługi turystyczne;
    - 3) ekonomika turystyki, promocja i marketing.
  8. Biomedyczne podstawy turystyki:
    - 1) potrzeby zdrowotne człowieka;
    - 2) różne formy wypoczynku;
    - 3) odpowiedzialność za zdrowie i życie innych.
  9. Środki techniczne w turystyce, organizacja pracy w firmach turystycznych.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość walorów przyrodniczych regionu, kraju i świata.
2. Znajomość metod oceny wartości środowiska dla celów turystyki.
3. Umiejętność wskazania zabytków architektury i kultury materialnej w regionie, kraju i na świecie.
4. Znajomość fizjologicznych i psychofizycznych potrzeb czynnego i racjonalnego wypoczynku.
5. Znajomość zasad higieny i bezpieczeństwa uczestników imprez turystycznych.
6. Znajomość zasad i umiejętność organizacji imprezy w różnych dyscyplinach turystycznych.
7. Znajomość zasad funkcjonowania biura turystycznego.

F. SPECJALIZACJA – TURYSTYKA

Treści nauczania

1. Podstawy wiedzy o turystyce:
  - 1) rozwój turystyki na świecie i w Polsce;
  - 2) funkcja współczesnej turystyki;
  - 3) urzędnicy i usługi turystyczne.
2. Podstawy ekologii:
  - 1) człowiek a środowisko;
  - 2) kształtowanie i ochrona środowiska.
3. Geografia turystyczna:
  - 1) poszczególne kontynenty;
  - 2) kraje europejskie;
  - 3) regiony turystyczne w Polsce.
4. Metodyka programowania turystyki.
5. Metodyka krajoznawstwa:
  - 1) krajoznawstwo a nauka;
  - 2) wykorzystanie badań krajoznawczych w pracy animatora turystyki.
6. Antropogeografia:
  - 1) kształtowanie i funkcjonowanie wspólnot lokalnych na tle ogólnopolskim i środkowoeuropejskim;
  - 2) kultura tradycyjna w perspektywie środowiska naturalnego i procesu przemian;
  - 3) dziedzictwo kulturowe Polski.

G. SPECJALIZACJA – TURYSTYKA I REKREACJA

Treści nauczania

1. Geografia turystyczna:
  - 1) regionalizacja turystyczna Polski;
  - 2) charakterystyka środowiska geograficznego Europy i innych kontynentów.
2. Metodyka programowania turystyki.
3. Metodyka pracy krajoznawczej:
  - 1) formy i metody badań krajoznawczych;
  - 2) nauka a krajoznawstwo;
  - 3) krajoznawstwo a turystyka;
  - 4) krajoznawstwo a kultura;
  - 5) zarys historyczny krajoznawstwa;
  - 6) organizacja zajęć kulturalno-rozrywkowych w turystyce.
4. Obsługa ruchu turystycznego, rola i zadania biura podróży.

5. Podstawy ekologii:
    - 1) człowiek a środowisko;
    - 2) zagrożenie środowiska człowieka i konsekwencje zdrowotne;
    - 3) przeciwdziałanie procesom degradacji środowiska.
  6. Biomedyczne podstawy rekreacji i turystyki:
    - 1) podstawy anatomii i fizjologii człowieka;
    - 2) zasady bezpieczeństwa w turystyce i rekreacji.
  7. Metodyka rekreacji:
    - 1) rekreacja jako zjawisko psychologiczne i społeczne;
    - 2) organizacja rekreacji;
    - 3) kulturalno-rozrywkowe formy rekreacji.
  8. Formy aktywności ruchowej.
- Osiągnięcia uczniów**
1. Znajomość walorów przyrodniczych regionu, kraju i świata.
  2. Znajomość metod oceny wartości środowiska dla celów turystyki.
  3. Znajomość zasad funkcjonowania organizmu człowieka w różnych formach aktywności ruchowej dla różnych grup wiekowych.
  4. Umiejętność diagnozowania potrzeb w zakresie turystyki i rekreacji:
    - 1) dobór form działalności do stanu środowiska;
    - 2) ocena wpływu określonych działań na środowisko.
  5. Umiejętność określenia wpływu aktywności fizycznej na organizm człowieka.
  6. Umiejętność kształtowania pozytywnych postaw wobec rekreacji.
  7. Umiejętność przeprowadzania akcji proekologicznych.
  8. Umiejętność organizowania i przeprowadzania imprez turystycznych i rekreacyjnych dla różnych grup wiekowych.
  9. Umiejętność doboru form spędzania wolnego czasu do potrzeb i możliwości uczestników.
  10. Umiejętność opieki nad uczestnikami imprez turystycznych i rekreacyjnych.

H. SPECJALIZACJA — ARTETERAPIA

Treści nauczania

1. Socjologiczne i filozoficzne problemy zdrowia i choroby:
  - 1) człowiek i środowisko;
  - 2) choroba i opieka zdrowotna;
  - 3) grupy społeczne w służbie zdrowia;
  - 4) wzory osobowe.
2. Podstawy anatomii i fizjologii człowieka.
3. Problemy społeczne chorych i niepełnosprawnych.
4. Wstęp do arteterapii:
  - 1) rys historyczny;
  - 2) współczesne teorie wychowania estetycznego;
  - 3) koncepcje twórczości w psychologii;
  - 4) zadania, funkcje i cele arteterapii.
5. Drama:
  - 1) drama właściwa oraz drama jako zdarzenie parateatralne;
  - 2) techniki i struktury dramy;
  - 3) drama jako metoda terapeutyczno-wychowawcza.
6. Wspomaganie leczenia i rozwoju przez sztukę:
  - 1) biblioterapia;
  - 2) muzykoterapia;
  - 3) techniki teatralne;
  - 4) techniki plastyczne;
  - 5) choreoterapia.
7. Podstawy rehabilitacji:
  - 1) rola i zadania;
  - 2) ruch jako środek zapobiegawczy i leczniczy;
  - 3) rodzaje terapii wspomagających rehabilitację.
8. Podstawy pomocy psychologicznej:
  - 1) psychologiczne problemy osób chorych i niepełnosprawnych;
  - 2) relacje terapeutyczne;
  - 3) podstawowe zasady udzielania pomocy psychologicznej;
  - 4) rola twórczości i sztuki w życiu chorych i niepełnosprawnych.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność stwarzania atmosfery sprzyjającej otwartości.
2. Zdolność rozbudzania zainteresowań i umacniania wiary człowieka w swoje możliwości.
3. Zdolność dostrzegania problemów w ich indywidualnym wymiarze, wydobywanie możliwości człowieka, a nie jego słabości.
4. Umiejętność stosowania technik arteterapeutycznych.

5. Umiejętność organizowania i przeprowadzania imprez dla osób chorych i niepełnosprawnych.
6. Umiejętność integralnego wspomaganie człowieka chorego i niepełnosprawnego przez sztukę.
7. Umiejętność tworzenia wzorów i rozwiązań organizacyjnych działań arteterapeutycznych.
8. Umiejętność współpracy z ruchem społecznym na rzecz osób chorych i niepełnosprawnych.

Załącznik nr 4

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE BIBLIOTEKARZ

I. Opis kształcenia

Kształcenie w zawodzie bibliotekarz odbywa się w szkole pomaturalnej w specjalizacjach:

- A. Bibliotekarstwo publiczne.
- B. Bibliotekarstwo szkolne.
- C. Biblioterapia.

II. Cele nauczania

1. Przygotowanie bibliotekarzy — profesjonalistów do realizacji zadań związanych z trzema podstawowymi sferami działalności:
  - 1) obsługą informacyjną społeczeństwa;
  - 2) działalnością edukacyjną w zakresie promocji i intensyfikowania czytelnictwa;
  - 3) animacją kultury w środowiskach lokalnych.
2. Wyposażenie w uniwersalną wiedzę o procedurach działalności bibliotecznej i o środowisku.
3. Wyposażenie w określony zakres wiedzy specjalistycznej — umożliwiającej podjęcie pracy na stanowiskach specjalistów procedur i typów działalności bibliotecznej.
4. Rozwój postaw społeczno-etycznych opartych na:
  - 1) poszanowaniu i ochronie wolności słowa, wolności czytania oraz dążeniu do zapewnienia powszechnej dostępności zbiorów bibliotecznych i informacyjnych;
  - 2) uznawaniu potrzeb i zainteresowań czytelników i środowiska lokalnego za wartość nadrzędną w pracy bibliotekarza;
  - 3) poszanowaniu osobowości czytelnika, przestrzeganiu zasad ochrony jego danych osobowych oraz tajemnicy czytania.

III. Opis kwalifikacji absolwenta

W wyniku kształcenia absolwent powinien umieć:

- 1) interpretować współczesne zjawiska i procesy komunikacji społecznej oraz ich genezy, ze szczególnym uwzględnieniem znajomości wzorców i mechanizmów komunikowania w różnych środowiskach;

- 2) współdziałać z bibliotekami i ośrodkami informacji naukowej w ramach sieci i systemów biblioteczno-informacyjnych oraz z innymi instytucjami działającymi w szeroko rozumianym otoczeniu społecznym biblioteki;
- 3) interpretować zadania obiegu książki i innych mediów w kategoriach socjoekonomicznych;
- 4) posługiwać się intersubiektywnymi zasadami oceny piśmiennictwa gromadzonego i udostępnianego przez bibliotekarza;
- 5) rozpoznawać i zaspokajać potrzeby czytelników i użytkowników informacji w środowisku lokalnym, ze szczególnym uwzględnieniem analizy i metod zaspokajania czytelnicznych i informacyjnych potrzeb dzieci i młodzieży;
- 6) obsługiwać podstawowe procesy biblioteczne (gromadzenie i tworzenie zbiorów informacji, przechowywanie i udostępnianie zbiorów itp.);
- 7) organizować pracę w bibliotece z wykorzystaniem nowoczesnych metod i środków technicznych;
- 8) rozpoznawać cechy osobowościowe czytelników w celu prowadzenia działań pedagogicznych i wychowawczych w bibliotece;
- 9) szanować i chronić wolność słowa i wolność czytania oraz dążyć do zapewnienia powszechnej dostępności zbiorów bibliotecznych i informacyjnych;
- 10) uznawać potrzeby i zainteresowania czytelników i środowiska lokalnego za wartość nadrzędną w pracy bibliotekarza;
- 11) przestrzegać zasad ochrony danych osobowych czytelnika oraz etyki pracy;
- 12) łatwo nawiązywać kontakty i współpracę z otoczeniem;
- 13) być inicjatywnym i kreatywnym, obiektywnym i krytycznym w ocenach;
- 14) dążyć do pogłębiania doświadczeń zawodowych (także poprzez samokształcenie).

IV. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych**A. SPECJALIZACJA — BIBLIOTEKARSTWO PUBLICZNE****Treści nauczania**

1. Biblioteki publiczne w sieci rozległej:
  - 1) ogólna charakterystyka bibliotek publicznych;
  - 2) rola i miejsce bibliotek publicznych;
  - 3) terytorialne ukształtowanie sieci bibliotek publicznych;
  - 4) kształt organizacyjno-instytucjonalny sieci bibliotek publicznych.
2. Biblioteka publiczna jako sieć lokalna:
  - 1) podstawowa dokumentacja biblioteki publicznej;
  - 2) planowanie i finansowanie bibliotek publicznych;
  - 3) sprawozdawczość biblioteczna;
  - 4) lokal i jego wyposażenie.
3. Biblioteka publiczna jako struktura wielofunkcyjna:
  - 1) procesy biblioteczne jako podstawa kształtowania struktury organizacyjnej bibliotek;
  - 2) sposób formalnego wyodrębnienia procesów bibliotecznych w strukturze organizacyjnej biblioteki.
4. Biblioteka publiczna jako instytucja usługowa:
  - 1) biblioteka publiczna jako ośrodek upowszechniania wiedzy i informacji regionalnej;
  - 2) biblioteka publiczna jako ośrodek życia kulturalnego i intelektualnego społeczności lokalnej;
  - 3) działalność promocyjna, marketing i kształtowanie pozytywnego wizerunku biblioteki w środowisku.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość specyfiki bibliotekarstwa publicznego jako powszechnej, a jednocześnie wewnętrznie zróżnicowanej i nieustannie zmieniającej się dziedziny życia społecznego.
2. Umiejętność stosowania norm, standardów i wzorców w oparciu o tradycję biblioteczną.
3. Umiejętność budowania indywidualnego wizerunku publicznego i oryginalnego modelu programowego.

B. SPECJALIZACJA — BIBLIOTEKARSTWO SZKOLNE**Treści nauczania**

1. Historia bibliotekarstwa szkolnego w Polsce.
2. Podstawy prawne działania bibliotek szkolnych w Polsce.

3. Funkcje, zadania i kierunki pracy biblioteki szkolnej.
4. Organizacja biblioteki szkolnej.
5. Biblioteka szkolna jako integralna część procesu dydaktyczno-wychowawczego szkoły.
6. Główne kierunki działalności bibliotek szkolnych za granicą.
7. Praca pedagogiczna biblioteki szkolnej.
8. Biblioteka szkolna jako element sieci bibliotecznej.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość historii bibliotekarstwa szkolnego w Polsce.
2. Opanowanie podstaw prawnych działania bibliotek szkolnych w Polsce.
3. Umiejętność realizacji różnorodnych funkcji i zadań biblioteki szkolnej.
4. Umiejętność zorganizowania biblioteki szkolnej.
5. Opanowanie podstawowej wiedzy z zakresu dydaktyki i umiejętność zastosowania jej w pracy bibliotecznej.
6. Umiejętność stosowania różnorodnych form propagowania książki i metod rozwijania zainteresowań czytelniczych.
7. Umiejętność przeprowadzenia lekcji bibliotecznej i powiązania realizowanego przysposobienia z programem nauczania.
8. Umiejętność realizacji współpracy biblioteki szkolnej z innymi bibliotekami w regionie i w środowisku szkolnym.

C. SPECJALIZACJA — BIBLIOTERAPIA**Treści nauczania**

1. Socjologiczne i filozoficzne problemy zdrowia i choroby:
  - 1) człowiek i środowisko;
  - 2) choroba i opieka zdrowotna;
  - 3) grupy społeczne w służbie zdrowia;
  - 4) wzory osobowe.
2. Podstawy anatomii i fizjologii człowieka:
  - 1) podstawowe składniki budowy ciała;
  - 2) budowa i funkcje układu nerwowego;
  - 3) narządy zmysłów;
  - 4) odżywianie i układ pokarmowy;
  - 5) specyfika poszczególnych okresów rozwoju ontogenetycznego człowieka;
  - 6) rytmy biologiczne człowieka.

3. Podstawy rehabilitacji:
  - 1) rola i zadania;
  - 2) ruch jako środek zapobiegawczy i leczniczy;
  - 3) rodzaje terapii wspomagających rehabilitację.
4. Problemy społeczne osób chorych i niepełnosprawnych:
  - 1) sytuacja społeczna i ekonomiczna;
  - 2) prawo i uprawnienia;
  - 3) opieka zdrowotna, socjalna, zatrudnienie;
  - 4) edukacja;
  - 5) problematyka organizowania czasu wolnego.
5. Podstawy pomocy psychologicznej:
  - 1) psychologiczne problemy osób chorych i niepełnosprawnych;
  - 2) relacje terapeutyczne;
  - 3) podstawowe zasady udzielania pomocy psychologicznej;
  - 4) rola twórczości i sztuki w życiu osób chorych i niepełnosprawnych.
6. Biblioterapia:
  - 1) rodzaje biblioterapii;
  - 2) podstawy naukowe biblioterapii;
  - 3) proces biblioterapii, metody i techniki biblioterapii;
  - 4) biblioterapia kliniczna;
  - 5) biblioterapia rozwojowa.
7. Arteterapia:
  - 1) różne koncepcje i cele arteterapii;
  - 2) charakterystyka rodzajów arteterapii i ćwiczenia praktyczne w zakresie poznawczych rodzajów arteterapii;
  - 3) cechy arteterapeuty.
8. Kultura żywego słowa w biblioterapii:
  - 1) fonetyka i technika mówienia;
  - 2) interpretacje tekstu mówionego;
  - 3) praktyczne działania sceniczne.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych problemów związanych z funkcjonowaniem człowieka chorego i niepełnosprawnego w społeczeństwie.
2. Opanowanie podstaw prawnych funkcjonowania bibliotek na rzecz niepełnosprawnych czytelników.
3. Umiejętność realizacji funkcji i zadań bibliotek różnych typów (np. szpitalnych, szkół specjalnych itp.).

4. Znajomość podstawowych zagadnień z zakresu anatomii i fizjologii człowieka oraz wybranych metod rehabilitacji.
5. Opanowanie podstawowych technik biblio- i arte-terapeutycznych w pracy z ludźmi chorymi i niepełnosprawnymi.
6. Umiejętność konstruowania modeli postępowania biblioterapeutycznego oraz realizowania scenariuszy zajęć biblioterapeutycznych.
7. Umiejętność diagnozowania i zaspokajania podstawowych potrzeb psychicznych ludzi chorych i niepełnosprawnych.
8. Umiejętność diagnozowania i zaspokajania potrzeb czytelniczych ludzi chorych i niepełnosprawnych.
9. Znajomość alternatywnych materiałów czytelniczych oraz umiejętność ich doboru dla różnych grup czytelników.
10. Umiejętność oceny przydatności tekstów literackich i paraliterackich do pracy z czytelnikiem chorym i niepełnosprawnym.

BLOK PRZEDMIOTÓW OGÓLNOZAWODOWYCH DLA SPECJALIZACJI

Treści nauczania

1. Wiedza o społeczeństwie:
  - 1) socjologia jako nauka o społeczeństwie;
  - 2) mechanizmy i prawidłowości wzajemnych zależności pomiędzy człowiekiem a społeczeństwem;
  - 3) przemiany w świadomości społecznej we współczesnym społeczeństwie polskim.
2. Psychologia:
  - 1) podstawowe elementy osobowości człowieka;
  - 2) właściwości osobowościowe i poznawcze osób z różnych grup społecznych;
  - 3) rozwój człowieka od wieku niemowlęcego do wieku dorostania;
  - 4) specyfika wieku podeszłego;
  - 5) psychiczne i społeczne potrzeby osób niepełnosprawnych oraz możliwości ich realizacji;
  - 6) człowiek w sytuacji trudnej, możliwości biblioterapii;
  - 7) techniki prowadzenia negocjacji;
  - 8) myślenie innowacyjne i twórcze.
3. Pedagogika:
  - 1) współczesne problemy oświatowe, społeczne i wychowawcze;
  - 2) możliwości oddziaływania placówek bibliotecznych na społeczeństwo pod względem oświatowym, społecznym i wychowawczym;
  - 3) metody diagnozowania potrzeb społecznych.

4. Wiedza o kulturze:
- 1) podstawowe pojęcia i zagadnienia z zakresu nauki o kulturze; kultura antropologiczna, kultura symboliczna;
  - 2) człowiek a kultura;
  - 3) warunki uczestnictwa w kulturze;
  - 4) zjawiska współczesnej kultury społeczeństwa polskiego.
5. Wiedza o nauce i literaturze niebeletrystycznej:
- 1) pojęcie i struktura wiedzy;
  - 2) elementy klasyfikacji i metodologii nauk;
  - 3) procesy komunikacyjne we współczesnym świecie;
  - 4) różnorodność piśmiennictwa niebeletrystycznego i jego odbiór społeczny.
6. Literatura piękna:
- 1) podstawowe pojęcia z teorii i socjologii literatury jako narzędzia interpretacji tekstów literackich i paraliterackich;
  - 2) typologia tekstów literackich i paraliterackich;
  - 3) budowa dzieła literackiego a sposoby odbioru;
  - 4) przemiany powieści jako gatunku literackiego;
  - 5) literatura XIX i przełomu XX wieku na świecie i w Polsce;
  - 6) współczesna literatura światowa;
  - 7) współczesna literatura polska;
  - 8) literatura popularna;
  - 9) literatura dla dzieci i młodzieży.
9. Umiejętność diagnozowania i rozwiązywania problemów czytelniczych użytkowników bibliotek.
10. Opanowanie wiedzy z zakresu nauki o kulturze.
11. Znajomość podstawowych zjawisk współczesnej kultury polskiej.
12. Znajomość różnorodnych form uczestnictwa człowieka w kulturze.
13. Znajomość działów i źródeł wiedzy.
14. Umiejętność rozpoznawania rodzajów i dziedzin wiedzy.
15. Znajomość różnych rodzajów literatury niebeletrystycznej i umiejętność oceny jej przydatności dla poszczególnych grup czytelników.
16. Opanowanie wiedzy z zakresu teorii i historii literatury.
17. Umiejętność oceny piśmiennictwa gromadzonego i udostępnianego przez bibliotekę.
18. Umiejętność interpretowania tekstów literackich i paraliterackich.
19. Umiejętność rozpoznawania cech osobowościowych konkretnego czytelnika w celu prowadzenia działań pedagogicznych i wychowawczych w bibliotece.

BLOK PRZEDMIOTÓW SPECJALISTYCZNYCH DLA SPECJALIZACJI

Treści nauczania

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność rozumienia i oceny zjawisk społecznych.
  2. Umiejętność interpretowania zjawisk i procesów komunikacji społecznej.
  3. Znajomość wzorców i mechanizmów komunikowania się w różnych środowiskach.
  4. Umiejętność prowadzenia rozmów i negocjacji w ramach współdziałania z ośrodkami informacji naukowej oraz innymi instytucjami działającymi w otoczeniu społecznym biblioteki.
  5. Znajomość podstawowych elementów osobowości człowieka: potrzeb, emocji, motywów, procesów poznawczych, temperamentu.
  6. Znajomość właściwości osobowościowych i poznawczych osób z różnych grup społecznych.
  7. Umiejętności komunikacyjne umożliwiające rozpoznawanie potrzeb różnych grup czytelników.
  8. Znajomość metod diagnozowania potrzeb społecznych oraz umiejętności ich zaspokajania.
1. Wiedza o książce i bibliotece:
    - 1) funkcjonowanie książki i biblioteki, ich rola w komunikacji społecznej;
    - 2) historia książki i biblioteki na tle procesów historycznych i zjawisk kulturowych;
    - 3) problemy współczesnego bibliotekarstwa.
  2. Wiedza o czytelnictwie:
    - 1) funkcjonowanie książki we współczesnej kulturze;
    - 2) terminologia i metody stosowane w badaniach z zakresu czytelnictwa;
    - 3) współczesne instytucje wydawnicze;
    - 4) dystrybucja książki;
    - 5) społeczny zasięg książki w Polsce.
  3. Źródła informacji:
    - 1) różnorodne formy i typy źródeł informacji;
    - 2) nowoczesne technologie w działalności informacyjnej.
  4. Gromadzenie, opracowanie i udostępnianie zbiorów:
    - 1) podstawowe funkcje biblioteki;
    - 2) rodzaje zbiorów bibliotecznych;
    - 3) zasady gromadzenia zbiorów;

- 4) selekcja zbiorów;
  - 5) rodzaje ewidencji zbiorów;
  - 6) kontrola zbiorów;
  - 7) przechowywanie zbiorów;
  - 8) formy, organizacja i techniki udostępniania zbiorów.
5. Organizacja i zarządzanie w bibliotece:
- 1) wybrane zagadnienia z zakresu teorii organizacji i zarządzania;
  - 2) funkcjonowanie biblioteki jako struktury organizacyjnej – elementy systemu kultury;
  - 3) organizacja bibliotekarstwa w Polsce.
6. Technologie informacyjne, elementy techniki i technologii stosowanych w działalności informacyjnej bibliotek.
7. Komputeryzacja bibliotek:
- 1) problemy organizacyjne komputeryzacji bibliotek;
  - 2) organizacja opracowania danych w systemie komputerowym;
  - 3) wyszukiwanie i udostępnianie zbiorów w systemie komputerowym.
- Osiągnięcia uczniów**
1. Znajomość zasad funkcjonowania książki i bibliotek w systemie komunikacji społecznej.
  2. Opanowanie podstawowych wiadomości z zakresu historii książki i biblioteki.
  3. Znajomość zasad ochrony zbiorów dawnej książki.
4. Znajomość terminologii i metod stosowanych w badaniach z zakresu czytelnictwa.
  5. Orientacja we wzajemnych powiązaniach wszystkich instytucji związanych z produkcją, obiegiem i ochroną książki w społeczeństwie.
  6. Umiejętność rozpoznania podstawowych mechanizmów funkcjonowania książki w społeczeństwie.
  7. Zrozumienie roli książki we współczesnej kulturze.
  8. Znajomość różnorodnych form i typów informacji.
  9. Umiejętność sprawnego wyszukiwania informacji.
  10. Umiejętność kreowania nowych form usług informatycznych.
  11. Znajomość nowoczesnych technologii w działalności informacyjnej i umiejętność ich zastosowania.
  12. Umiejętność prowadzenia i tworzenia zbiorów informacji, ich przechowywania i udostępniania.
  13. Umiejętność poznawania dokumentów i oceny ich przydatności.
  14. Znajomość zasad gromadzenia, ewidencji, kontroli, przechowywania i udostępniania zbiorów.
  15. Umiejętność formalnego i rzeczowego opracowania dokumentu bibliotecznego.
  16. Umiejętność przeprowadzenia poprawnej analizy informacyjno-logicznej dokumentów bibliotecznych.
  17. Umiejętność organizowania pracy w bibliotece z wykorzystaniem najnowocześniejszych środków technicznych.

Załącznik nr 5

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE MUZYK

I. Opis kształcenia

Kształcenie w zawodzie muzyk obejmuje dwa etapy edukacyjne (okresy kształcenia o wyróżnionych celach), stanowiące całość dydaktyczną:

- pierwszy etap edukacyjny obejmuje kształcenie w szkole muzycznej I stopnia lub ogólnokształcącej szkole muzycznej I stopnia,
- drugi etap edukacyjny obejmuje kształcenie w szkole muzycznej II stopnia lub ogólnokształcącej szkole muzycznej II stopnia, w specjalnościach:
  - A. Instrumentalista.
  - B. Wokalista.
  - C. Rytmika.
  - D. Lutnik.

II. Cele nauczania – pierwszy etap edukacyjny

1. Zainteresowanie ucznia muzyką.
2. Rozbudzanie zamiłowania do muzyki.
3. Rozwijanie uzdolnień muzycznych ucznia w sposób dostosowany do jego wieku i predyspozycji.
4. Nauczanie podstaw gry na instrumencie.
5. Rozwijanie umiejętności technicznych i interpretacyjnych.
6. Nauczanie zasad notacji w stopniu umożliwiającym samodzielne odczytywanie zapisu nutowego.
7. Przygotowanie do samodzielnego opracowywania krótkich i łatwych utworów.

8. Wdrożenie do systematycznego i świadomego ćwiczenia.
9. Rozwijanie naturalnej potrzeby ekspresji twórczej ucznia i kształcenie wyobraźni artystycznej.
10. Rozwijanie umiejętności muzykowania zespołowego.
11. Przygotowanie ucznia do publicznych występów estradowych, zachęcanie do aktywnego uczestnictwa w życiu muzycznym.
12. Zapoznanie ucznia z podstawową wiedzą o muzyce.
13. Kształtowanie wrażliwości estetycznej i poczucia piękna.
14. Przygotowanie absolwentów do dalszego kształcenia w szkole muzycznej II stopnia.
3. Nauka samodzielnego przygotowania utworów i wybierania sposobu rozwiązywania problemów.
4. Rozwijanie pamięci muzycznej i opanowania estradowego.
5. Zaznajomienie z podstawowymi zagadnieniami z: historii muzyki, literatury muzycznej, form muzycznych, zasad muzyki i harmonii.
6. Opanowanie umiejętności z kształcenia słuchu.
7. Opanowanie umiejętności sprawnego czytania nut głosem.
8. Opanowanie umiejętności muzykowania kameralnego.
9. Rozwijanie umiejętności pracy w dużym zespole wykonawczym (chór).

III. Cele nauczania — drugi etap edukacyjny

A. SPECJALNOŚĆ — INSTRUMENTALISTA

1. Rozwijanie wirtuozowskich elementów techniki oraz pogłębionej strony wyrazowej.
2. Doskonalenie umiejętności samodzielnego interpretowania utworów zgodnie z kanonami stylu i formy muzycznej.
3. Nauka samodzielnego opracowywania wykonywanych utworów i umiejętności rozwiązywania problemów.
4. Rozwijanie pamięci muzycznej i opanowania estradowego.
5. Zaznajomienie z podstawowymi zagadnieniami z historii muzyki, literatury muzycznej, form muzycznych, zasad muzyki i harmonii.
6. Opanowanie umiejętności z kształcenia słuchu.
7. Opanowanie umiejętności sprawnego czytania a vista.
8. Pogłębienie umiejętności muzykowania kameralnego.
9. Rozwijanie umiejętności pracy w dużym zespole wykonawczym (chór, orkiestra).
10. Nauka przygotowywania fragmentów partii orkiestrowych.
11. Przygotowanie do podjęcia studiów muzycznych oraz do czynnego uczestnictwa w życiu muzycznym.

B. SPECJALNOŚĆ — WOKALISTA

1. Rozwijanie podstawowych elementów techniki wokalne oraz pogłębionej strony wyrazowej.
2. Doskonalenie umiejętności samodzielnego interpretowania utworów zgodnie z kanonami stylu i formy muzycznej.

10. Przygotowanie do podjęcia studiów muzycznych oraz do czynnego uczestnictwa w życiu muzycznym.

C. SPECJALNOŚĆ — RYTMIKA

1. Umiejętność interpretowania ruchowego utworów zgodnie z kanonami stylu i formy muzycznej.
2. Opanowanie umiejętności gry na fortepianie.
3. Opanowanie umiejętności improwizacji fortepianowej.
4. Podstawowe elementy techniki ruchu i tańca.
5. Uzyskanie wiedzy w zakresie psychologii, pedagogiki i metodyki nauczania rytmiki.
6. Zaznajomienie z podstawowymi zagadnieniami z historii muzyki, literatury muzycznej, form muzycznych, zasad muzyki i harmonii.
7. Opanowanie umiejętności z kształcenia słuchu.
8. Przygotowanie do podjęcia studiów muzycznych oraz do wykonywania zawodu.

D. SPECJALNOŚĆ — LUTNIK

1. Umiejętność samodzielnego wykonania instrumentu lutniczego.
2. Opanowanie wiedzy w zakresie akustyki, technologii, modelowania i korekty lutniczej.
3. Opanowanie podstaw gry na skrzypcach lub innym instrumencie lutniczym.
4. Zaznajomienie z podstawowymi zagadnieniami z historii muzyki, literatury muzycznej, form muzycznych, zasad muzyki i harmonii.
5. Opanowanie umiejętności z kształcenia słuchu.
6. Przygotowanie do wykonywania zawodu oraz do podjęcia studiów wyższych w dziedzinie lutnictwa.

IV. Opis kwalifikacji absolwenta w zawodzie muzyk**A. SPECJALNOŚĆ — INSTRUMENTALISTA**

W wyniku kształcenia absolwent powinien:

- 1) biegle czytać nuty w kluczu wiolinowym i basowym oraz w innych kluczach właściwych dla danego instrumentu;
- 2) posiadać biegłą umiejętność gry na wybranym przez siebie instrumencie;
- 3) grać na fortepianie (jeżeli nie jest pianistą) w podstawowym zakresie umiejętności;
- 4) posiadać w pełni ukształtowany słuch muzyczny, pozwalający na uzyskiwanie poprawnej intonacji w grze na instrumencie tego wymagającym;
- 5) umieć stosować w praktyce zasady teorii muzyki, szczególnie w zakresie harmonii, form muzycznych i historii muzyki;
- 6) umieć klasyfikować instrumenty muzyczne i różnicować słuchem różne typy tych instrumentów;
- 7) posiadać umiejętność gry w zespołach kameralnych i orkiestrze lub pracy w zespole chóralnym;
- 8) umieć korzystać z literatury specjalistycznej;
- 9) posiadać umiejętność strojenia i konserwacji instrumentu;
- 10) posiadać umiejętność aktywnego uczestniczenia w życiu muzycznym;
- 11) posiadać umiejętność przekazywania nabytej wiedzy;
- 12) być przygotowanym do podjęcia dalszych studiów muzycznych.

B. SPECJALNOŚĆ — WOKALISTA

W wyniku kształcenia absolwent powinien:

- 1) posiadać umiejętność śpiewu opartą na prawidłowym oddechu, właściwej technice aparatu głosowego i intonacji;
- 2) biegle czytać nuty w kluczu wiolinowym i basowym;
- 3) posiadać umiejętność transpozycji, właściwej dla zapisu głosu tenorowego;
- 4) grać na fortepianie w podstawowym zakresie umiejętności;
- 5) posiadać w pełni ukształtowany słuch muzyczny, pozwalający na uzyskiwanie poprawnej intonacji;
- 6) umieć stosować w praktyce teorię muzyki, szczególnie w zakresie zasad muzyki, form muzycznych i historii muzyki;
- 7) posiadać umiejętności aktorskie, pozwalające na podjęcie pracy jako solista w teatrach muzycznych;

- 8) posiadać umiejętność śpiewania w zespołach wokalnych i chórach;
- 9) umieć korzystać z literatury specjalistycznej;
- 10) posiadać umiejętność aktywnego uczestnictwa w życiu muzycznym;
- 11) posiadać przygotowanie do podjęcia dalszych studiów muzycznych.

C. SPECJALNOŚĆ — RYTMIKA

W wyniku kształcenia absolwent powinien:

- 1) posiadać wiedzę teoretyczną i praktyczną rytmiki Orffa i Dalcroze'a;
- 2) posiadać przygotowanie do stosowania rytmiki Orffa i Dalcroze'a w pracy z dziećmi;
- 3) posiadać biegłą umiejętność czytania nut w kluczu wiolinowym i basowym;
- 4) posiadać umiejętność improwizacji fortepianowej;
- 5) posiadać praktyczną umiejętność tworzenia interpretacji ruchowych utworów muzycznych;
- 6) posiadać podstawową wiedzę o choreografii;
- 7) grać na fortepianie w zakresie umiejętności pozwalającej na swobodne improwizowanie czy akompaniowanie na zajęciach ruchowych;
- 8) umieć zaaranżować proste melodie (na fortepianie lub z zespołem instrumentów Orffa);
- 9) posiadać w pełni ukształtowany słuch muzyczny;
- 10) umieć stosować w praktyce zasady teorii muzyki;
- 11) umieć korzystać z literatury specjalistycznej;
- 12) umieć zaaranżować i prowadzić zajęcia muzyczno-ruchowe w różnych placówkach upowszechniania kultury i w przedszkolach;
- 13) być przygotowanym do podjęcia dalszych studiów muzycznych.

D. SPECJALNOŚĆ — LUTNIK

W wyniku kształcenia absolwent powinien:

- 1) umieć czytać rysunek techniczny oraz wykonywać rysunki konstrukcyjne różnych elementów i zespołów instrumentów muzycznych;
- 2) umieć projektować instrumenty muzyczne;
- 3) klasyfikować instrumenty muzyczne i rozróżniać słuchem typy instrumentów;
- 4) stroić i prowadzić korektę instrumentów;
- 5) dobierać i obsługiwać obrabiarki i inne urządzenia służące do produkcji, napraw, remontu i konserwacji instrumentów;
- 6) grać na instrumentach lutniczych w podstawowym zakresie;

- 7) stosować w praktyce zasady teorii muzyki;
- 8) dokonywać oceny technicznej i artystycznej instrumentów;
- 9) posługiwać się urządzeniami elektronicznymi przy produkcji i strojeniu instrumentów;
- 10) umieć dobierać odpowiednie materiały do produkcji instrumentów, umieć dokonywać ich oceny i kwalifikacji;
- 11) umieć wykańczać powierzchnie instrumentów;
- 12) umieć posługiwać się normami przy ocenie jakości materiałów;
- 13) umieć posługiwać się podstawową dokumentacją technologiczną;
- 14) umieć zorganizować stanowisko pracy zgodnie z zasadami ergonomii, bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisami przeciwpożarowymi;
- 15) prowadzić produkcję z uwzględnieniem zasad procesu technologicznego i ochrony środowiska naturalnego;
- 16) posiadać wiedzę w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej;
- 17) posiadać umiejętność korzystania z literatury specjalistycznej.

V. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych – pierwszy etap edukacyjny

Przedmiot główny – Instrument

Treści nauczania

1. Podstawowa wiedza w zakresie historii instrumentu, budowy instrumentu i jego części, obsługi oraz konserwacji.
2. Podstawy prawidłowego aparatu gry (prawidłowa postawa, ułożenie rąk, właściwy sposób wydobycia dźwięku).
3. Wybrane elementy techniki gry.
4. Podstawy interpretacji utworu zgodnej z zapisem, budową formalną i elementami stylu.
5. Zasady notacji właściwej dla danego instrumentu oraz techniki czytania a vista łatwych utworów.
6. Przygotowanie do samodzielnej pracy nad łatwym utworem w zakresie poprawnego odczytania tekstu nutowego, ćwiczenia i korygowania błędów.
7. Przygotowanie do praktyki estradowej, z uwzględnieniem podstawowych elementów obycia estradowego, m.in. w zakresie technik opanowania pamięciowego utworu oraz koncentracji i pokonywania tremy.
8. Podstawowe formy muzykowania zespołowego.

9. Literatura muzyczna dla danego instrumentu, dobrana przez nauczyciela w zależności od możliwości ucznia i z uwzględnieniem jego preferencji.

10. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

Fortepian

1. Umiejętność nazywania poszczególnych części fortepianu. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, ułożenia prawej i lewej ręki na klawiaturze, prawidłowego ułożenia nóg. Umiejętność prawidłowego wydobycia dźwięku w zależności od rejestru i dynamiki. Świadomość roli i działania palców w procesie powstawania dźwięku.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem niezależności rąk i palców na klawiaturze, umiejętności grania różnymi sposobami artykulacji (legato, non legato, staccato, portato), umiejętności posługiwania się prawym pedałem (prostym – taktowym i synkopowanym).
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji w kluczu wiolinowym i basowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, pedalizacja, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się równymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność muzykowania zespołowego pod kierunkiem nauczyciela (np. na cztery ręce, na dwa fortepiany, łatwe akompaniamenty).
9. Opanowanie literatury fortepianowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej dla prawej i lewej ręki, utwory polifoniczne, formy cykliczne (do wyboru np.: sonatina, sonata, koncert, wariacje), akompaniamenty.
10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej dla prawej i lewej ręki, utworu polifonicznego, jednej części sonatiny lub sonaty (do wyboru: allegro sonatowe, wariacje lub rondo), utwór dowolny. Cały program powinien być wykonany z pamięci.

Organy

1. Umiejętność nazywania poszczególnych części i ogólnych zasad działania traktury. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu.
  2. Opanowanie prawidłowej postawy, ułożenia prawej i lewej ręki na manuale, prawidłowego ułożenia nóg na pedale. Umiejętność prawidłowego wydobycia dźwięku na manuale. Umiejętność koordynacji pracy rąk i nóg.
  3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem niezależności rąk i palców na manuale i nóg na pedale, umiejętności gry wielogłosowej na manuale, umiejętności grania różnymi sposobami artykulacji (legato, non legato, staccato, portato).
  4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metrorhythmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
  5. Znajomość notacji w kluczu wiolinowym i basowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
  7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
  8. Umiejętność muzykowania zespołowego pod kierunkiem nauczyciela.
  9. Opanowanie literatury organowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory polifoniczne, utwory muzyki dawnej, formy cykliczne.
  10. Poprawne wykonanie utworu polifonicznego, jednej części sonaty, utworu dowolnego.
- chowo-palcową, gry miechem jednokierunkowym i miechem zmiennym, umiejętności gry prawą ręką na manuale dyszkantowym i lewą ręką na manuale basowo-akordowym.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metrorhythmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
  5. Znajomość notacji w kluczu wiolinowym i basowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, miechowanie, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc). Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
  7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
  8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, duet, akordeonowe zespoły kameralne jednorodnie lub mieszane, orkiestra akordeonowa, gra z akompaniamentem).
  9. Opanowanie literatury akordeonowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory polifoniczne i dawnych mistrzów, forma cykliczna (do wyboru: sonatina, suita, wariacje), utwory różne, muzyka użytkowa różnych narodów.
  10. Poprawne wykonanie jednej etiudy dla prawej ręki, jednej etiudy dla lewej ręki, jednego utworu polifonicznego, jednego utworu dawnych mistrzów, dwóch utworów dowolnych, granie a vista. Program powinien być wykonany z pamięci.

Gitara**Akordeon**

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części akordeonu oraz poznanie roli poszczególnych elementów instrumentu w procesie powstawania dźwięku. Znajomość podstawowych zasad konserwacji akordeonu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania akordeonu, prawidłowego ułożenia prawej i lewej ręki. Umiejętność wydobycia dźwięku płynnym prowadzeniem miecha.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem koordynacji pracy obydwu rąk, niezależności palcowej obu rąk, gry flażoletów naturalnych

- i sztucznych, uderzenia tirando i apoyando, gry dwudźwięków, trójdźwięków i czterodźwięków, chwytów poprzecznych barré, czystości intonacji, grania w pozycjach, realizacji arpeggio, tremolo i rasgueado oraz realizacji podstawowych ozdobników.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
  5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
  7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
  8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, gitarowe zespoły kameralne lub orkiestra gitarowa, gra z akompaniamentem).
  9. Opanowanie literatury gitarowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory polifoniczne, forma cykliczna (do wyboru: sonatina, sonata, suita, wariacje), utwory kameralne (duet, trio).
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, części suity lub utworu muzyki dawnej, sonaty klasycznej (część) lub wariacji klasycznych, utworu dowolnego, utworu kameralnego lub utworu z akompaniamentem, grania a vista.

Harfa

1. Znajomość podstawowych wiadomości historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części harfy oraz poznanie roli poszczególnych elementów instrumentu w procesie powstawania dźwięku. Znajomość zasad czyszczenia i konserwacji instrumentu. Umiejętność strojenia harfy pod kierunkiem nauczyciela.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego ułożenia prawej i lewej ręki, ze szczególnym zwróceniem uwagi na układ kciuka. Umiejętność właściwej pracy nóg zsynchronizowana z pracą rąk.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem wykształcenia niezależności palców, gry naturalnych flażoletów, gry akordów techniką secco i arpeggio, gry étouffé i glissando, realizacji podstawowych ozdobników.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji w kluczu wiolinowym i basowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie z uwzględnieniem poprawnej pedalizacji i precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, pedalizacja, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc). Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury harfowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory polifoniczne i dawnych mistrzów, forma cykliczna (do wyboru: sonata, concertino, wariacje).
10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego muzyki dawnej, dwóch kontrastujących części sonaty.

Skrzypce

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części skrzypiec i smyczka oraz poznanie roli poszczególnych elementów instrumentu i smyczka w procesie powstawania dźwięku. Znajomość zasad czyszczenia i konserwacji skrzypiec i smyczka oraz umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania skrzypiec pod brodą i smyczka, prawidłowego ułożenia prawej i lewej ręki. Umiejętność wydobycia dźwięku przy zachowaniu swobodnego aparatu gry.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry całym smyczkiem i poszczególnymi częściami smyczka, gry naturalnych flażoletów, umiejętności prawidłowego układu prawej i lewej ręki, czystości intonacji, grania w pozycjach, realizacji podstawowych ozdobników, wibracji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.

5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem poprawnej intonacji i precyzji rytmicznej.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, smyczkowanie, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
  7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
  8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w różnych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, smyczkowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
  9. Opanowanie literatury skrzypcowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na skrzypce z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru: sonata, concertino, koncert, wariacje), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet).
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, w tym jednej dwudźwiękowej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, części pierwszej lub drugiej i trzeciej koncertu, dwóch kontrastujących części sonaty.
5. Znajomość notacji w kluczu altowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem poprawnej intonacji i precyzji rytmicznej.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, smyczkowanie, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
  7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
  8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w różnych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, smyczkowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
  9. Opanowanie literatury altówkowej (również skrzypcowej) w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na altówkę (skrzypce) z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru: sonata, concertino, koncert, wariacje), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet).
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, w tym jednej dwudźwiękowej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, części pierwszej lub drugiej i trzeciej koncertu, dwóch kontrastujących części sonaty.

Altówka

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części altówki i smyczka oraz poznanie roli poszczególnych elementów instrumentu i smyczka w procesie powstawania dźwięku. Znajomość zasad czyszczenia i konserwacji altówki i smyczka. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania altówki i smyczka, prawidłowego ułożenia prawej i lewej ręki. Umiejętność wydobycia dźwięku przy zachowaniu swobodnego aparatu gry.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry całym smyczkiem i poszczególnymi częściami smyczka, gry naturalnych flażoletów, umiejętności prawidłowego układu prawej i lewej ręki, czystości intonacji, grania w pozycjach, realizacji podstawowych ozdorników, wibracji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.

Wiolonczela

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części wiolonczeli i smyczka oraz poznanie roli poszczególnych elementów instrumentu i smyczka w procesie powstawania dźwięku. Znajomość zasad czyszczenia i konserwacji wiolonczeli i smyczka. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy przy grze, umiejętność dobrania właściwej długości nóżki do wzrostu grającego, prawidłowego ułożenia prawej i lewej ręki. Umiejętność wydobycia dźwięku przy zachowaniu swobodnego aparatu gry.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry całym smyczkiem i poszczególnymi częściami smyczka, gry naturalnych flażoletów, umiejętności prawidłowego układu prawej i lewej ręki, czystości intonacji, grania w pozycjach (łącznie z pozycją kciukową), realizacji podstawowych ozdorników.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.

5. Znajomość notacji w kluczu basowym i tenorowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, smyczkowanie, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w różnych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, smyczkowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
9. Opanowanie literatury wiolonczelowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na wiolonczelę z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru: sonata, sonatina, koncert), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet).
10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, sonaty.

Kontrabas

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części kontrabasu i smyczka oraz poznanie roli poszczególnych elementów instrumentu i smyczka w procesie powstawania dźwięku. Znajomość zasad czyszczenia i konserwacji kontrabasu i smyczka. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy przy grze stojąc i siedząc, właściwego trzymania kontrabasu i smyczka, prawidłowego ułożenia prawej i lewej ręki. Umiejętność wydobycia dźwięku przy zachowaniu swobodnego aparatu gry.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry całym smyczkiem i poszczególnymi częściami smyczka, gry naturalnych flażoletów, umiejętności prawidłowego układu prawej i lewej ręki, czystości intonacji, grania w pozycjach, realizacji podstawowych ozdobników.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji w kluczu basowym i tenorowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.

Flet

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części fletu, składania i rozkładania instrumentu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania fletu, ułożenia rąk i palców. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego warg i języka.
3. Opanowanie podstaw techniki gry (legato, non legato i pojedynczego staccato w obrębie $c^1 - c^4$, z uwzględnieniem umiejętności gry długich dźwięków, osiągnięcia podstawowego stopnia biegłości palcowej, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach, realizacji ozdobników oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.

7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
  8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, fletowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
  9. Opanowanie literatury fletowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na flet z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru całość lub część: sonatiny, sonaty, wariacji, koncertu, suity), utwory kameralne (np. duety).
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej (w tym jednej z pamięci), jednego utworu cyklicznego z akompaniamentem z pamięci, jednego utworu solowego lub z akompaniamentem z pamięci.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
  8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, obojowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
  9. Opanowanie literatury obojowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na obój z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru całość lub część sonaty lub koncertu), utwory kameralne (duety).
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu cyklicznego lub dwóch dowolnych (w tym jednego z pamięci) z akompaniamentem.

Obój

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części oboju, składania i rozkładania instrumentu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
  2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania oboju, ułożenia rąk i palców. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego narządów jamy ustnej, warg i mięśni twarzy.
  3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry dźwięków długo wytrzymywanych, osiągnięcia podstawowego stopnia biegłości palcowej, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach, umiejętności wykonania najłatwiejszych ozdobników, opanowania umiejętności korekty intonacji.
  4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
  5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części klarnetu, składania i rozkładania instrumentu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
  2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania klarnetu, ułożenia rąk i palców. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego narządów jamy ustnej, warg i mięśni twarzy.
  3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry długich dźwięków, osiągnięcia podstawowego stopnia biegłości palcowej, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
  4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
  5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
  7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

Klarnet

swojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, klarnetowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
9. Opanowanie literatury klarnetowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na klarnet z akompaniamentem (od klasycyzmu do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru całość lub część: sonatiny, wariacji, koncertu), utwory kameralne (duet i trio).
10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej (w tym jednej z pamięci), jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, jednego utworu kameralnego.

Saksofon

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części saksofonu, składania i rozkładania instrumentu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania saksofonu, ułożenia rąk i palców. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego narządów jamy ustnej, warg i mięśni twarzy.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry długich dźwięków, osiągnięcia podstawowego stopnia biegłości palcowej, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystrojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, saksofonowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
9. Opanowanie literatury saksofonowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na saksofon z akompaniamentem, forma cykliczna (do wyboru całość lub część), utwory kameralne.
10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, dwóch utworów z akompaniamentem z pamięci.

Fagot

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części fagotu, składania i rozkładania instrumentu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania fagotu, ułożenia rąk i palców. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego narządów jamy ustnej, warg i mięśni twarzy.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry długich dźwięków, osiągnięcia podstawowego stopnia biegłości palcowej, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach, prawidłowej aplikatury z użyciem pianomechaniki oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystrojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, fagotowe zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).

9. Opanowanie literatury fagotowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na fagot z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru całość lub część: sonatiny lub sonaty, koncertu), utwory kameralne (np. duety).
10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, dwóch utworów solowych z akompaniamentem lub jednego cyklicznego – z pamięci.

Trąbka

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części trąbki oraz podstaw jej konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Umiejętność rozkładania, składania i samodzielnego strojenia instrumentu. Znajomość poszczególnych odmian trąbki (B, C, D, Es).
2. Opanowanie prawidłowej postawy (stojąc i siedząc), właściwego trzymania trąbki, ułożenia rąk i palców prawej ręki. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego języka, warg i mięśni twarzy.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry dźwięków długo wytrzymywanych, osiągnięcia pełnej synchronizacji pracy palców prawej ręki z językiem, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, zespoły kameralne instrumentów dętych blaszanych, gra z akompaniamentem).

9. Opanowanie literatury na trąbkę w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na trąbkę solo i z akompaniamentem, utwory kameralne (duet i trio).
10. Poprawne wykonanie dwóch prostych etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, jednego utworu kameralnego.

Róg

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części rogu oraz podstaw jego konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Umiejętność rozkładania, składania i samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy (stojąc i siedząc), właściwego trzymania rogu, ułożenia rąk i palców lewej ręki. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego języka, warg i mięśni twarzy. Umiejętność posługiwania się pochodem tonów naturalnych.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności doboru ustnika, wibracji warg, gry dźwięków długo wytrzymywanych, osiągnięcia pełnej synchronizacji pracy palców lewej ręki z językiem, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przyswojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, zespoły kameralne instrumentów dętych blaszanych, gra z akompaniamentem).

9. Opanowanie literatury na róg w następującym zakresie: etiudy o różnicowanej problematyce technicznej, utwory na róg solo i z akompaniamentem, utwory kameralne (duet i trio).
  10. Poprawne wykonanie: dwóch etiud o różnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, czytania a vista z transponowaniem in Es, in E i in D.
9. Opanowanie literatury na puzon w następującym zakresie: etiudy o różnicowanej problematyce technicznej, utwory na puzon solo i z akompaniamentem, utwory kameralne (duety, tria).
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o różnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, jednego duetu.

Puzon

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części puzonu oraz umiejętność jego konserwacji i czyszczenia w podstawowym zakresie. Umiejętność rozkładania, składania i samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania puzonu, a szczególnie suwaka, oraz ułożenia rąk, ze szczególnym uwzględnieniem wyrabiania biegiłości prawej ręki. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artikulacyjnego języka, warg i mięśni twarzy. Umiejętność posługiwania się pochodem tonów naturalnych.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności doboru ustnika, wibracji warg, gry dźwięków długo wytrzymywanych, przedęć szeregu alikwotów w poszczególnych pozycjach, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artikulacji. Zgodna z zapisem realizacja metrorrytmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji w kluczu basowym i tenorowym oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, zespoły kameralne instrumentów dętych blaszanych, gra z akompaniamentem).

Tuba

1. Znajomość podstawowych wiadomości z historii instrumentu i umiejętność nazywania poszczególnych części tuby oraz podstaw jej konserwacji i czyszczenia. Znajomość zasad higieny w zakresie gry na instrumencie. Dbalność o instrument, a w szczególności o ustnik. Umiejętność rozkładania, składania i samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania tuby, ułożenia rąk, ze szczególnym uwzględnieniem wyrabiania biegiłości prawej ręki. Umiejętność prawidłowego zadęcia oraz swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym, z uwzględnieniem znaczenia artikulacyjnego języka, warg i mięśni twarzy. Umiejętność posługiwania się pochodem tonów naturalnych.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności doboru ustnika, wibracji warg, gry dźwięków długo wytrzymywanych, przedęć szeregu alikwotów w poszczególnych pozycjach, stopniowego opanowania gry w poszczególnych rejestrach oraz opanowania umiejętności korekty intonacji.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artikulacji. Zgodna z zapisem realizacja metrorrytmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, oddechy, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. unisono, zespoły kameralne instrumentów dętych blaszanych, gra z akompaniamentem).

9. Opanowanie literatury na tubę w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, łatwe utwory na tubę solo i z akompaniamentem, utwory kameralne (duety).
10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, jednego duetu.

Perkusja

1. Umiejętność nazywania poszczególnych instrumentów w języku polskim i włoskim. Podstawowa wiedza z historii instrumentów. Umiejętność strojenia kotłów.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych instrumentów. Opanowanie prawidłowego ustawienia aparatu gry na poszczególnych instrumentach, z uwzględnieniem relacji pomiędzy lewą i prawą ręką. Umiejętność prawidłowego uderzania w membranofony i w idiofony, z uwzględnieniem prawidłowej pracy przedramienia, nadgarstka i palców.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry tremolo na membranofonach i idiofonach, prawidłowej repetycji, różnych możliwości atakowania płytek, umiejętności operowania pedałem przy kotłach.
4. Umiejętność frazowania i operowania podstawowymi sposobami artykulacji. Zgodna z zapisem realizacja metroritmiki, agogiki i dynamiki. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem. Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystwojenie podstawowych elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w prostych formach muzykowania zespołowego (np. zespoły kameralne, gra z akompaniamentem).
9. Opanowanie literatury perkusyjnej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na poszczególne instrumenty perkusyjne z akompaniamentem, utwory kameralne – duety.

10. Poprawne wykonanie na instrumentach melodycznych – dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, jednego utworu kameralnego z użyciem pedału na wibrafonie; na instrumentach o nieokreślonej wysokości dźwięku i na kotłach – dwa ćwiczenia o różnych problemach technicznych, dwie etiudy; na zestawie rozrywkowym – dwa trzydziestodwutaktowe odcinki oparte na rytmie i metrum wybranego tańca.

Fortepian dodatkowy

Treści nauczania

1. Podstawowa wiedza w zakresie historii instrumentu i jego budowy.
2. Podstawy prawidłowego aparatu gry.
3. Wybrane elementy techniki gry.
4. Zasady notacji oraz czytanie a vista.
5. Samodzielna praca nad utworem.
6. Przygotowanie do muzykowania zespołowego.
7. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność nazywania poszczególnych części fortepianu. Znajomość podstawowych wiadomości o historii instrumentu.
2. Umiejętność zachowania prawidłowej postawy, ułożenia prawej i lewej ręki na klawiaturze.
3. Umiejętność gry z zachowaniem podstawowych sposobów artykulacji, dynamiki i frazowania. Umiejętność gry akordów i ozdobników.
4. Umiejętność równoczesnego czytania z dwóch pięciolinii w kluczu wiolinowym i basowym. Umiejętność czytania a vista łatwych i krótkich utworów.
5. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu, z uwzględnieniem właściwego frazowania, artykulacji, tempa, dynamiki i stylistyki utworu.
6. Umiejętność grania prostych akompaniamentów z repertuaru wykonywanego na instrumencie głównym lub gry na cztery ręce.
7. Poprawne wykonanie etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, uwzględniającej możliwości ucznia, utworu polifonicznego lub dawnych mistrzów, utworu dowolnego lub na cztery ręce, granie a vista.

Kształcenie słuchu

Treści nauczania

1. Budowa i sposoby rozpoznawania interwałów, akordów i gam.
2. Rozpoznawanie i notacja struktur metroritmicznych.
3. Sposoby czytania nut głosem.
4. Sposoby zapisywania dyktand.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność rozpoznawania interwałów do oktawy włącznie, początkowo w piosenkach i w trakcie zabaw, a w starszych klasach jako samodzielne struktury. Umiejętność zapisywania interwałów nutami i symbolami oraz wyszukiwania struktur interwałowych w repertuarze. Umiejętność budowania i rozpoznawania trójdźwięków majorowych i minorowych bez przewrotu i w przewrotach oraz trójdźwięków zwiększonych i zmniejszonych. Znajomość budowy dominanty septymowej i umiejętność jej słuchowego rozpoznania. Umiejętność śpiewania gam majorowych do pięciu znaków i minorowych do trzech znaków. Umiejętność słuchowego rozpoznania gam majorowych i minorowych oraz ich zapisu nutami i symbolami.
2. Umiejętność rozpoznawania wartości rytmicznych, także w połączeniu z rozpoznawaniem wysokości dźwięku. Umiejętność realizacji i zapisu prostych struktur rytmicznych.
3. Umiejętność czytania a vista prostych struktur melodyczno-rytmicznych w tonacjach do trzech znaków.
4. Umiejętność zapisu dyktand melodycznych jednogłosowych z zastosowaniem poznanych interwałów i struktur rytmicznych. Umiejętność zapisu z pamięci prostych dyktand melodycznych jednogłosowych. Umiejętność świadomego słyszenia podstawowych struktur melodycznych, harmonicznym i rytmicznych jako elementów dzieła muzycznego. Umiejętność określenia słuchowego trybu, metrum, faktury i budowy okresowej fragmentów z literatury muzycznej.

Rytmika**Treści nauczania**

1. Znajomość podstawowych zasad metody Emila Jaques'a-Dalcroze'a.
2. Znajomość podstawowych zasad notacji muzycznej i podstawowych pojęć z zakresu agogiki, dynamiki, artykulacji.
3. Znajomość podstawowych kroków tańców polskich.
4. Znajomość instrumentarium Orffa.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność interpretowania ruchem wartości rytmicznych w różnych grupach i układach (taktowanie, interpretacja ruchem różnych ugrupowań rytmicznych). Umiejętność reagowania ruchem na akcenty metryczne. Umiejętność interpretowania ruchem artykulacji legato i staccato oraz dynamiki (piano, forte, crescendo, diminuendo) i agogiki. Umiejętność interpretowania ruchem różnego rodzaju tematów rytmicznych i kanonów. Interpretacja ruchowa piosenek.
2. Umiejętność zapisu nutowego w kluczu wiolinowym i basowym na pięciolinii – podstawowych wartości i wysokości. Umiejętność posługiwania się podstawowymi pojęciami z zakresu agogiki, dynamiki, artykulacji.

3. Umiejętność wykonywania podstawowych kroków tańców polskich i wykorzystanie ich w opracowaniach choreograficznych zgodnie z ich stylem i charakterem.
4. Umiejętność posługiwania się instrumentarium Orffa. Umiejętność gry na instrumentach Orffa w zespole orffowskim. Umiejętność interpretowania piosenek i miniatur muzycznych ruchem i za pomocą instrumentów.

Audycje muzyczne**Treści nauczania**

1. Elementy dzieła muzycznego, faktury i środki wyrazu.
2. Instrumenty muzyczne, głos ludzki i typy zespołów muzycznych.
3. Tańce polskie i obce.
4. Podstawowe gatunki i formy muzyczne.
5. Wiedza o czołowych kompozytorach polskich i europejskich.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność określania w utworach elementów dzieła muzycznego i jego faktury. Umiejętność określania środków wyrazu zastosowanych w danym utworze.
2. Umiejętność określenia podstawowych cech budowy, możliwości wykonawczych instrumentów i głosu ludzkiego. Umiejętność rozpoznania poszczególnych typów zespołów muzycznych. Umiejętność właściwego posługiwania się terminologią muzyczną.
3. Umiejętność rozpoznania i określenia podstawowych cech charakterystycznych polskich tańców narodowych i narodowych tańców europejskich.
4. Umiejętność określenia cech charakterystycznych podstawowych gatunków i form muzyki europejskiej.
5. Opanowanie podstawowych wiadomości o czołowych kompozytorach polskich i europejskich oraz ich twórczości.

Chór**Treści nauczania**

1. Rozwijanie ogólnej muzykalności i poczucia estetyki oraz wrażliwości na jakość i barwę dźwięku.
2. Rozwijanie umiejętności pracy w zespole. Kształtowanie dyscypliny artystycznej oraz poczucia odpowiedzialności.
3. Rozszerzanie znajomości repertuaru chóralnego.
4. Nauczanie prawidłowego śpiewu wraz z ćwiczeniami oddechowymi i emisyjnymi.

Osiągnięcia uczniów

1. Wzrost ogólnej muzykalności dzięki pracy w zespole chóralnym. Umiejętność poprawnej emisji i prawidłowej intonacji. Zwiększenie wrażliwości na złą intonację u partnerów. Umiejętność naturalnego frazowania.
2. Umiejętność współpracy i wzajemnego słyszenia się oraz korekty intonacji. Umiejętność właściwego reagowania na ruchy dyrygenta. Umiejętność i właściwe nawyki pracy w grupie.
3. Pogłębienie znajomości literatury chóralnej z różnych epok, stylów i gatunków muzycznych.
4. Umiejętność prawidłowego śpiewania oraz kontrolowania jakości wydobywanego dźwięku.

Orkiestra**Treści nauczania**

1. Rozwijanie możliwości wykonawczych uczniów, nabywanych na indywidualnych lekcjach gry na instrumencie. Rozwijanie zamiłowania do zespołowego muzykowania.
2. Rozwijanie umiejętności pracy w zespole. Kształtowanie dyscypliny artystycznej oraz poczucia odpowiedzialności.
3. Zapoznanie uczniów z repertuarem orkiestrowym o różnym stopniu trudności.
4. Rozwijanie umiejętności gry zespołowej (zróżnicowanie dynamiczne, puls rytmiczny, reagowanie na zmiany i uwagi, właściwe odczytanie tekstu i realizacja ozdobników, praca nad zestrojeniem, aktywność wykonawcza).

Osiągnięcia uczniów

1. Pogłębienie umiejętności wykonawczych poprzez zbiorowe muzykowanie i pokonywanie podobnych problemów, jakie występują w solowej grze na instrumencie. Aktywność wykonawcza i zaangażowanie.
2. Umiejętność współpracy z członkami własnej grupy instrumentalnej i umiejętność słyszenia innych. Umiejętność właściwego reagowania na gesty dyrygenta. Umiejętność i właściwe nawyki pracy w grupie.
3. Pogłębienie znajomości literatury orkiestrowej z różnych epok, stylów i gatunków muzycznych.
4. Umiejętność grania w zespole oraz kontrolowania intonacji.

Zespoły kameralne**Treści nauczania**

1. Zbiorowe muzykowanie.
2. Praca nad precyzyjną intonacją.
3. Gra zespołowa w aspekcie:
  - 1) precyzyjnej realizacji rytmu;
  - 2) orientacji we współzależności głosów;

- 3) rozwoju muzykalności;
- 4) poznania literatury.

Osiągnięcia uczniów

1. Pogłębienie umiejętności wykonawczych poprzez zbiorowe muzykowanie i pokonywanie podobnych problemów, jakie występują w solowej grze na instrumencie.
2. Umiejętność gry z precyzyjną intonacją jako podstawowego warunku prawidłowej realizacji gry zespołowej.
3. Umiejętność współpracy z członkami zespołu i słyszenia innych. Umiejętność gry z precyzyjną rytmiką i orientacją w przebiegu poszczególnych głosów. Pogłębienie znajomości literatury kameralnej z różnych epok.

VI. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych – drugi etap edukacyjny**A. SPECJALNOŚĆ – INSTRUMENTALISTA****Przedmiot główny – Instrument****Treści nauczania**

1. Wiedza w zakresie:
  - 1) historii instrumentu;
  - 2) budowy instrumentu i jego odmian;
  - 3) obsługi instrumentu;
  - 4) konserwacji instrumentu.
2. Prawidłowy aparat gry umożliwiający swobodę i biegłość techniczną.
3. Technika gry z uwzględnieniem wszystkich sposobów artykulacji.
4. Wiedza w zakresie interpretacji muzycznej z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.
5. Czytanie a vista utworów o różnym stopniu trudności.
6. Samodzielna praca nad utworem w zakresie:
  - 1) opracowania pod względem techniczno-wykonawczym;
  - 2) samodzielnego pokonywania trudnych miejsc;
  - 3) świadomego ćwiczenia i korygowania błędów.
7. Praktyka estradowa z uwzględnieniem:
  - 1) obycia estradowego;
  - 2) technik koncentracji;
  - 3) technik pokonywania tremy;
  - 4) technik zapamiętywania;
  - 5) krytycznej oceny wykonywanego utworu.

8. Muzykowanie zespołowe z uwzględnieniem różnych form muzyki kameralnej.
9. Literatura muzyczna danego instrumentu.
10. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

Fortepian

1. Umiejętność konserwacji fortepianu. Znajomość historii instrumentu i historii jego poprzedników.
2. Umiejętność prawidłowego wydobywania dźwięku w zależności od rejestru i dynamiki. Umiejętność swobodnego i elastycznego sposobu wykorzystania aparatu gry.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem niezależności rąk i palców na klawiaturze, umiejętności grania wszystkimi sposobami artykulacji, umiejętności posługiwania się prawym i lewym pedałem (prostym-taktowym i synkopowanym), umiejętności gry oktawowej i akordowej.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu.
5. Umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista utworów o różnym stopniu trudności w różnym tempie, z uwzględnieniem poprawnej pedalizacji i precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, pedalizacja, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc, opanowanie pamięciowe utworu). Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu na scenie. Przyswojenie elementów obycia estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania.
8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w różnych formach muzykowania zespołowego (np. na cztery ręce, na dwa fortepiany, akompaniowanie, uczestnictwo w różnych formach muzykowania kameralnego).
9. Opanowanie literatury fortepianowej w następującym zakresie: etiudy wirtuozowskie dla prawej i lewej ręki, utwory polifoniczne, forma cykliczna (sonatina, sonata, koncert, wariacje), akompaniamenty, muzyka kameralna.
10. Poprawne wykonanie trzech etiud wirtuozowskich uwzględniających technikę palcową obu rąk, technikę podwójnych dźwięków i oktawy, utworu poli-

fonicznego (do wyboru: preludium i fuga J.S. Bacha, toccata lub partita w całości), sonaty klasycznej w całości, utworu F. Chopina, utworu dowolnego (do wyboru: romantyczny, neoromantyczny i utwór współczesny), koncertu (do wyboru: całość, części I lub II i III). Cały program powinien być wykonany z pamięci.

Klawesyn

1. Umiejętność przygotowania klawesynu do gry. Umiejętność strojenia klawesynu pod kierunkiem nauczyciela. Znajomość historii instrumentu.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem gry, prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, biegłości palcowej obu rąk, ekonomizacji i swobody ruchu. Umiejętność poprawnego uruchamiania mechanizmu zmiany rejestrów.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców obu rąk i biegłego poruszania się na dwóch manualach, doskonalenie idiomu klawesynowego, umiejętność gry wielogłosowej, wzbogacanie środków artykulacji, odpowiednie zdobnictwo.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowanymi środkami wyrazu. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem odpowiednich środków wyrazu.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z właściwym odczytaniem tekstu muzycznego, zgodnym z zamysłem kompozytora, stylem epoki i indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego oraz realizowania basso continuo.
9. Opanowanie literatury klawesynowej z uwzględnieniem różnorodnych form i gatunków o zróżnicowanej stylistyce, w tym utworów o charakterze wirtuozowskim, formy cyklicznej (suity, wariacje, sonata, koncert — od muzyki dawnej do współczesnej), utworów kameralnych.
10. Poprawne wykonanie dwóch utworów o zróżnicowanej problematyce technicznej, suity, koncertu oraz utworu dowolnego.

Organy

1. Opanowanie wiadomości z zakresu historii budownictwa organowego. Poznanie budowy i działania organów, w tym znajomość aparatu dźwięku, traktury, mechanizmu powietrznego i problematyki związanej z obudową instrumentu, w tym historii prospektu organowego. Umiejętność prawidłowej pielęgnacji organów, dokonywania drobnych napraw oraz strojenia głosów językowych. Znajomość podstawowej problematyki ochrony zabytkowych instrumentów.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem gry poprzez prawidłową korelację lewej i prawej ręki, biegłość palców obu rąk i zmiany sposobu wydobywania dźwięku. Umiejętność prawidłowej gry na pedale i bieglej koordynacji pracy rąk i nóg.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej, umiejętności gry wielogłosowej na manualach i swobodnego grania na każdym z nich i na dwóch, umiejętności gry solo na pedale, opanowanie techniki gry trioowej.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i różnymi sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność prawidłowej realizacji dynamiki (za pomocą registry i żaluzji) oraz agogiki. Umiejętność samodzielnej, poprawnie stylistycznej rejestracji, doboru głosów, łączenia ich w zestawy dynamiczno-kolorystyczne w zależności od epoki i kraju kompozytora. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów, w tym równocześnie z pedalem, o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, rejestracji, metrorrytmiki.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu, właściwego stylu epoki, z indywidualną interpretacją oraz rejestracją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnego nad utworem.
7. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego i akompaniowania soliście (wokaliście i instrumentalniście) oraz umiejętność realizowania basso continuo w muzykowaniu zespołowym.
9. Opanowanie literatury organowej w następującym zakresie: etiudy, utwory rozwijające niezależność ruchową, biegłość, samodzielną technikę gry, koordynację pomiędzy manuałem a pedalem, swobodę i ekonomię ruchu, wszechstronność aparatu gry, literatura organowa od muzyki dawnej po dzieła XXI wieku, z uwzględnieniem podstawowych form i gatunków muzycznych oraz polskiej muzyki organowej.
10. Poprawne wykonanie utworu dawnego mistrza, opracowania chorałowego J.S. Bacha, dużej formy J.S. Bacha (do wyboru: fuga, preludium i fuga, fantazja, toccata), sonaty J.S. Bacha, utworu romantycznego lub współczesnego. Umiejętność poprawnego wykonania pieśni z harmonizacją w oparciu o chorał lub inny zbiór akompaniamentów do pieśni kościelnych (odpowiednie tempo, podział na wersety i zdania, właściwa rejestracja i charakter, faktura w układzie trygłosowym bez pedału i z pedalem w układzie: głosy manualowe i głos pedałowy).

Akordeon

1. Znajomość historii instrumentu.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem gry, prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, biegłości palcowej obu rąk. Umiejętność prawidłowego miechowania.
3. Biegła znajomość układu klawiatur, ze szczególnym uwzględnieniem tabeli basów standardowych i systemu rejestrowego wszystkich manualów (skala, notacja, transpozycje) oraz budowy akordów na manuale akordowym.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, miechowania, metrorrytmiki.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnego nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej, obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury akordeonowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej z uwzględnieniem utworów o charakterze wirtuozowskim, formy cykliczne (sonata lub sonatina, koncert lub wariacje — od muzyki dawnej do XXI wieku), utwory polifoniczne, utwory kameralne.

10. Poprawne wykonanie etюд dla obu rąk, o zróżnicowanej problematyce technicznej, utworu przedklasycznego lub klasycznego, utworu polifonicznego, utworu cyklicznego, dwóch utworów dowolnych zróżnicowanych pod względem charakteru, formy, epoki i stylu.

Gitara

1. Umiejętność przygotowania gitary do gry. Znajomość historii instrumentu oraz umiejętność strojenia gitary. Umiejętność konserwacji, szczególnie instrumentów lutniczych.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem gry, prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, biegłości palcowej obu rąk i biegłego stosowania gry akordowej.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców obu rąk, biegłego posługiwania się wszystkimi sposobami uderzeń prawej ręki, stosowania gry arpeggio, tremolo i rasgueado. Umiejętność stosowania wszystkich rodzajów flażoletów.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Umiejętność stosowania wszystkich rodzajów ozdobników. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką, rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, flażoletów, metryki.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury gitarowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem utworów o charakterze wirtuozowskim, formy cykliczne (sonata, sonatina, koncert, wariacje – od muzyki dawnej do XXI wieku), utwory kameralne.
10. Poprawne wykonanie etiudy koncertowej, utworu muzyki dawnej, części suity barokowej, sonaty lub wariacji klasycznych, utworu dowolnego (opracowanego samodzielnie przez ucznia), utworu kameralnego lub utworu z akompaniamentem, czytania a vista.

Harfa

1. Umiejętność przygotowania harfy do gry. Umiejętność precyzyjnego strojenia harfy. Znajomość historii instrumentu, z uwzględnieniem różnych rodzajów harfy.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem gry, prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, biegłości palcowej obu rąk i zmiany sposobu wydobywania dźwięku. Umiejętność poprawnej pedalizacji, biegłej gry w różnych miejscach strun.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców obu rąk, umiejętności stosowania flażoletów pojedynczych, podwójnych i potrójnych, biegłego stosowania glissando, étouffé i pres de la table. Umiejętność stosowania transpozycji i techniki trylowej.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, pedalizacji, metryki.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej, obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu, a także umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury harfowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem utworów o charakterze wirtuozowskim, formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina – od muzyki dawnej do XXI wieku), utwory kameralne, fragmenty partii harfy z literatury orkiestrowej.
10. Poprawne wykonanie dwóch etюд o zróżnicowanej problematyce technicznej, jednej etiudy koncertowej, utworu muzyki dawnej, sonaty (od baroku do XXI wieku), pierwszej lub drugiej i trzeciej części koncertu z akompaniamentem, dwóch utworów solowych (w tym jeden współczesny), studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Skrzypce

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu — szczególnie znanych szkół lutniczych włoskich, niemieckich i polskich. Umiejętność precyzyjnego strojenia.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem gry — prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, bieglności palcowej lewej ręki i swobodnego operowania smyczkiem.
3. Opanowanie techniki gry umożliwiającej różne rodzaje artykulacji i smyczkowania, granie flażoletów naturalnych i sztucznych, dwudźwięków, akordów i ozdobników. Umiejętności świadomego kształtowania dźwięku.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryki.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej, obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu, a także umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury skrzypcowej w następującym zakresie: etiudy i kaprysy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem utworów o charakterze wirtuozowskim, utwory na skrzypce solo oraz na skrzypce z akompaniamentem, formy cykliczne (koncert, wariacje, sonatina lub sonata — od muzyki dawnej do XXI wieku), utwory kameralne, fragmenty partii skrzypiec z literatury orkiestrowej.
10. Poprawne wykonanie dwóch kaprysów o zróżnicowanej problematyce technicznej — w tym jednego dwudźwiękowego, koncertu, sonaty, dwóch części dowolnej sonaty (partity) J.S. Bacha lub fantazji G.Ph. Telemanna, utworu dowolnego z akompaniamentem, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów). Z wyjątkiem studiów orkiestrowych cały program powinien być wykonany z pamięci.

Altówka

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu, szczególnie znanych szkół lutniczych włoskich i niemieckich. Umiejętność precyzyjnego strojenia altówki.
2. Opanowanie aparatu gry — swobodnego trzymania altówki i smyczka, prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, bieglności palcowej lewej ręki i swobodnego operowania smyczkiem.
3. Opanowanie techniki gry umożliwiającej różne rodzaje artykulacji i smyczkowania, granie flażoletów naturalnych i sztucznych, dwudźwięków, akordów i ozdobników.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania w kluczu altowym a vista utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryki.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu, a także umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury altówkowej w następującym zakresie: etiudy i kaprysy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem utworów o charakterze wirtuozowskim (w tym dwudźwiękowe), utwory na altówkę solo oraz na altówkę z akompaniamentem, formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina — od muzyki dawnej do XXI wieku), utwory kameralne, fragmenty partii altówki z literatury orkiestrowej.
10. Poprawne wykonanie dwóch kaprysów o zróżnicowanej problematyce technicznej — z pamięci, koncertu — z pamięci, sonaty, utworu dowolnego z akompaniamentem, grania a vista, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Wiolonczela

1. Umiejętność konserwacji wiolonczeli i smyczka. Znajomość historii instrumentu, szczególnie znanych szkół lutniczych włoskich i niemieckich. Umiejętność precyzyjnego strojenia.

2. Opanowanie aparatu gry — prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, biegłości palcowej lewej ręki i swobodnego operowania smyczkiem.
  3. Opanowanie techniki gry umożliwiającej różne rodzaje artykulacji i smyczkowania, wydobywanie frażoletów naturalnych i sztucznych, dwudźwięków, akordów i ozdobników, biegłego grania w pozycjach kciukowych. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
  4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista w kluczu basowym, tenorowym i wiolinowym utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryczności.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz prostszych utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu, a także umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury wiolonczelowej w następującym zakresie: etiudy i kaprysy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem utworów o charakterze wirtuozowskim, utwory na wiolonczelę solo oraz na wiolonczelę z akompaniamentem, formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina — od muzyki dawnej do XXI wieku), utwory kameralne, fragmenty partii wiolonczeli z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud lub kaprysów o zróżnicowanej problematyce technicznej — w tym jednego dwudźwiękowego, koncertu, sonaty staroklasycznej, utworu dowolnego z akompaniamentem, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).
2. Opanowanie aparatu gry — swobodnego trzymania kontrabasu i smyczka, prawidłowej korelacji lewej i prawej ręki, biegłości palcowej lewej ręki i swobodnego operowania smyczkiem.
  3. Opanowanie techniki gry umożliwiającej różne rodzaje artykulacji i smyczkowania, granie frażoletów naturalnych i sztucznych, dwudźwięków, akordów, ozdobników, biegłego grania w pozycjach kciukowych. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
  4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista w kluczu basowym i tenorowym utworów o różnym stopniu trudności, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryczności.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz prostych utworów muzyki współczesnej, obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu, umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury kontrabasowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na kontrabas solo oraz na kontrabas z akompaniamentem, formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina — od muzyki dawnej do XXI wieku), utwory kameralne, fragmenty partii kontrabasu z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie etiudy z towarzyszeniem fortepianu lub solo — z pamięci, koncertu — z pamięci, sonaty — z pamięci, utworu dowolnego z akompaniamentem — z pamięci, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Kontrabas

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu, szczególnie znanych szkół lutniczych włoskich i niemieckich. Umiejętność precyzyjnego strojenia.

Flet

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu, z uwzględnieniem rodziny fletów prostych, barokowych i współczesnych.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym. Opanowanie ćwiczeń mięśni przepony w celu ekonomicznego gospodarowania oddechem. Opanowanie właściwego zadęcia, ataku i kończenia dźwięku.

3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców, pracy języka oraz zmiennej plastyki jamy ustnej, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania, świadomego kształtowania dźwięku oraz wibracji.
  4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metroritmiki. Umiejętność swobodnego posługiwania się różnymi odmianami fletu.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury fletowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem etiud o charakterze wirtuozowskim, utwory na flet solo oraz na flet z akompaniamentem (od muzyki dawnej do XXI wieku), formy cykliczne (koncert, wariacje, suita, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii fletu z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie gam majorowych w interwałach, gamy chromatycznej, dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej – w tym jednej z pamięci, koncertu – z pamięci, sonaty lub sonatiny, utworu dowolnego solo lub z akompaniamentem, utworu kameralnego, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców i pracy języka, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji i wibrato. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
  4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metroritmiki.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury obojowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na obój solo oraz na obój z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), formy cykliczne (koncert, suita, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii oboju z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce, koncertu lub concertina, sonaty lub sonatiny, utworu dowolnego solo lub z akompaniamentem, utworu kameralnego, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Obój

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu oraz odmian oboju (rozek angielski).
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym. Opanowanie ćwiczeń mięśni przepony w celu prawidłowej realizacji dźwięków. Umiejętność grania piano i forte we wszystkich rejestrach instrumentu.

Klarnet

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu, systemu francuskiego i niemieckiego oraz odmian klarnetu (Es, B, A, basowy – transpozycje).
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym. Opanowanie ćwiczeń mięśni przepony w celu prawidłowej realizacji „długich dźwięków” i rozszerzonych fraz. Umiejętność grania w oktawie małej i trzykreślnej piano i forte bez zmiany położenia instrumentu.

3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców, pracy języka oraz zmiennej plastyki jamy ustnej, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
  4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryrytmiki. Umiejętność transpozycji in C i in A.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury klarinetowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem etiud o charakterze wirtuozowskim, utwory na klarinet solo oraz na klarinet z akompaniamentem (od klasycyzmu do XXI wieku), formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii klarinetu z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej (w tym jednej z pamięci), koncertu lub concertina — z pamięci, sonaty lub sonatiny, utworu dowolnego, utworu kameralnego, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).
- języka oraz zmiennej plastyki jamy ustnej, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
  4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryrytmiki. Umiejętność transpozycji in B i in Es.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury saksofonowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na saksofon solo oraz na saksofon z akompaniamentem, formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina), utwory kameralne, fragmenty partii saksofonu z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej (w tym jednej z pamięci), koncertu — z pamięci, sonaty, utworu dowolnego, utworu kameralnego, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Saksofon

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu, różnych jego odmian i transpozycji.
  2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym. Opanowanie ćwiczeń mięśni przepony w celu prawidłowej realizacji „długich dźwięków” i rozszerzonych fraz. Umiejętność grania w różnych rejestrach piano i forte.
  3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców, pracy
- języka oraz zmiennej plastyki jamy ustnej, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
  4. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu i jego odmian. Umiejętność posługiwania się kluczem tenorowym.
  2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym. Opanowanie ćwiczeń mięśni przepony w celu prawidłowej realizacji „długich dźwięków” i rozszerzonych fraz.
  3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców (z uwzględnieniem pianomechaniki), pracy języka oraz zmiennej plastyki jamy ustnej, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.

Fagot

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii instrumentu i jego odmian. Umiejętność posługiwania się kluczem tenorowym.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym. Opanowanie ćwiczeń mięśni przepony w celu prawidłowej realizacji „długich dźwięków” i rozszerzonych fraz.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców (z uwzględnieniem pianomechaniki), pracy języka oraz zmiennej plastyki jamy ustnej, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.

4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metroritmiki.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury fagotowej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na fagot solo oraz na fagot z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), formy cykliczne (concertino lub koncert, wariacje, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii fagotu z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, koncertu lub concertina — z pamięci, sonaty lub sonatiny, utworu dowolnego, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).
- samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
  5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metroritmiki. Umiejętność transpozycji in A, in C, in D i in Es.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury na trąbkę w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem etiud o charakterze wirtuozowskim, utwory na trąbkę solo oraz na trąbkę z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii trąbki z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej (w tym jednej z pamięci), koncertu lub concertina — z pamięci, sonaty lub sonatiny, utworu dowolnego, utworu kameralnego, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Trąbka

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii i różnych odmian instrumentu — transpozycje. Umiejętność precyzyjnego strojenia trąbki.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się oddechem, zadęciem, układem prawej i lewej ręki, palcowaniem. Umiejętność posługiwania się pochodem tonów naturalnych.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców, pracy języka oraz zmiennej plastyki warg, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Umiejętność swobodnej gry w skali fis — c³. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.

Róg

1. Umiejętność konserwacji instrumentu oraz precyzyjnego strojenia rogu.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się oddechem, zadęciem, układem prawej i lewej ręki, palcowaniem lewej ręki. Opanowanie prawidłowego ćwiczenia dźwięków długo wytrzymywanych.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej palców, pracy języka oraz zmiennej plastyki warg, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Umiejętność swobodnej gry w pełnej skali instrumentu. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.

5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metrorrytmiki, transpozycji in Es, C, A, B, G.
  6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
  7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
  8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
  9. Opanowanie literatury na róg w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na róg solo oraz na róg z akompaniamentem (od klasycyzmu do XXI wieku), formy cykliczne (koncert, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii rogu z literatury orkiestrowej.
  10. Poprawne wykonanie dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej – z pamięci, koncertu – z pamięci, sonaty, utworu dowolnego, grania a vista z transponowaniem, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).
- Puzon**
1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii i różnych odmian instrumentu – puzon wentylowy. Umiejętność precyzyjnego strojenia puzonu.
  2. Opanowanie swobodnego posługiwania się: oddechem, zadęciem, układem prawej i lewej ręki. Opanowanie prawidłowego ćwiczenia dźwięków długo wytrzymywanych.
  3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej prawej ręki (ruch suwaka, pozycje), pracy języka oraz zmiennej plastyki warg, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Umiejętność swobodnej gry w pełnej skali instrumentu. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
  4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką, agogiką i ozdobnikami. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.

5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metrorrytmiki. Umiejętność czytania nut w kluczu altowym, tenorowym i basowym.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania oraz umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych oraz utworów muzyki współczesnej. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem. Umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury na puzon w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na puzon solo oraz na puzon z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), formy cykliczne (koncert lub concertino, wariacje, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii puzonu z literatury orkiestrowej.
10. Poprawne wykonanie: dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, koncertu, sonaty, utworu dowolnego (jeden z tych utworów z pamięci), grania a vista, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Tuba

1. Umiejętność konserwacji instrumentu. Znajomość historii i różnych odmian instrumentu – sakshorny. Umiejętność precyzyjnego strojenia tuby.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się oddechem, zadęciem, układem prawej i lewej ręki. Opanowanie prawidłowego ćwiczenia dźwięków długo wytrzymywanych.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej prawej ręki, pracy języka oraz zmiennej plastyki warg, umożliwiającej różne rodzaje artykulacji. Umiejętność swobodnej gry w pełnej skali instrumentu. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania oraz świadomego kształtowania dźwięku.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką, agogiką i ozdobnikami. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.

5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryczności.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury na tubę w następującym zakresie: utwory na tubę solo oraz na tubę z akompaniamentem, utwory kameralne, fragmenty partii tuby z literatury orkiestrowej.
10. Poprawne wykonanie: dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej, koncertu lub sonaty, utworu dowolnego, grania a vista, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów).

Perkusja

1. Umiejętność konserwacji instrumentów. Znajomość historii instrumentów i umiejętność strojenia membranofonów.
2. Opanowanie swobodnego posługiwania się czełkami przy grze na instrumentach melodycznych. Umiejętność właściwej pracy rąk i nóg biorących udział w grze.
3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem zaawansowanej biegłości technicznej obu rąk, gry akordowej na wibrafonie, ksylofonie i marimbafonie. Umiejętność stosowania różnych rodzajów artykulacji. Opanowanie umiejętności korekty intonacji podczas grania na kotłach oraz świadomego kształtowania dźwięku.
4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Umiejętność grania a vista utworów, z uwzględnieniem prawidłowej artykulacji, dynamiki, frazowania, intonacji, metryczności.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu o średniej skali trudności z zachowaniem wierności tekstowi muzycznemu i właściwego stylu epoki oraz z indywidualną interpretacją. Umiejętność doboru właściwych metod samodzielnej pracy nad utworem.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność opanowania pamięciowego dużych form cyklicznych, utworów muzyki współczesnej oraz utworów specjalnie napisanych na instrumenty perkusyjne. Obycie estradowe, umiejętność koncentracji oraz opanowanie tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność dokonywania precyzyjnej analizy wykonania utworu.
8. Umiejętność współpracy z akompaniatorem oraz umiejętność gry w różnych formach muzykowania zespołowego.
9. Opanowanie literatury perkusyjnej w następującym zakresie: etiudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, z uwzględnieniem etiud o charakterze wirtuozowskim, utwory na instrumenty perkusyjne solo oraz z akompaniamentem, formy cykliczne (koncert, wariacje, sonata lub sonatina), utwory kameralne (duet, trio lub kwartet), fragmenty partii instrumentów perkusyjnych z literatury orkiestrowej.
10. Poprawne wykonanie: na instrumentach melodycznych — dwóch etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej (w tym jednej z pamięci), utworu z akompaniamentem, studiów orkiestrowych (przygotowanych fragmentów); na membranofonach i innych instrumentach o nieokreślonej wysokości dźwięku — wyprowadzenie precyzyjnego tremola, etiudy technicznej, utworu solowego z akompaniamentem, rytmów muzyki tanecznej i rozrywkowej.

Nauka akompaniamentu (dla pianistów)

Treści nauczania

1. Granie a vista, elementy transpozycji.
2. Współpraca z solistą (wokalistą i instrumentalistą).
3. Postrzeganie utworu jako organicznej całości.
4. Współpraca pianisty z kilkoma wykonawcami (do wyboru: trio, tercet, kwartet, kwintet, inne zespoły).

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność orientacji w partyturze, nabycie określonych nawyków ruchowych. Umiejętność orientacji na klawiaturze, nabycie umiejętności szybkiej analizy, syntezy i dokonywania wyboru pewnych elementów kosztem innych. Umiejętność śledzenia więcej niż dwóch pięciolinii. Rozumienie języka muzycznego różnych epok i stylów. Umiejętność czytania zapisu muzyki XXI wieku. Umiejętność transpozycji prostych utworów homofonicznych.
2. Umiejętność rozumienia całej struktury utworu z rozbiciem na poszczególne elementy i wspólnego z solistą budowania przebiegu energetycznego. Umiejętność tzw. synchronizacji wertykalnej (wspólnego zaczynania i kończenia utworu, oddychania z wokalistą i instrumentalistą dętym). Znajomość typowej artykulacji poszczególnych instrumentów. Umiejętność elastycznego reagowania na ewentualne błędy solisty w czasie wykonania utworu.

- Umiejętność postrzegania utworu jako organicznej całości. Umiejętność aktywnego słuchania siebie i innych. Umiejętność koordynacji poczynań własnych i działań partnerów. Umiejętność rozumienia i współpracy z tekstem literackim. Wyrobienie nawyku psychicznego uczestnictwa w wykonywanym utworze.
- Umiejętność śledzenia całej partytury i świadomość roli poszczególnych wykonawców w przebiegu utworu. Umiejętność wspólnego budowania całości z wielu elementów. Umiejętność komunikowania się z partnerami. Kultura bycia i umiejętność pracy w zespole.

Improwizacja organowa (dla organistów)

Treści nauczania

- Elementy improwizacji: motyw, struktura, faktura, forma, harmonika, rytmika, barwa, styl. Analiza utworów.
- Improwizacja homofoniczna.
- Improwizacja polifoniczna.
- Realizacja basso continuo.
- Ćwiczenia kompozytorskie.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność łączenia akordów w kadencjach, progresjach niemodulujących i modulujących oraz strukturach melodyczno-harmonicznych, z uwzględnieniem motywu, formy, harmonii, rytmiki, różnych rejestrów. Umiejętność transponowania różnego rodzaju struktur melodycznych jednogłosowych i wielogłosowych. Umiejętność grania różnych pochodów gamowych w różnych odmianach skali dur i moll. Umiejętność analizy preludium i toccat z różnych epok, fug J.S. Bacha i utworów w bardziej swobodnej formie z okresów późniejszych.
- Umiejętność improwizacji w układzie dwugłosowym, trzygłosowym i czterogłosowym akompaniamentu do podanej melodii – od realizacji głosu towarzyszącego do harmonizacji (prostymi akordami oraz z figuracją), preludium o różnym charakterze z zastosowaniem zwrotów figuracyjnych i ozdobników. Umiejętność improwizowania preludium o różnym charakterze z zastosowaniem figuracji, snucia motywicznego, rozwijania motywu, zdobnictwa, kontrastu fakturalnego. Umiejętność improwizacji swobodnej fantazji.
- Umiejętność improwizowania kilku głosów do podanej melodii w oparciu o zasady kontrapunktu. Umiejętność improwizacji inwencji dwugłosowej i krótkiej fughetty.
- Umiejętność realizacji ćwiczeń z basem cyfrowym. Umiejętność realizacji prostych zadań z basso continuo, opartych na materiale nutowym z epoki baroku (głos basowy umieszczony w pedale), z zachowaniem stylu epoki i z użyciem prostej i celowej figuracji.

- Umiejętność tworzenia przygrywki chorałowej w oparciu o polskie pieśni kościelne. Umiejętność napisania preludium chorałowego z prostą figuracją. Umiejętność napisania trzygłosowej fughetty. Umiejętność napisania swobodnej formy z elementami współczesnych technik kompozytorskich.

Fortepian obowiązkowy (dla instrumentalistów, z wyjątkiem pianistów)

Treści nauczania

- Historia instrumentu i jego budowy.
- Podstawy prawidłowego aparatu gry.
- Wybrane elementy techniki gry.
- Podstawy interpretacji muzycznej.
- Zasady notacji oraz czytanie a vista.
- Samodzielna praca nad utworem.
- Przygotowanie do muzykowania zespołowego.
- Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

- Umiejętność nazywania poszczególnych części fortepianu. Znajomość historii instrumentu.
- Umiejętność zachowania prawidłowej postawy przy instrumencie i swobodnej pracy obu rąk.
- Umiejętność gry z zachowaniem podstawowych sposobów artykulacji, dynamiki, frazowania oraz właściwej agogiki.
- Umiejętność interpretacji prostych utworów zgodnie ze stylem epoki i zachowaniem zasad frazowania, dynamiki i artykulacji. Umiejętność realizowania podstawowych ozdobników.
- Umiejętność równoczesnego czytania z dwóch pięciolinii w kluczu wiolinowym i basowym. Umiejętność czytania a vista krótkich utworów.
- Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu, z uwzględnieniem właściwego frazowania, artykulacji, tempa, dynamiki i stylistyki utworu.
- Umiejętność grania prostych akompaniamentów z repertuaru wykonywanego na instrumencie głównym. Umiejętność odczytywania partii fortepianu w prostych utworach muzyki kameralnej.
- Umiejętność gry etiud o zróżnicowanej problematyce technicznej uwzględniającej możliwości ucznia, utworów polifonicznych lub dawnych mistrzów (w tym J.S. Bacha), utworów cyklicznych (sonatina lub wariacje) – od baroku do XXI wieku, utworu dowolnego lub utworu na cztery ręce albo dwa fortepiany, czytanie a vista.

Zespół kameralny**Treści nauczania**

1. Rozwijanie możliwości wykonawczych uczniów.
2. Rozwijanie umiejętności pracy w zespole.
3. Zapoznanie z literaturą kameralną różnych epok.

Osiągnięcia uczniów

1. Pogłębienie umiejętności wykonawczych poprzez zbiorowe muzykowanie. Umiejętność orientacji w partyturze i śledzenia więcej niż dwóch pięciolini, nabycie umiejętności szybkiej analizy. Umiejętność czytania zapisu muzyki XXI wieku.
2. Umiejętność rozumienia całej struktury utworu z rozbiciem na poszczególne elementy i wspólnego budowania całości z wielu elementów. Umiejętność tzw. synchronizacji wertykalnej (wspólnego zacychania i kończenia utworu). Umiejętność aktywnego słuchania siebie i innych. Świadomość roli poszczególnych wykonawców w przebiegu utworu. Umiejętność koordynacji poczynań własnych i działań partnerów. WYROBIENIE nawyku psychicznego uczestnictwa w wykonywanym utworze. Umiejętność komunikowania się z partnerami. Kultura bycia i umiejętność współpracy w zespole.
3. Pogłębienie znajomości literatury kameralnej z różnych epok.

B. SPECJALNOŚĆ – WOKALISTA**Przedmiot główny – Śpiew****Treści nauczania**

1. Historia wokalistyki, budowa organu głosowego i jego higiena.
2. Prawidłowe funkcjonowanie organu głosowego.
3. Technika śpiewu.
4. Interpretacja muzyczna, z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.
5. Czytanie a vista.
6. Samodzielna praca nad utworem.
7. Technika pracy nad opanowaniem pamięciowym utworu i praktyka estradowa.
8. Muzykowanie zespołowe.
9. Literatura wokalna.
10. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość budowy aparatu głosowego, jego części i zasad ich wzajemnego współdziałania (nos, podniebienie, krtań, płuca, przepona). Znajomość zasad higieny głosu.

2. Opanowanie prawidłowej postawy, swobodnego posługiwania się aparatem oddechowym z uwzględnieniem znaczenia artykulacyjnego poszczególnych elementów, opanowanie zasad prawidłowej emisji i umiejętności biegłego wykonywania wokaliz.

3. Doskonalenie techniki śpiewu, z uwzględnieniem kształtowania samogłosek i spółgłosek, właściwego wdechu i wydechu, odpowiedniej pracy przepony, opanowania umiejętności korekty intonacji, wypracowania prawidłowego ataku dźwięku, stosowania legato jako podstawowej formy artykulacji, wyrabiania nawyku precyzji wymowy.

4. Umiejętność frazowania i operowania zróżnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.

5. Umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego czytania a vista utworów o różnym stopniu trudności we właściwym tempie.

6. Umiejętność samodzielnego przygotowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym. Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc, opanowanie pamięciowe utworu). Umiejętność świadomego ćwiczenia i właściwej współpracy z akompaniamentem.

7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Umiejętność osiągnięcia swobody podczas występu estradowego. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania.

8. Umiejętność muzykowania zespołowego.

9. Opanowanie literatury wokalne w następującym zakresie: wprawki i ćwiczenia różnych autorów, pieśni i arie klasyczne, romantyczne i współczesne.

10. Poprawne wykonanie cyklu pieśni i arii lub dwóch arii i dwóch pieśni, z uwzględnieniem poprawnej emisji i właściwej interpretacji.

Dykcja i recytacja**Treści nauczania**

1. Teoretyczne podstawy techniki mówienia oraz budowa i funkcje aparatu mowy.
2. Poprawna wymowa.
3. Interpretacja tekstu i środki wyrazu.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych zagadnień z zakresu języka polskiego. Znajomość budowy anatomicznej aparatu głosowego i narządów mowy.

2. Znajomość i umiejętność zastosowania podstawowych elementów wersyfikacji polskiej (akcent, fraza, oddech, pauza, tempo, rytm, analiza treści i środków wyrazu). Umiejętność prawidłowego ćwiczenia tych elementów.
3. Umiejętność zastosowania poznanych środków wyrazu oraz odpowiednich ćwiczeń na samogłoskach i spółgłoskach do właściwej interpretacji tekstu literackiego. Umiejętność interpretacji artystycznej wybranych tekstów.

Czytanie nut głosem

Treści nauczania

1. Prawidłowe czytanie tekstu nutowego.
2. Czytanie a vista.
3. Przygotowanie do pracy nad repertuarem solowym.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność śpiewania solmizacją i literowo wybranych ćwiczeń w celu uzyskania czystości intonacji i wyrobienia postępowania się słuchem wysokościowym.
2. Umiejętność poprawnego odczytania a vista solmizacją i z tekstem utworów (od najprostszych piosenek ludowych po utwory z literatury wokalne) z zachowaniem czystości intonacji i poprawności rytmicznej.
3. Opanowanie umiejętności czytania nut głosem z zastosowaniem określeń agogicznych, dynamicznych i artykulacyjnych w utworach tonalnych, o rozszerzonej tonalności i atonalnych.

Rytmika

Treści nauczania

1. Podstawowe zasady metody Emila Jaques'a-Dalcroze'a.
2. Tańce polskie.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność interpretowania ruchem wartości rytmicznych w różnych grupach i układach (taktowanie rękami i nogami, interpretacja ruchem różnych ugrupowań rytmicznych). Umiejętność reagowania ruchem na akcenty metryczne. Umiejętność interpretowania ruchem artykulacji legato i staccato oraz dynamiki (piano, forte, crescendo, diminuendo) i agogiki. Umiejętność interpretowania ruchem różnych rodzajów tematów rytmicznych i kanonów.
2. Umiejętność interpretacji ruchem tańców polskich zgodnie z ich stylem i charakterem.

Fortepian

Treści nauczania

1. Podstawowa wiedza w zakresie historii instrumentu i jego budowy.
2. Podstawy prawidłowego aparatu gry.

3. Wybrane elementy techniki gry.
4. Zasady notacji oraz czytanie a vista.
5. Samodzielna praca nad utworem.
6. Przygotowanie do muzykowania zespołowego.
7. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność nazywania poszczególnych części fortepianu. Znajomość historii instrumentu.
2. Umiejętność zachowania prawidłowej postawy przy instrumencie i swobodnej pracy obu rąk.
3. Umiejętność gry z zachowaniem podstawowych sposobów artykulacji, dynamiki, frazowania oraz właściwej agogiki.
4. Umiejętność równoczesnego czytania z dwóch pięciolinii w kluczu wiolinowym i basowym. Umiejętność czytania a vista krótkich utworów.
5. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu, z uwzględnieniem właściwego frazowania, artykulacji, tempa, dynamiki i stylistyki utworu.
6. Umiejętność grania prostych akompaniamentów z repertuaru wykonywanego na lekcjach śpiewu lub gry na cztery ręce.
7. Umiejętność gry: etud o zróżnicowanej problematyce technicznej uwzględniającej możliwości ucznia, utworów polifonicznych lub dawnych mistrzów (w tym J.S. Bacha), utworów dowolnych lub na cztery ręce, czytania a vista.

Zespół wokalny

Treści nauczania

1. Rozwijanie możliwości wykonawczych uczniów.
2. Rozwijanie umiejętności pracy w zespole.
3. Zapoznanie z wokalną literaturą kameralną różnych epok.

Osiągnięcia uczniów

1. Pogłębienie umiejętności wykonawczych poprzez zbiorowe muzykowanie. Umiejętność orientacji w partyturze i śledzenia więcej niż dwóch pięciolinii, nabycie umiejętności szybkiej analizy.
2. Umiejętność rozumienia całej struktury utworu z rozbiciem na poszczególne elementy i wspólnego budowania całości z wielu elementów. Umiejętność synchronizacji werbalnej (wspólnego zacyznania i kończenia utworu). Umiejętność aktywnego słuchania siebie i innych. Świadomość roli poszczególnych wykonawców w przebiegu utworu. Umiejętność koordynacji poczynań własnych i działań partnerów. Wyrobienie nawyku psychicznego uczestnictwa w wykonywanym utworze. Umiejętność komunikowania się z partnerami. Kultura bycia i umiejętność współpracy w zespole.
3. Pogłębienie znajomości wokalne literatury kameralnej z różnych epok.

C. SPECJALNOŚĆ – RYTMIKA

Przedmiot główny – Rytmika

Treści nauczania

1. Budowa ciała ludzkiego, sprawność fizyczna i ruchowa. Historia rytmiki.
2. Metoda Emila Jaques'a-Dalcroze'a.
3. Odtwarzanie ruchem elementów muzyki.
4. Metrorytmika.
5. Dyspozycje muzyczno-ruchowe, wyobraźnia muzyczna i przestrzenno-ruchowa.
6. Koncentracja, samokontrola i współdziałanie w zespole.
7. Realizacja kompozycji przestrzenno-ruchowych.
8. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność zachowania prawidłowej postawy w chodzeniu, bieganiu i podskokach z zachowaniem estetyki chodu i biegu. Wiedza z zakresu budowy ciała ludzkiego i jego fizjologii. Umiejętność posługiwania się rekwizytem (piłką, szarfą, chustką, obręczą). Znajomość historii rytmiki i działalności jej czołowych przedstawicieli.
2. Swobodne posługiwanie się wszystkimi elementami zawartymi w metodzie Emila Jaques'a-Dalcroze'a i umiejętność zastosowania tych elementów w pracy z dziećmi.
3. Umiejętność podporządkowania ruchu do poszczególnych rodzajów tempa: stałego, przyspieszeń i zwolnień. Umiejętność realizacji ruchem różnych grup rytmicznych z taktowaniem i bez taktowania. Umiejętność odtwarzania ruchem różnych rodzajów metrum. Umiejętność pokazania za pomocą ruchu innych elementów dzieła muzycznego (dynamika, melodyka).
4. Biegła znajomość zagadnień metrorytmiki. Umiejętność tworzenia ciągów rytmicznych ametrycznych oraz rytmów w taktach prostych i złożonych z użyciem grup niemiaryowych. Umiejętność tworzenia tematów polirytmicznych i polimetrycznych oraz kanonów rytmicznych. Umiejętność tworzenia poprzedników i następników rytmicznych.
5. Umiejętność przenoszenia poszczególnych elementów dzieła muzycznego na ruch. Umiejętność posługiwania się wyobraźnią muzyczno-ruchową przy improwizowaniu ruchem poszczególnych elementów dzieła muzycznego.
6. Umiejętność koncentracji i samokontroli podczas pokazów interpretacji muzyczno-ruchowej. Umiejętność współdziałania w grupie i podporządkowania się zaleceniom prowadzącego.
7. Umiejętność samodzielnej interpretacji muzyczno-ruchowej dzieła z literatury muzycznej (od muzyki dawnej do współczesności) i zademonstrowania jej z grupą.

8. Zaprezentowanie i wykonanie przez grupę rytmiczną interpretacji muzyczno-ruchowej całości lub – w przypadku utworu cyklicznego – części wybranego dzieła muzycznego.

Technika ruchu

Treści nauczania

1. Ćwiczenia:
  - 1) wyrabiające ruchomość stawów;
  - 2) wzmacniające mięśnie;
  - 3) równoważne;
  - 4) koncentrujące;
  - 5) relaksowe.
2. Chód: do przodu, do tyłu, w bok.
3. Biegi.
4. Skoki: obunóż, na jednej nodze, przeskoki, podskoki.
5. Podstawowe kroki taneczne.
6. Poruszanie się po sali:
  - 1) po liniach prostych;
  - 2) po liniach półkolistych;
  - 3) po określonych liniach.
7. Posługiwanie się rekwizytami.
8. Kształtowanie ruchu według kierunku linii melodycznej.
9. Odzwierciedlenie w ruchu rytmu, tempa, dynamiki i artykulacji.
10. Prowadzenie ruchu w różnych płaszczyznach zgodnie z czasem trwania dźwięku, motywem, frazą, zdaniem czy okresem muzycznym.
11. Koordynacja różnych rodzajów ruchu bez muzyki i z muzyką.
12. Komponowanie ruchu w przestrzeni.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność określania metrum i tempa słuchanej muzyki.
2. Umiejętność przekładania akcentów metrycznych na język ruchu.
3. Umiejętność realizowania ruchem przebiegu rytmicznego:
  - 1) w ciszy;
  - 2) w czasie słuchania:
    - a) muzyki przebiegającej w realizowanym rytmie,
    - b) muzyki przebiegającej w innym rytmie.
4. Wykonywanie ruchem różnych tematów rytmicznych.

5. Umiejętność konstruowania i improwizowania przebiegów rytmicznych.
6. Przełożenie na język ruchu wyodrębnionego z utworu muzycznego motywu, frazy, zdania czy okresu.
7. Umiejętność określenia charakteru interpretowanej muzyki i odzwierciedlenia go w sposobie poruszania się.

Zespół rytmiki

Treści nauczania

1. Praca w zespole.
2. Interpretacje ruchowe opracowywane przez nauczycieli i uczniów.
3. Pogłębianie i utrwalanie umiejętności nabytych na innych zajęciach ruchowych.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność pracy w dużym zespole. Umiejętność współdziałania w grupie. Umiejętność podporządkowania się solistom i realizowania poleceń prowadzących.
2. Umiejętność opracowania interpretacji ruchowej utworu muzycznego i zrealizowania tego opracowania z grupą koleżeńską.
3. Umiejętność zastosowania wiedzy nabytej na innych zajęciach ruchowych przy realizacji poszczególnych interpretacji.

Fortepian

Treści nauczania

1. Historia instrumentu, jego budowa.
2. Prawidłowy aparat gry.
3. Technika gry.
4. Interpretacja muzyczna z uwzględnieniem znajomości kanonów stylu i formy muzycznej.
5. Granie a vista.
6. Samodzielna praca nad utworem.
7. Opanowanie pamięciowe utworu.
8. Muzykowanie zespołowe.
9. Literatura muzyczna.
10. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność nazywania poszczególnych części fortepianu. Znajomość zasad działania mechanizmu młoteczkowego. Umiejętność konserwacji i czyszczenia fortepianu. Znajomość historii instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, ułożenia rąk na klawiaturze, prawidłowego ułożenia nóg. Umiejętność prawidłowego wydobycia dźwięku w zależności od rejestru i dynamiki. Umiejętność swobodnego i elastycznego sposobu wykorzystania aparatu gry.

3. Opanowanie techniki gry, z uwzględnieniem niezależności rąk i palców na klawiaturze, umiejętności grania wszystkimi sposobami artykulacji, umiejętności posługiwania się prawym i lewym pedałem (prostym-taktowym i synkopowanym), umiejętność gry oktawowej i akordowej.

4. Umiejętność frazowania i operowania wszystkimi sposobami artykulacji. Interpretowanie dynamiki i agogiki zgodnie z zapisem. Poprawna realizacja zapisu metrycznego. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną.

5. Umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego grania a vista utworów o różnym stopniu trudności w różnym tempie, z uwzględnieniem poprawnej pedalizacji i precyzji rytmicznej i z zachowaniem właściwej utworowi stylistyki.

6. Umiejętność samodzielnego opracowania utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, pedalizacja, frazowanie, dynamika, interpretacja). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc, opanowanie pamięciowe utworu). Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.

7. Umiejętność koncentrowania się i pokonywania tremy podczas wykonywania utworu. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Przystrojenie elementów obycia estradowego i pokonywania tremy na scenie. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.

8. Umiejętność gry pod kierunkiem nauczyciela w różnych formach muzykowania zespołowego: na cztery ręce lub na dwa fortepiany, akompaniowanie.

9. Opanowanie literatury fortepianowej w następującym zakresie: etiudy dla prawej i lewej ręki, utwory polifoniczne, forma cykliczna (do wyboru: sonata, sonatina, koncert, wariacje), akompaniamenty, muzyka kameralna.

10. Poprawne wykonanie: dwóch etiud uwzględniających technikę palcową obu rąk, utworu polifonicznego, sonaty, utworu dowolnego (do wyboru: romantyczny, neoromantyczny, współczesny), części koncertu, artystyczne wykonanie utworu z literatury zawodowej.

Improwizacja fortepianowa

Treści nauczania

1. Materiał dźwiękowy: skale.
2. Sposoby kształtowania melodii.
3. Sposoby kształtowania pozostałych elementów dzieła muzycznego.
4. Sposoby improwizowania w różnych stylach.
5. Improwizacja do przebiegów rytmicznych.
6. Opracowywanie piosenek i melodii ludowych.
7. Realizacja ćwiczeń.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność budowania skal: od prostych dwudźwiękowych do skali dwunastostopniowej. Umiejętność tworzenia w tych skalach prostych melodii, progresji i prostych przebiegów wertykalnych.
2. Umiejętność improwizowania motywów dwu- i trzyczęściowych oraz melodii o strukturze okresowej (motyw, fraza, zdanie, okres). Umiejętność improwizowania symetrycznych i niesymetrycznych fraz i zdań muzycznych. Umiejętność improwizowania od różnych dźwięków krótkich motywów. Umiejętność grania progresji melodycznych.
3. Umiejętność grania wszystkich rodzajów kadencji w układzie skupionym i rozległym. Umiejętność harmonizowania gam majorowych, minorowych i chromatycznych. Umiejętność grania konstrukcji harmonicznycych oraz modulacji (diatonicznych i chromatycznych). Umiejętność posługiwania się innymi rodzajami wielogłosowości. Umiejętność improwizowania z nagłymi zmianami tempa i dynamiki oraz stopniowego przyspieszania, zwalniania, ściszenia czy wzmacniania. Umiejętność improwizowania z możliwością zmiany rejestrów fortepianu, zmiany rodzaju artykulacji czy faktury. Umiejętność improwizowania miniatur o tematyce ilustracyjnej w różnej formie, w różnym nastroju i w różnych gatunkach. Umiejętność improwizowania form tanecznych, tworzenia akompaniamentów do piosenek i struktur polifonicznych.
4. Umiejętność tworzenia swobodnej polifonii dwugłosowej wzorowanej na utworach J.S. Bacha oraz barokowych form tanecznych (menuet, gawot). Umiejętność tworzenia krótkich form klasycznych, romantycznych i współczesnych wzorowanych na twórczości czołowych kompozytorów danej epoki.
5. Umiejętność improwizowania melodyczno-harmonicznego różnych ciągów rytmicznych: jednorodnych, ze zmianami wartości, z grupami regularnymi i nieregularnymi. Umiejętność improwizowania do różnego rodzaju przemieszczania się w przestrzeni (marsz, bieg, podskoki). Umiejętność improwizowania do ćwiczeń oddechowych. Umiejętność wspomaganiania improwizacją fortepianową improwizacji ruchowej.
6. Umiejętność opracowywania i improwizowania piosenek i melodii ludowych.
7. Improwizowanie na zadany temat rytmiczny z użyciem wszystkich poznanych środków. Przedstawienie kilku skomponowanych form muzycznych. Improwizowanie na zadany wcześniej i samodzielnie przemyślany temat ilustracyjny. Improwizowanie podczas prowadzenia lekcji.

Emisja głosu**Treści nauczania**

1. Podstawowe pojęcia wokalne, anatomia i fizjologia aparatu głosowego.
2. Opanowanie poprawnego śpiewu.
3. Wokalny słuch funkcjonalny, eksponowanie i interpretowanie treści muzycznej i literackiej opracowywanych piosenek i pieśni.

4. Program i ćwiczenia na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność przyjęcia prawidłowej postawy ciała podczas śpiewu i prawidłowego oddychania.
2. Umiejętność stosowania „podparcia oddechowego” i koordynacji słuchowo-głosowej wszystkich narządów odpowiedzialnych za wydobycie dźwięku. Umiejętność prawidłowej artykulacji i frazowania w śpiewie. Umiejętność poprawnej intonacji. Znajomość zasad higieny głosu.
3. Umiejętność interpretowania treści piosenek w celu uzyskania u dzieci prawidłowej ich percepcji. Umiejętność dobierania odpowiednich ćwiczeń emisyjnych dla dzieci. Umiejętność poprawnego śpiewania piosenek z własnym akompaniamentem. Umiejętność krytycznej oceny emisyjnej śpiewu. Umiejętność podawania dzieciom wzoru do naśladowania własnym głosem.
4. Poprawne wykonanie pieśni z dowolnego repertuaru oraz piosenki z repertuaru przedszkolnego lub szkolnego z własnym akompaniamentem lub bez. Przystępna dla dzieci interpretacja treści literackiej wykonanej piosenki. Wykazanie się podstawowymi wiadomościami z zakresu wiedzy o emisji głosu i metodyki pracy z głosem dziecka.

Metodyka nauczania rytmiki**Treści nauczania**

1. Współczesne koncepcje wychowania muzycznego.
2. Wybrane zagadnienia z dydaktyki ogólnej.
3. Metodyka prowadzenia zajęć rytmiki w przedszkolu.
4. Prowadzenie rytmiki w placówkach wychowania pozaszkolnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość metody rytmiki Emila Jaques’a-Dalcroze’a, Carla Orffa i Zoltana Kodály’a. Umiejętność posługiwania się ćwiczeniami proponowanymi przez tych metodyków. Umiejętność wykazania podobieństw i różnic w tych metodach.
2. Znajomość podstawowych wiadomości z zakresu procesu nauczania, umiejętność określania celów dydaktyczno-wychowawczych i planowania pracy dydaktycznej.
3. Umiejętność wdrożenia metody E. Jaques’a-Dalcroze’a w pracy z dziećmi w przedszkolu. Umiejętność zorganizowania zajęć i ich korelacji z innymi zajęciami w przedszkolu. Umiejętność realizacji programu zajęć w zależności od poszczególnych grup wiekowych. Znajomość zasad higieny i bezpiecznego prowadzenia zajęć. Umiejętność prawidłowego zorganizowania procesu dydaktycznego i odpowiedniego, uzasadnionego metodycznie wprowadzania poszczególnych elementów programu. Umiejętność prowadzenia zajęć w sposób atrakcyjny i cie-

- kawy, z dużą ilością elementów zabawy. Umiejętność właściwego doboru materiału pod kątem możliwości i umiejętności dzieci.
4. Świadomość specyfiki zajęć prowadzonych w placówkach wychowania pozaszkolnego. Umiejętność dobrania właściwego materiału, odpowiedniego do poziomu i zainteresowań dzieci.

Psychologia

Treści nauczania

1. Psychologia jako nauka. Rys historyczny. Teorie, prądy, kierunki. Przedmiot badań psychologii współczesnej. Człowiek — jego zachowania.
2. Metody badań i diagnostyki psychologicznej. Struktura psychologii jako nauki. Psychologia teoretyczna i stosowana.
3. Neurofizjologiczne podłoże życia psychicznego. Budowa i funkcjonowanie układu nerwowego. Dynamika procesów nerwowych.
4. Rozwój psychiki w filogenezie. Człowiek jako istota świadoma.
5. Regulacja wzajemnego stosunku człowieka z otoczeniem jako podstawowy problem psychologii. Fizjologiczne i psychologiczne mechanizmy regulacji. Metabolizm energetyczny i metabolizm informacyjny. Człowiek jako układ informacyjny. Podstawowe formy i rodzaje ludzkiej aktywności.
6. Orientacja w otoczeniu — czynności poznawcze. Myślenie i mowa. Istota. Podstawowe operacje. Strategie poznawcze. Inteligencja i uczenie się. Podstawy pomiaru psychologicznego. Podstawowe pojęcia prawne.
7. Pamięć. Procesy pamięciowe, rodzaje, cechy i typy pamięci. Uwaga.
8. Uczucia i ich podłoże neurofizjologiczne. Uczenie się uczuć. Inteligencja emocjonalna.
9. Pobudki ludzkiego działania. Motywacja. Potrzeby.
10. Osobowość, jej struktura i funkcje. Niektóre teorie osobowości. Cechy osobowości, różnice indywidualne, styl poznawczy.
11. Ontogenetyczny rozwój człowieka. Czynniki rozwoju. Mechanizmy i prawa rozwoju. Stadia rozwoju.
12. Rozwój dziecka: somatyczny, ruchowy; rozwój procesów sensorycznych i percepcyjnych, rozwój wyobraźni i pamięci, rozwój mowy, rozwój czynności myślenia, rozwój emocjonalny i społeczno-moralny, rozwój osobowości.
13. Środowisko i jego wpływ na wychowanie człowieka.
14. Psychologiczne problemy uczenia się, nauczania i wychowania. Psychologiczna analiza niepowodzeń szkolnych uczniów.

15. Dziedziny zainteresowań i płaszczyzny badań psychologii muzyki. Psychologiczne aspekty nauczania muzyki i charakterystyka form muzycznej aktywności (tworzenie, wykonywanie, słuchanie — percepcja muzyki) człowieka.
16. Zdolności muzyczne — talent muzyczny. Poglądy, metody badań, stymulacja rozwoju.
17. Specjalne funkcje muzyki w życiu jednostki i zbiorowości.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie podstawowego zasobu pojęć, nazw i terminów z naukowego języka psychologii.
2. Uzyskanie orientacji w całokształcie naukowego dorobku psychologii.
3. Opanowanie podstawowego zasobu wiedzy psychologicznej umożliwiającego rozumienie drugiego człowieka oraz uczestniczenie w procesie kształtowania jego osobowości.
4. Rozumienie i swobodne posługiwanie się podstawowymi pojęciami i językiem psychologii (szczególnie psychologii rozwojowej, wychowawczej, społecznej oraz psychologii muzyki) do opisu i wyjaśniania ludzkich zachowań.
5. Znajomość metod badań psychologicznych i umiejętność posługiwania się nimi w zdobywaniu wiedzy o drugim człowieku.
6. Umiejętność określania psychologicznych aspektów aktywności muzycznej człowieka.

Pedagogika

Treści nauczania

1. Pedagogika jako nauka (w krótkim rysie historycznym oraz w ujęciu metodologicznym).
2. Działy pedagogiki — system nauk o wychowaniu.
3. Zadania i zakres kompetencyjny pedagogiki. Funkcje.
4. Podstawowe pojęcia — zakres terminologiczny pedagogiki.
5. Wychowanie — definicja minimalna i definicje realne. Wychowanie jako kształtowanie osobowości — czynniki determinujące rozwój osobowości.
6. Środowisko wychowawcze naturalne:
  - 1) rodzina jako grupa społeczna, jej zadania i funkcje; organizacja i atmosfera życia w rodzinie, rodzaje więzi, postawy rodzicielskie, kultura pedagogiczna rodziców;
  - 2) grupa rówieśnicza a rozwój społeczny dziecka.
7. Środowisko wychowawcze intencjonalne:
  - 1) szkoła i jej miejsce w społeczeństwie, system oświaty, zadania szkoły, składniki środowiska szkolnego, współpraca szkoły i rodziców;

- 2) przedszkole, zadania opiekuńczo-wychowawcze, działy wychowania przedszkolnego, metody i formy pracy, rola i zadania nauczyciela muzyki (umuzycznienia) i rytmiki.
8. Proces nauczania. Dydaktyka jako teoria nauczania i uczenia się. Nauczanie jako kierowanie uczeniem się. Proces dydaktyczny jako proces poznania. Struktura procesu dydaktycznego. Zasady nauczania. Formy organizacyjne nauczania. Struktura i typy lekcji. Metody nauczania.
9. Nauczanie a kształcenie (ogólne, specjalistyczne), samokształcenie, kształcenie ustawiczne. Klasa szkolna jako zespół wychowawczy.
10. Proces wychowania. Teoria wychowania jako nauka o wychowaniu. Ideał i cele wychowania. Dziedziny wychowania. Wychowanie jako kształtowanie systemu wartości i postaw ideowych, społecznych, interpersonalnych i intrapersonalnych. Wychowanie w placówkach oświaty pozaszkolnej. Andragogika. Nauczyciel – wychowawca jako „opiekun społecznego”. Deontologia zawodu nauczyciela.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie podstawowego zasobu nazw, pojęć, terminów z języka naukowego pedagogiki.
2. Zapamiętanie, zrozumienie i swobodne posługiwanie się wiedzą o wychowaniu.
3. Umiejętność opisu, analizy i wyjaśniania procesów wychowawczych.
4. Posługiwanie się wiedzą pedagogiczną w projektowaniu, realizacji i ocenianiu działań pedagogicznych.
5. Zainteresowanie samodoskonaleniem się, nowatorstwem i twórczością w pracy pedagogicznej.
6. Posługiwanie się wiedzą pedagogiczną w podejmowaniu działań wychowawczych.
7. Umiejętność rozumienia siebie i innych oraz podniesienie poziomu i obszaru społecznego funkcjonowania nauczyciela.

D. SPECJALNOŚĆ – LUTNIK

Lutnictwo

Treści nauczania

1. Model instrumentu lutniczego.
2. Drewno rezonansowe.
3. Narzędzia lutnicze.
4. Zasady budowy instrumentu lutniczego (smyczkowego).
5. Lakiery lutnicze.
6. Budowa instrumentów historycznych.
7. Budowa instrumentu smyczkowego.

Osiągnięcia uczniów

1. Praktyczne opanowanie zasad projektowania i konstruowania instrumentów lutniczych. Umiejętność rysowania modelu korpusu rezonansowego, szyjki i podstawki. Umiejętność rysowania akcesoriów do instrumentów smyczkowych.
2. Umiejętność rozpoznawania gatunków drewna używanego do budowy instrumentów lutniczych. Umiejętność oceny własności fizycznych i akustycznych drewna. Umiejętność sposobu wstępnej obróbki drewna.
3. Umiejętność rozpoznania narzędzi używanych do budowy instrumentów, ich nazwy, właściwości i przeznaczenia. Umiejętność ostrzenia narzędzi lutniczych. Znajomość zasad bezpiecznego używania narzędzi lutniczych.
4. Umiejętność rozpoznawania i przygotowania materiału na płyty rezonansowe, boczki i główkę. Znajomość zasad wykonania formy do budowy instrumentu smyczkowego. Umiejętność wykonania boczków i modelowania sklepień płyt rezonansowych. Umiejętność wykonania i założenia pozostałych elementów instrumentu: belki basowej, otworów rezonansowych, szyjki. Umiejętność wykonania instrumentów według cech stylistycznych znanych szkół lutniczych.
5. Umiejętność rozpoznawania różnych rodzajów lakierów lutniczych i ich składu. Umiejętność wykonania lakieru według określonych receptur. Umiejętność prawidłowego lakierowania instrumentów.
6. Umiejętność wykonania dokumentacji teoretycznej instrumentu historycznego. Umiejętność praktycznego wykonania elementów (do rekonstrukcji) lub całego instrumentu z grupy viol da gamba, viol da braccio, violino piccolo, lir da braccio i innych. Umiejętność zastosowania w budowanych instrumentach historycznych elementów zdobionych inkrustacją, intarsją, rzeźbą lub ażurem.
7. Poprawne wykonanie instrumentu smyczkowego.

Skrzypce lub inny instrument lutniczy

Treści nauczania

1. Historia instrumentu, jego budowa, obsługa i konserwacja oraz podstawy samodzielnego strojenia.
2. Podstawy prawidłowego aparatu gry.
3. Wybrane elementy techniki gry.
4. Podstawy interpretacji muzycznej.
5. Zasady notacji właściwej dla danego instrumentu oraz techniki czytania a vista.
6. Samodzielna praca nad utworem.
7. Technika pracy nad opanowaniem pamięciowym utworu.
8. Literatura muzyczna dla danego instrumentu, dobrana przez nauczyciela w zależności od możliwości i preferencji ucznia.
9. Program na zakończenie etapu edukacyjnego.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność nazywania poszczególnych części instrumentu i smyczka oraz poznanie roli poszczególnych elementów instrumentu i smyczka w procesie powstawania dźwięku. Znajomość zasad czyszczenia i konserwacji skrzypiec i smyczka oraz podstawowych wiadomości z historii powstania instrumentu. Umiejętność samodzielnego strojenia instrumentu.
2. Opanowanie prawidłowej postawy, właściwego trzymania skrzypiec i smyczka, prawidłowego ułożenia prawej i lewej ręki. Umiejętność wydobywania dźwięku z zachowaniem swobodnego aparatu gry.
3. Opanowanie podstaw techniki gry, z uwzględnieniem umiejętności gry całym smyczkiem i poszczególnymi częściami smyczka, gry naturalnych flażoletów, umiejętności prawidłowego układu prawej i lewej ręki, czystości intonacji, grania w pozycjach, realizacji podstawowych ozdobników i wibracji.
4. Umiejętność frazowania i operowania różnicowaną barwą i sposobami artykulacji. Interpretowanie utworu zgodne z jego budową formalną i charakterem epoki. Umiejętność posługiwania się dynamiką i agogiką. Rozumienie pojęć muzycznych, samodzielne odnajdowanie środków wyrazu i określanie charakteru utworu. Indywidualna interpretacja utworu.
5. Znajomość notacji oraz umiejętność samodzielnego i bezbłędnego odczytania tekstu nutowego. Umiejętność prawidłowego czytania a vista łatwych utworów w wolnym tempie, z uwzględnieniem poprawnej intonacji i precyzji rytmicznej.
6. Umiejętność samodzielnego opracowania łatwego utworu pod względem techniczno-wykonawczym (palcowanie, smyczkowanie, interpretacja itp.). Umiejętność samodzielnej pracy nad utworem (pokonywanie trudnych miejsc, opanowanie pamięciowe utworu itp.). Umiejętność świadomego ćwiczenia i korekty własnych błędów.
7. Posługiwanie się różnymi formami zapamiętywania. Umiejętność dokonywania właściwej samooceny wykonania utworu.
8. Opanowanie literatury skrzypcowej w następującym zakresie: etudy o zróżnicowanej problematyce technicznej, utwory na skrzypce z akompaniamentem (od baroku do XXI wieku), forma cykliczna (do wyboru: sonata, concertino, koncert, wariacje), utwory kameralne (duet lub trio).
9. Poprawne wykonanie dwóch etud o zróżnicowanej problematyce technicznej, w tym jednej dwudźwiękowej, jednego utworu solowego z akompaniamentem z pamięci, części pierwszej lub drugiej i trzeciej koncertu, dwóch kontrastujących części sonaty.

OBOWIAZKOWE ZAJĘCIA EDUKACYJNE WSPÓLNE DLA WSZYSTKICH SPECJALNOŚCI**Kształcenie słuchu****Treści nauczania**

1. Rozpoznawanie słuchowe interwałów, akordów, gam i skal.

2. Rozpoznawanie i notacja struktur metrycznych.
3. Czytanie nut glosem.
4. Zapisywanie dyktand.
5. Analiza słuchowa przykładów z literatury muzycznej.
6. Kształcenie pamięci i wyobraźni muzycznej.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność rozpoznawania, określania, nazywania, zapisywania:
  - 1) interwałów prostych i złożonych (także urytmizowanych);
  - 2) wszystkich postaci trójdźwięków i czterodźwięków w układzie 3- i 4-głosowym, skupionym i rozległym;
  - 3) gam majorowych i minorowych we wszystkich odmianach oraz pozostałych skal muzycznych.
2. Umiejętność rozpoznawania, określania, nazywania, zapisywania struktur rytmicznych 1- i 2-głosowych, zawierających różnego rodzaju grupy rytmiczne (także niemiaryowe).
3. Umiejętność czytania (w tym a vista):
  - 1) jednogłosowych przebiegów melodycznych tonalnych i w tonalności rozszerzonej;
  - 2) melodii z jednoczesnym graniem na fortepianie innych głosów struktury wielogłosowej;
  - 3) melodii atonalnych;
  - 4) melodii zapisanych w różnych kluczach;
  - 5) realizacji melodycznej przebiegów rytmicznych.
4. Umiejętność zapisywania dyktand:
  - 1) jednogłosowych, pamięciowych, tonalnych i w tonalności rozszerzonej;
  - 2) polifonicznych lub polifonizujących 2-głosowych;
  - 3) harmonicznych (z określeniem funkcji harmonicznych);
  - 4) rytmicznych 1- i 2-głosowych.
5. Umiejętność postrzegania charakterystycznych cech melodyki, harmoniki i metryki w przykładach z literatury muzycznej.
6. Umiejętność zapamiętywania prostych i złożonych struktur melodycznych, harmonicznych i rytmicznych poprzez uaktywnianie pamięci słuchowej, wzrokowej i manualnej ucznia, co daje podstawy do wszechstronnej percepcji dzieła muzycznego.

Zasady muzyki**Treści nauczania**

1. Cechy materiału dźwiękowego i elementy notacji muzycznej.

2. Skale:
  - 1) systemu dur-moll;
  - 2) modalne;
  - 3) pozostałe.
3. Metroritmika.
4. Interwały i akordy.
5. Agogika, dynamika, artykulacja.
6. Podstawowe elementy muzyki.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność zdefiniowania podstawowych cech dźwięku, zasad pisowni muzycznej (pięciolinia, kluce, nazwy oktav i inne), sposobów zapisywania nut i pazu.
2. Umiejętność definiowania określeń: skala, gama, tonacja, budowy skal systemu dur-moll we wszystkich odmianach, pokrewieństwa tonacji i koła kwintowego. Umiejętność definiowania i budowania skali pentatonicznej, skal starogreckich, średniowiecznych, skali całotonowej, chromatycznej, cygańskiej i góralskiej. Umiejętność budowania trójdźwięków (w tym trójdźwięków triady), czterodźwięków i pięciodźwięków oraz rozwiązywania D⁷.
3. Umiejętność definiowania podstawowych pojęć metroritmicznych. Umiejętność określania podziału wartości rytmicznych (dwójkowego i trójkowego i innych). Umiejętność grupowania wartości rytmicznych w różnego rodzaju taktach.
4. Umiejętność budowania interwałów do dwóch oktav. Umiejętność określania położenia interwałów w gamach. Umiejętność budowania i rozwiązywania interwałów charakterystycznych i określania ich miejsca we wszystkich odmianach gam systemu dur-moll. Umiejętność budowy trójdźwięków, czterodźwięków i pięciodźwięków. Umiejętność określania przewrotów trójdźwięków i czterodźwięków.
5. Znajomość podstawowych pojęć z zakresu agogiki, dynamiki i artykulacji. Umiejętność określania i definiowania podstawowych ozdobników.
6. Umiejętność definiowania podstawowych elementów muzyki w oparciu o poznany materiał.

Harmonia

Treści nauczania

1. Akordyka.
2. Konstrukcje harmoniczne.
3. Dźwięki obce i figuracja.
4. Modulacja.
5. Analiza harmoniczna.
6. Faktura instrumentalna.
7. Tendencje przewycięzania systemu dur-moll i kształtowania się harmoniki atonalnej.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność budowania i łączenia trójdźwięków triady w stosunku kwinty i sekundy bez przewrotu i w przewrotach (drogą najbliższą i swobodnie). Umiejętność określania i łączenia trójdźwięków pobocznych. Umiejętność budowania i łączenia dominanty septymowej i nonowej (także w tonalności rozszerzonej). Umiejętność budowania i łączenia trójdźwięków z dodaną sekstą i innych akordów septymowych i nonowych.
2. Umiejętność tworzenia konstrukcji harmonicznnych (ośmiotaktów) z użyciem każdego rodzaju poznanych akordów według podanego soprano, basu cyfrowanego lub funkcji harmonicznnych.
3. Umiejętność posługiwania się różnymi rodzajami dźwięków obcych (w tym pozaakordowych i alterowanych). Znajomość akordu chopinowskiego i akordu tristanowskiego. Umiejętność zastosowania figuracji w konstrukcji harmonicznej.
4. Umiejętność modulowania za pomocą modulacji diatonicznej, chromatycznej i enharmonicznej (przez czterodźwięk zmniejszony), tak w formie zapisanej konstrukcji harmonicznej, jak i praktycznie.
5. Umiejętność analizy harmonicznej utworów z okresu baroku, klasycyzmu i romantyzmu z uwzględnieniem zastosowanej w nich figuracji.
6. Umiejętność tworzenia konstrukcji harmonicznej w innych niż chóralna rodzajach faktury (fortepianna, smyczkowa, dęta i inne).
7. Umiejętność orientacji w podstawowych kierunkach i środkach nietonalnej harmonii XX wieku.

Literatura muzyczna

Treści nauczania

1. Utwory reprezentatywne dla:
  - 1) kolejnych epok;
  - 2) czołowych kompozytorów;
  - 3) głównych form, gatunków i stylów muzycznych.
2. Elementy muzyki, faktury muzyczne, elementy i sposoby kształtowania formy muzycznej.
3. Instrumenty muzyczne, głosy ludzkie, rodzaje zespołów muzycznych i ich zastosowania w praktyce wykonawczej różnych epok.
4. Cechy polskiej muzyki ludowej. Muzyka ludowa w twórczości artystycznej.
5. Funkcje muzyki.
6. Chronologia dziejów muzyki.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość i rozpoznawanie wybranych utworów muzycznych, określanie ich przynależności do stylu epoki historycznej.

2. Umiejętność rozpoznawania i określania:
  - 1) elementów muzyki, faktury, środków wyrazu, sposobów kształtowania dzieła muzycznego;
  - 2) charakterystycznych cech podstawowych form i gatunków muzyki wokalne, instrumentalnej i wokarno-instrumentalnej;
  - 3) aparatu wykonawczego.
3. Znajomość i rozpoznawanie instrumentów muzycznych.
4. Przystwojenie podstawowych wiadomości o pieśniach, tańcach, instrumentach i zespołach, zwyczajach i obrzędach w polskiej kulturze ludowej oraz o stylizacjach muzyki ludowej w twórczości artystycznej.
5. Znajomość różnorodnych funkcji muzyki.
6. Znajomość chronologii dziejów muzyki. Umiejętność określania charakterystycznych cech stylu historycznego.

Historia muzyki

Poziom podstawowy

Treści nauczania

1. Terminy i pojęcia niezbędne do opisu, analizy i interpretacji historii muzyki.
2. Chronologia epok, szkół kompozytorskich, ośrodków artystycznych, stylów, postaci w muzyce:
  - 1) starożytnej Grecji;
  - 2) średniowiecza;
  - 3) renesansu;
  - 4) baroku;
  - 5) klasycyzmu;
  - 6) XIX wieku (romantyzmu i neoromantyzmu);
  - 7) współczesnej.
3. Zagadnienia szczegółowe realizowane w odniesieniu do wskazanych wyżej epok:
  - 1) ramy czasowe epok, okresów i stylów w muzyce;
  - 2) kultura muzyczna epoki z odniesieniem do innych dziedzin sztuki;
  - 3) cechy stylu muzycznego:
    - a) historycznego,
    - b) lokalnego, narodowego,
    - c) indywidualnego;
  - 4) praktyka wykonawcza: instrumenty, głosy ludzkie, rodzaje zespołów muzycznych;
  - 5) język dźwiękowy: skale, melodyka, harmonika, metroritmika, kolorystyka, faktura;
  - 6) techniki kompozytorskie, sposoby kształtowania formy;

- 7) podstawowe gatunki i formy muzyczne;
  - 8) treść i znaczenie w muzyce: ilustracyjność i programowość;
  - 9) twórczość wybranych kompozytorów reprezentatywnych dla epoki, stylu, ośrodka, z odniesieniem do biografii;
  - 10) podstawowe notacje muzyczne;
  - 11) wielcy wykonawcy.
4. Analiza źródeł nutowych, dźwiękowych, ikonograficznych i tekstów o muzyce.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość terminów i pojęć z zakresu wiedzy o muzyce i poprawne ich stosowanie do opisu i analizy zjawisk historycznych.
2. Łączenie wiedzy z historii muzyki z wiedzą o kulturze.
3. Chronologiczne porządkowanie:
  - 1) faktów, dzieł, twórców;
  - 2) szkół kompozytorskich, ugrupowań artystycznych, okresów i epok historii muzyki;
  - 3) języka dźwiękowego, technik kompozytorskich, stylów muzycznych.
4. Prezentowanie znajomości:
  - 1) wybranych dzieł muzycznych, biografii i twórczości kompozytorów, szkół kompozytorskich i ugrupowań artystycznych;
  - 2) właściwych dla różnych epok: form i gatunków muzycznych, technik kompozytorskich, stylów muzycznych i praktyk wykonawczych.
5. Samodzielne rozwiązywanie zadań w oparciu o zapis nutowy, nagrania muzyczne, źródła ikonograficzne, podręczniki.

Poziom rozszerzony

Treści nauczania

1. Terminy i pojęcia niezbędne do opisu, analizy i interpretacji historii muzyki.
2. Chronologia epok, szkół kompozytorskich, ośrodków artystycznych, stylów, postaci w muzyce:
  - 1) starożytnej Grecji i innych wybranych kultur starożytnych;
  - 2) średniowiecza;
  - 3) renesansu;
  - 4) baroku;
  - 5) klasycyzmu;
  - 6) XIX wieku (romantyzmu i neoromantyzmu);
  - 7) współczesnej.

3. Zagadnienia szczegółowe realizowane w odniesieniu do wskazanych wyżej epok:

- 1) ramy czasowe epok, okresów i stylów w muzyce, historyczne i kulturowe determinanty cesur periodyzacyjnych epok, okresów i stylów w muzyce;
- 2) kultura muzyczna epoki z odniesieniem do innych dziedzin sztuki oraz wydarzeń politycznych i społecznych;
- 3) cechy stylu muzycznego:
  - a) historycznego,
  - b) lokalnego, narodowego,
  - c) indywidualnego,
  - d) funkcjonalnego (np. styl teatralny, kościelny),
  - e) wykonawczego,
  - f) stylizacja;
- 4) praktyka wykonawcza: instrumenty, głosy ludzkie, rodzaje zespołów muzycznych, sposoby ich stosowania w gatunkach i stylach muzycznych;
- 5) język dźwiękowy: skale, melodyka, harmonika, metroritmika, kolorystyka, faktura;
- 6) techniki kompozytorskie, sposoby kształtowania formy;
- 7) podstawowe gatunki i formy muzyczne, ich geneza, przeobrażenia i funkcje;
- 8) treść i znaczenie w muzyce: ilustracyjność i programowość, retoryka, symbolika;
- 9) twórczość, biografia i recepcja dzieł wybranych kompozytorów reprezentatywnych dla epoki, stylu, ośrodka;
- 10) rodzaje zapisu muzyki;
- 11) wielcy wykonawcy i teoretycy muzyki.

4. Analiza źródeł nutowych, dźwiękowych, ikonograficznych i tekstów o muzyce w kontekście stylistycznym i historycznym.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość terminów i pojęć z zakresu wiedzy o muzyce i poprawne ich stosowanie do opisu i analizy zjawisk historycznych.
2. Łączenie wiedzy z historii muzyki z wiedzą o kulturze, wydarzeniach politycznych i społecznych.
3. Chronologiczne porządkowanie:
  - 1) faktów, dzieł, twórców;
  - 2) szkół kompozytorskich, ugrupowań artystycznych, okresów i epok historii muzyki;
  - 3) języka dźwiękowego, technik kompozytorskich, stylów muzycznych.
4. Prezentowanie znajomości:
  - 1) wybranych dzieł muzycznych, biografii i twórczości kompozytorów, szkół kompozytorskich i ugrupowań artystycznych;

2) właściwych dla różnych epok: form i gatunków muzycznych, technik kompozytorskich, stylów muzycznych i praktyk wykonawczych;

3) procesów (ciągłości, przeobrażeń, rozwoju, zaniku, afiliacji) występujących w muzyce kolejnych epok.

5. Samodzielne rozwiązywanie zadań oraz formułowanie sądów i ocen zjawisk i procesów występujących w muzyce i kulturze muzycznej w oparciu o zapis nutowy, nagrania muzyczne, źródła tekstowe i ikonograficzne, encyklopedie, podręczniki, literaturę przedmiotu i medialne źródła informacji.

Formy muzyczne

Treści nauczania

1. Formy i gatunki muzyczne. Sposoby klasyfikacji.
2. Elementy muzyki, elementy formy muzycznej i ich współdziałanie w tworzeniu struktur, faktury, energetyki i wyrazowości dzieła muzycznego.
3. Sposoby kształtowania formy właściwe dla stylów historycznych i technik kompozytorskich.
4. Jednoczęściowe formy muzyki instrumentalnej i wokально-instrumentalnej.
5. Cykliczne formy muzyki instrumentalnej (i wokально-instrumentalnej — do uznania nauczyciela).

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość pojęć i terminów z zakresu wiedzy o formie muzycznej.
2. Właściwe stosowanie aparatu pojęciowego do rozpoznawania, analizowania (omawiania i opisywania) formy utworów instrumentalnych i wokально-instrumentalnych, w tym:
  - 1) formy reprzyzowej;
  - 2) stylizowanych tańców;
  - 3) ronda;
  - 4) form figuracyjnych (preludium, wariacje);
  - 5) formy sonatowej;
  - 6) fugi;
  - 7) pieśni na głos z akompaniamentem;
  - 8) cyklu sonatowego;
  - 9) cyklu suitowego.
3. Umiejętność określania w analizowanych utworach: faktury muzycznej, sposobów kształtowania formy, środków techniki kompozytorskiej i cech stylu.

Chór

Treści nauczania

1. Rozwijanie umiejętności artystycznego wykonawstwa muzyki chóralnej, poczucia estetyki oraz wrażliwości na jakość i barwę dźwięku. Rozwijanie zamiłowania do zespołowego śpiewania.

2. Rozwijanie umiejętności pracy w zespole. Kształtowanie dyscypliny artystycznej oraz poczucia odpowiedzialności.
3. Rozszerzanie znajomości repertuaru chóralnego.
4. Prawidłowa emisja głosu, intonacja i dykcja. Rozwijanie techniki wokalne.

Osiągnięcia uczniów

1. Wzrost umiejętności śpiewu zespołowego. Wrażliwość na wartości artystyczne. Umiejętność naturalnego frazowania i świadomego wyzwalania osobistej ekspresji.
2. Umiejętność współpracy i wzajemnego słyszenia się oraz korekty intonacji. Umiejętność właściwego reagowania na gesty dyrygenta. Umiejętność pracy w grupie i właściwa postawa.
3. Pogłębienie znajomości literatury chóralnej z różnych epok, stylów i gatunków muzycznych.
4. Umiejętność prawidłowego śpiewania oraz kontrolowania jakości wydobywanego dźwięku. Umiejętność poprawnej emisji głosu.

Orkiestra

Treści nauczania

1. Rozwijanie możliwości wykonawczych uczniów, nabywanych na indywidualnych lekcjach gry na instrumencie. Rozwijanie zamiłowania do zespołowego muzykowania.

2. Rozwijanie umiejętności pracy w zespole. Kształtowanie dyscypliny artystycznej oraz poczucia odpowiedzialności.
3. Zapoznanie uczniów z repertuarem orkiestrowym o różnym stopniu trudności.
4. Rozwijanie umiejętności gry zespołowej (zróżnicowanie dynamiczne, puls rytmiczny, reagowanie na zmiany i uwagi, właściwe odczytanie tekstu i realizacja ozdobników, praca nad zestrojeniem, aktywność wykonawcza).

Osiągnięcia uczniów

1. Pogłębienie umiejętności wykonawczych poprzez zbiorowe muzykowanie i pokonywanie podobnych problemów, jakie występują w solowej grze na instrumencie. Aktywność wykonawcza i zaangażowanie.
2. Umiejętność współpracy z członkami własnej grupy instrumentalnej i umiejętność słyszenia innych. Umiejętność właściwego reagowania na gesty dyrygenta. Umiejętność i właściwe nawyki pracy w grupie. Współdziałanie w ustaleniach dotyczących zestrojenia, oddechów, palcowania, smyczkowania.
3. Pogłębienie znajomości literatury orkiestrowej z różnych epok, stylów i gatunków muzycznych.
4. Umiejętność prawidłowego grania w zespole oraz kontrolowania jakości wydobywanego dźwięku. Umiejętność pracy nad intonacją w ramach poszczególnych sekcji i całej orkiestry.

Załącznik nr 6

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE PLASTYK

I. Opis kształcenia

Kształcenie w zawodzie plastyk odbywa się w szkołach plastycznych w specjalnościach:

- A. Fotografia.
- B. Marketing dzieł sztuki.
- C. Reklama wizualna.
- D. Techniki graficzne.
- E. Techniki rzeźbiarskie.
- F. Techniki renowacyjne:
  - a) renowacja elementów architektury,
  - b) renowacja mebli i wyrobów snycerskich,
  - c) renowacja witraży.
- G. Techniki scenograficzne:
  - a) charakteryzacja i stylizacja,
  - b) modelatorstwo i dekoratorstwo.

H. Formy użytkowe:

- a) artystyczny druk sitowy,
- b) ceramika,
- c) dekorowanie wnętrz,
- d) jubilerstwo,
- e) lutnictwo,
- f) meblarstwo,
- g) metaloplastyka,
- h) projektowanie zabawek,
- i) snycerstwo,
- j) szkło artystyczne i witraż,
- k) techniki malarskie i pozłotnicze,
- l) tkanina artystyczna,
- m) wyroby unikatowe.

II. Cele nauczania

1. Przygotowanie do statusu odbiorcy i twórcy dziedzictwa kulturowego.
2. Wyposażenie uczniów w wiedzę oraz umiejętności manualne i warsztatowe w zakresie kształconych dziedzin sztuk plastycznych.
3. Rozbudzanie twórczej i refleksyjnej postawy wobec siebie i świata, wartości estetycznych, etycznych i innych.
4. Pobudzanie aktywności intelektualnej, kształtowanie postaw kreatywnych, zainteresowań i zamiłowań w tworzeniu szeroko pojmowanej kultury plastycznej.
5. Rozwijanie inwencji, wyobraźni i wrażliwości plastycznej uczniów poprzez własną aktywność twórczą oraz poznawanie najwybitniejszych osiągnięć sztuki.
6. Wyrabianie umiejętności wnikliwej i wrażliwej obserwacji natury.
7. Kształtowanie umiejętności interpretowania, wartościowania oraz świadomego korzystania z szeroko pojętych zjawisk z zakresu sztuki.
8. Pogłębienie zainteresowań uczniów poprzez poszukiwanie wiedzy, zdobywanie doświadczeń, działania innowacyjne i eksperymentalne.
9. Stwarzanie warunków dla twórczego rozwoju oraz indywidualnej artykulacji plastycznej osobowości ucznia, do integrowania wiedzy plastycznej zdobywanej na wszystkich przedmiotach artystycznych.
10. Kształtowanie wrażliwości na świat i ludzi w oparciu o ogólnoludzkie wartości moralne, etyczne i estetyczne zawarte w dziełach sztuki.
11. Rozwijanie sprawności i umiejętności poprzez stosowanie uniwersalnych metod posługiwania się środkami artystycznymi i technologicznymi.
12. Systematyczne ukazywanie kultury i tradycji jako podstawy ciągłości sztuki światowej i narodowej oraz czynnika ich twórczych przemian.
13. Ukazywanie uczniom różnych funkcji sztuki — estetycznej, poznawczej, użytkowej, emocjonalno-terapeutycznej, religijnej.
14. Inspirowanie uczniów do aktywności twórczej, udziału w różnych formach konfrontacji artystycznych.
15. Podejmowanie działań promujących uczniów aktywnych i szczególnie uzdolnionych.
16. Stwarzanie profesjonalnych warunków do dalszego kształcenia, w szczególności na studiach plastycznych.
- 2) profesjonalnie korzystać z wiedzy oraz umiejętności warsztatowych w zakresie kształconych dziedzin sztuk plastycznych, w szczególności rysunku i malarstwa oraz nauczanej specjalności zawodowej (sztuki stosowanej) przy realizowaniu projektów;
- 3) posiadać znajomość terminów i pojęć z zakresu sztuk pięknych i technik sztuk plastycznych oraz profesjonalnie korzystać z wiedzy z różnych źródeł, w tym najnowszych (m.in. z Internetu);
- 4) biegle czytać i sporządzać dokumentację projektową i wykonawczą (realizacyjną) w zakresie wyuczonych dziedzin sztuk plastycznych;
- 5) profesjonalnie stosować w praktyce zasady techniczne i technologiczne związane z wykonywaniem zawodu plastyka wyuczonych specjalności (sztuki stosowanej);
- 6) umiejętnie i racjonalnie organizować własny warsztat pracy, współpracować w grupie (zespołe) pod nadzorem osoby odpowiedzialnej za całość realizowanego projektu;
- 7) profesjonalnie korzystać z różnych źródeł informacji technicznej i technologicznej oraz z zakresu krytyki i historii sztuki;
- 8) przestrzegać przepisów prawa z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy oraz posiadać elementarną wiedzę z zakresu regulacji prawnych związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego i prawa autorskiego;
- 9) posiadać umiejętność chronologicznego przeglądu dziejów sztuki i dokonywania charakterystyki poszczególnych epok, stylów i kierunków, a także dokonania analizy cech twórczości wybitnych artystów, w szczególności współczesnych;
- 10) umiejętnie dokonywać analizy strukturalnej, formalnej, artystycznej i estetycznej dzieł sztuki — w tym własnych — pod względem stylu, gatunku, materii itp.;
- 11) umiejętnie formułować sądy, opinie i oceny w oparciu o własne kryteria wartości artystycznych;
- 12) profesjonalnie prezentować i konfrontować własne poglądy i dokonania twórcze oraz umiejętnie je dokumentować;
- 13) aktywnie uczestniczyć w życiu artystycznym, w szczególności plastycznym;
- 14) dbać o własny rozwój, podnosić kwalifikacje i aspiracje, dążyć do kształcenia i zdobywania wyższych stopni zawodowych;
- 15) dostrzegać wkład dziedzictwa kulturowego regionu w kulturę ogólnopolską i europejską;
- 16) znać podstawowe zasady regulujące gospodarke rynkową, w szczególności dotyczące możliwości prowadzenia własnej działalności gospodarczej (artystycznej);

III. Opis kwalifikacji absolwenta

W wyniku kształcenia absolwent powinien:

- 1) twórczo kreować dzieła sztuki, świadomie posługując się językiem plastycznym w wyrażaniu indywidualnej osobowości artystycznej;
- 17) stosować w życiu zasady i normy etyczne kultury życia społecznego i etosu zawodowego.

IV. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych

A. SPECJALNOŚĆ — FOTOGRAFIA

Treści nauczania

1. Fotografia i film jako dziedziny sztuki; fotografia w różnych dziedzinach życia człowieka, m.in. w nauce, mediach.
2. Kierunki, rodzaje i trendy w sztuce fotografii.
3. Sztuka fotografowania — czynniki wpływające na wartość dzieła fotograficznego (fotogramu).
4. Podstawy optyki (m.in. teoria światła, zasady powstawania obrazu, budowa i właściwości soczewek).
5. Zapis obrazu w różnych technikach — srebrny, cyfrowy, wideo i inne.
6. Procesy laboratoryjne w fotografii.
7. Atelier fotograficzne.
8. Technika i technologia; bezpieczeństwo i higiena pracy. Najnowsze osiągnięcia techniczne i technologiczne w fotografii.
9. Wykorzystanie fotografii i technik wideo w różnych dziedzinach działań wizualnych, w tym multimedialnych.

Osiągnięcia uczniów

1. Kreatywne myślenie, analiza i działanie, wyrażanie własnych poglądów artystycznych.
2. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w obrazie fotograficznym.
3. Profesjonalne posługiwanie się technikami zapisu obrazu do realizacji własnych pomysłów artystycznych i realizacji wynikających z zadań zleconych.
4. Wykorzystywanie posiadanej wiedzy z zakresu historii i teorii fotografii i filmu do samodzielnej twórczości plastycznej.
5. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
6. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

B. SPECJALNOŚĆ — MARKETING DZIEŁ SZTUKI

Treści nauczania

1. Nauka i wiedza (m.in. psychologiczna, socjologiczna) a marketing.
2. Dzieło sztuki — kryteria warunkujące jego wartość kulturową i rynkową.
3. Elementy marketingu i ich specyfika w instytucjach związanych ze sztuką (produkt, promocja, cena i miejsce):
  - 1) techniki działań marketingowych; marketing różnych dziedzin sztuki;

- 2) promocja instytucji kultury i sztuki, urzędów, stowarzyszeń i innych podmiotów publicznych i niepublicznych;
  - 3) reklama jako narzędzie promocji w działalności marketingowej; role mediów i agencji reklamowych;
  - 4) zasady warunkujące prowadzenie kampanii reklamowej i promocji dzieł sztuki; spójność i skuteczność działań promocyjnych; planowanie, projektowanie i dokumentowanie.
4. Zasady i prawa obowiązujące w gospodarce rynkowej; propedeutyka prawa, ekonomii i rachunkowości.
  5. Prawo autorskie, przepisy regulujące zasady ochrony dziedzictwa kulturowego; praworządność; prawa konsumentów a prawa handlowców i producentów; etyka zawodowa.
  6. Sponsoring jako element marketingu w sztuce.

Osiągnięcia uczniów

1. Samodzielny udział w procesach charakterystycznych dla gospodarki rynkowej.
2. Umiejętność wykorzystania kreatywnego myślenia i działania w marketingu.
3. Dokonywanie własnej oceny bieżącej sytuacji na rynku dzieł sztuki.
4. Właściwe analizowanie kryteriów wpływających na wartość dzieła sztuki.
5. Samodzielne projektowanie strategii marketingowej na rynku dzieł sztuki.
6. Zaplanowanie i zorganizowanie kampanii reklamowej i promocji dzieł sztuki.
7. Świadome i celowe korzystanie z różnorodnych źródeł wiedzy, m.in. ekonomicznej, prawnej, znajomości historii sztuki.
8. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
9. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

C. SPECJALNOŚĆ — REKLAMA WIZUALNA

Treści nauczania

1. Psychofizjologiczne mechanizmy percepcji.
2. Artystyczne i racjonalne przesłanki kształtowania komunikatu wizualnego.
3. Funkcje i formy reklamy wizualnej.
4. Przekład informacji na język wizualny.
5. Obraz i litera w kontekście funkcjonalno-estetycznym.
6. Środki wyrazu plastycznego a działania na płaszczyźnie i w przestrzeni.

7. Struktura i budowa form przestrzennych. Projektowanie przestrzeni użytkowych, ekspozycyjnych oraz ich przedstawianie na planszach, w modelach i makietach.
  8. Racjonalność, funkcjonalność, estetyka w kształtowaniu przestrzeni. Zagadnienie ergonomii w reklamie.
  9. Systemy i formy notacji i prezentacji projektów dwuwymiarowych i trójwymiarowych: rysunek techniczny i zawodowy; pełna dokumentacja projektowa. Zapis cyfrowy projektu.
  10. Techniki i technologie stosowane w reklamie wizualnej.
  11. Reklama wizualna a inne działania artystyczne. Działania intermedialne.
8. Techniki komputerowe:
    - 1) grafika wektorowa i grafika bitmapowa; łączenie obrazów; cyfrowa obróbka barw;
    - 2) skład wydawniczy; montaż grafiki wektorowej, zdjęć i tekstu; studio DTP;
    - 3) tworzenie zapisu multimedialnego; zasady łączenia grafiki wektorowej, bitmapowej (malarskiej), przestrzennej (3D) z muzyką; proste animacje (filmy) cyfrowe; tworzenie prezentacji;
    - 4) projektowanie grafiki w sieciach komputerowych (Internet – m.in. strony WWW);
    - 5) podstawy procesu przygotowania poligraficznego (publikacji), tzw. prepress i współpraca z drukarnią;
    - 6) systemy operacyjne, wybrane programy graficzne, fotograficzne, edytorskie, bazy danych, arkusze kalkulacyjne itp., sprzęt komputerowy i urządzenia peryferyjne.
  9. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt – realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Kreatywne myślenie i działanie, wyrażanie własnych poglądów artystycznych.
2. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu reklamy wizualnej.
3. Samodzielne konstruowanie przekazu wizualnego dla autokreacji.
4. Umiejętność kreowania struktur funkcjonalnych, opartych na współczesnych technikach i technologiach komunikacji wizualnej.
5. Umiejętność łączenia zasad funkcjonalności, estetyki, techniki i technologii.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

D. SPECJALNOŚĆ – TECHNIKI GRAFICZNE

Treści nauczania

1. Podstawy wiedzy wizualnej – psychofizjologiczne mechanizmy percepcji.
2. Artystyczne i racjonalne przesłanki kształtowania komunikatu wizualnego.
3. Projektowanie graficzne i typografia. Druki akcydensowe, znak graficzny, grafika wydawnicza, afisz, plakat.
4. Techniki fotograficzne w grafice użytkowej.
5. Techniki powielania na różnorodnych podłożach.
6. Dokumentacja projektowa, techniki opracowania projektów użytkowych do powielania – zasady rysunku zawodowego, a także m.in. kolorystyka, raportowanie, wyciągi barwne.
7. Techniki i technologie stosowane w użytkowych, reklamowych i wydawniczych technikach graficznych.

Osiągnięcia uczniów

1. Kreatywne myślenie i działanie, wyrażanie własnych poglądów artystycznych.
2. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w użytkowych technikach graficznych.
3. Samodzielne konstruowanie przekazu wizualnego (reklamy graficznej) wybranymi środkami.
4. Budowanie przekazów wizualnych opartych na współczesnych technikach i technologiach komunikacji wizualnej (techniki cyfrowe).
5. Opanowanie podstaw procesu typograficznego i przygotowanie projektu do druku.
6. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
7. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
8. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

E. SPECJALNOŚĆ – TECHNIKI RZEŹBIARSKIE

Treści nauczania

1. Środki wyrazu plastycznego i posługiwanie się nimi w rzeźbie.
2. Współzależność bryły, faktury i koloru.
3. Studia z natury i prace z wyobraźni o zróżnicowanej problematyce formalnej i treściowej. Modelowanie w glinie i odlew gipsowy.
4. Rzeźba w drewnie: relief wklęsły i wypukły, płasko-rzeźba, rzeźba pełna.
5. Techniki ceramiczne: techniki płaskiego i przestrzennego formowania w glinie.

6. Podstawowe zagadnienia związane z obróbką kamienia.
7. Podstawy technik odlewniczych; specyfika odlewu w brązie „na wosk tracony”.
8. Elementy sztukatorskie w architekturze — techniki i technologie.
9. Użycie przedmiotu gotowego w rzeźbie.
10. Artystyczne działania interdyscyplinarne a rzeźba.
11. Materiały i narzędzia oraz procesy technologiczne wykorzystywane w projektowaniu i realizowaniu zadań rzeźbiarskich.
12. Dokumentacja projektowa stosowana w technikach rzeźbiarskich.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w rzeźbie.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w zakresie technik rzeźbiarskich.
3. Dokonywanie oceny wartości artystycznych, estetycznych oraz technicznych w rzeźbie współczesnej i historycznej.
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

F. SPECJALNOŚĆ — TECHNIKI RENOWACYJNE

Specjalizacja: Renowacja elementów architektury

Treści nauczania

1. Wartościowanie obiektów pod względem artystycznym, historycznym i ikonograficznym.
2. Konserwacja i renowacja dzieł sztuki w świetle obowiązującego prawa; etyka zawodowa.
3. Podstawowe zasady i zalecenia w procesie renowacji i rekonstrukcji obiektu zabytkowego.
4. Tradycyjne i współczesne techniki i technologie stosowane w konserwacji elementów architektury.
5. Techniki zdobnicze w architekturze.
6. Materiały stosowane w pracach sztukatorskich, kamieniarskich, ciesielskich i murarskich.
7. Materiały konserwatorskie — charakterystyka i wykorzystywanie.
8. Narzędzia i urządzenia stosowane w pracach konserwatorskich; pomiary i regulacje techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.

9. Dokumentacja konserwatorska — rysunkowa, fotograficzna, opisowa.
10. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej, podział pracy, koordynacja zadań, rachunek ekonomiczny.

Osiągnięcia uczniów

1. Ocenianie zakresu prac konserwatorskich; programowanie.
2. Czytanie i sporządzanie dokumentacji konserwatorskiej.
3. Przeprowadzanie prac renowacyjnych w zespole pod nadzorem osoby uprawnionej.
4. Samodzielne wykonywanie pomocniczych prac technicznych przy konserwowanym obiekcie.
5. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami, przyrządami i urządzeniami; dobieranie ich do realizowanych zadań; utrzymywanie w stanie sprawności.

Specjalizacja: Renowacja mebli i wyrobów snycerskich

Treści nauczania

1. Klasyfikacja obiektów pod względem artystycznym, historycznym i ikonograficznym.
2. Konserwacja i renowacja dzieł sztuki w świetle obowiązującego prawa; etyka zawodowa.
3. Podstawowe zasady i zalecenia w procesie renowacji i rekonstrukcji obiektu zabytkowego.
4. Tradycyjne i współczesne techniki i technologie stosowane w konserwacji mebli i wyrobów snycerskich.
5. Techniki zdobnicze w meblarstwie.
6. Charakterystyka materiałów tradycyjnych i współczesnych w meblarstwie i snycerstwie.
7. Materiały konserwatorskie — charakterystyka i wykorzystywanie.
8. Narzędzia i urządzenia stosowane w pracach konserwatorskich; pomiary i regulacje techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
9. Dokumentacja konserwatorska — rysunkowa, fotograficzna, opisowa.
10. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej, podział pracy, koordynacja zadań, rachunek ekonomiczny.

Osiągnięcia uczniów

1. Ocenianie zakresu prac konserwatorskich; programowanie.
2. Czytanie i sporządzanie dokumentacji konserwatorskiej.

3. Przeprowadzanie prac renowacyjnych w zespole pod nadzorem osoby uprawnionej.
4. Samodzielne wykonywanie pomocniczych prac technicznych przy konserwowanym obiekcie.
5. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami, przyrządami i urządzeniami; dobieranie ich do realizowanych zadań; utrzymywanie w stanie sprawności.

Specjalizacja: Renowacja witraży

Treści nauczania

1. Klasyfikacja obiektów pod względem artystycznym, historycznym i ikonograficznym.
2. Konserwacja i renowacja dzieł sztuki w świetle obowiązującego prawa; etyka zawodowa.
3. Podstawowe zasady i zalecenia w procesie renowacji i rekonstrukcji obiektu zabytkowego.
4. Tradycyjne i współczesne techniki i technologie stosowane w konserwacji witraży.
5. Techniki zdobnicze szkła.
6. Charakterystyka materiałów tradycyjnych i współczesnych związanych z witrażem.
7. Materiały konserwatorskie – charakterystyka i wykorzystywanie.
8. Narzędzia i urządzenia stosowane w pracach konserwatorskich; pomiary i regulacje techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
9. Dokumentacja konserwatorska – rysunkowa, fotograficzna, opisowa.
10. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej, podział pracy, koordynacja zadań, rachunek ekonomiczny.

Osiągnięcia uczniów

1. Ocenianie zakresu prac konserwatorskich; programowanie.
2. Czytanie i sporządzanie dokumentacji konserwatorskiej.
3. Przeprowadzanie prac renowacyjnych w zespole pod nadzorem osoby uprawnionej.
4. Samodzielne wykonywanie pomocniczych prac technicznych przy konserwowanym obiekcie.
5. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami, przyrządami i urządzeniami; dobieranie ich do realizowanych zadań; utrzymywanie w stanie sprawności.

G. SPECJALNOŚĆ – TECHNIKI SCENOGRAFICZNE

Specjalizacja: Charakteryzacja i stylizacja

Treści nauczania

1. Charakteryzacja w teatrze, filmie, telewizji, reklamie.

2. Kanony estetyczne i moda na przestrzeni wieków; współczesny człowiek a sztuka i otaczający go świat.
3. Środki wyrazu artystycznego w charakteryzacji – m.in. barwa, światło, ruch, odległość i perspektywa.
4. Budowa głowy i sylwetki człowieka.
5. Materiały stosowane w charakteryzacji i ich przechowywanie.
6. Dokumentacja projektowa i realizacyjna – rysunkowa, fotograficzna, opisowa.
7. Przybory, narzędzia i techniki charakteryzatorskie; zasady higieny.
8. Zasady charakteryzacji osobistej: m.in. modelowanie i korygowanie rysów twarzy.
9. Zasady makijażu klasycznego i okolicznościowego.
10. Charakteryzacja z użyciem elementów perukarskich.
11. Stylizacja sylwetki człowieka – kształtowanie nowego image'u; ubiór a moda.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu i realizowaniu zadań.
2. Samodzielne wykonanie charakteryzacji postaci według własnego projektu.
3. Umiejętne kreowanie wizerunku kobiety i mężczyzny; stylizowanie postaci.
4. Ścisłe przestrzeganie higieny.
5. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej, w tym scenograficznej.
6. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
7. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
8. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Modelatorstwo i dekoratorstwo

Treści nauczania

1. Modelatorstwo w teatrze, filmie, telewizji, reklamie.
2. Środki wyrazu artystycznego w scenografii i modelatorstwie – m.in. barwa, światło, ruch, odległość i perspektywa.
3. Formy i sposoby prezentacji elementów scenografii.
4. Materiały i surowce, narzędzia i urządzenia oraz procesy technologiczne stosowane w projektowaniu i realizacji prac modelatorskich; bezpieczeństwo i higiena pracy.

5. Dokumentacja projektowa i wykonawcza — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
6. Sposoby i zasady modelowania, łączenia oraz plastycznego wykończenia.
7. Pojęcie modelu i formy w powiązaniu z zagadnieniami kopii i imitacji.
8. Projektowanie i wykonywanie rekwizytu, makiety, atrapy.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu prac modelatorskich.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w zakresie modelatorstwa.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej, w tym scenograficznej.
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

H. SPECJALNOŚĆ — FORMY UŻYTKOWE

Specjalizacja: Artystyczny druk sitowy

Treści nauczania

1. Artystyczny druk sitowy i inne artystyczne techniki graficzne.
2. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu. Struktura i logika tworzenia szablonu.
3. Teoretyczna i praktyczna znajomość druku sitowego:
  - 1) materiały i surowce;
  - 2) procesy technologiczne;
  - 3) obsługa urządzeń technicznych używanych w druku sitowym;
  - 4) bezpieczeństwo i higiena pracy.
4. Projektowanie w oparciu o możliwości techniczne druku:
  - 1) szybka realizacja wielozadaniowa;
  - 2) zmienne operowanie szablonem (powielanie, selekcje);
  - 3) wykorzystanie raportu wzoru i raportu drukarskiego.
5. Przygotowanie projektu zgodnie z możliwościami wykorzystania techniki druku sitowego. Technika druku na różnych materiałach: tradycyjnych (papier, tkanina) i nietradycyjnych (np. ceramika, kamień, szkło). Techniki fotograficzne w artystycznym druku sitowym.

6. Warsztaty — druk eksperymentalny — operowanie gotowym szablonem.
7. Technika opracowania projektu do realizacji w oparciu o techniki komputerowe (grafika wektorowa i bitmapowa).
8. Przygotowanie warsztatu i realizacja zadań w ścisłym powiązaniu z projektem.
9. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Kreatywne myślenie i działanie, wyrażanie własnych poglądów artystycznych.
2. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu użytkowego i unikatowego druku sitowego.
3. Opanowanie warsztatu technicznego.
4. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej.
5. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
6. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
7. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
8. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Ceramika

Treści nauczania

1. Ceramika — charakterystyka, rodzaje (wyroby garncarskie i terakota, fajanse, kamionka, porcelana), funkcje, przeznaczenie.
2. Tradycja i historia a współczesna ceramika artystyczna.
3. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu ceramiki. Struktura.
4. Celowość eksperymentowania artystycznego i technologicznego.
5. Ceramika artystyczna a formy użytkowe.
6. Funkcjonalność, ergonomia i bezpieczeństwo form użytkowych.
7. Charakterystyka i wykorzystywanie materiałów i surowców w ceramice.
8. Różne rodzaje zdobin i sposoby wykończenia powierzchni ceramiki — tradycyjne (artystyczne i rzemieślnicze) i przemysłowe (mechaniczne).
9. Narzędzia, przyrządy, przybory — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
10. Dokumentacja projektowa i realizacyjna — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
11. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu ceramiki.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w zakresie prac ceramicznych.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Dekorowanie wnętrza**Treści nauczania**

1. Środki wyrazu plastycznego a przestrzeń.
2. Struktura i budowa form przestrzennych.
3. Analiza zachowań form przestrzennych w otoczeniu. Przestrzeń otwarta i zamknięta, skala porównawcza, oddziaływanie światła, koloru, faktury.
4. Racjonalność, funkcjonalność, estetyka w kształtowaniu przestrzeni. Podstawy ergonomii.
5. Techniki, technologie oraz procesy technologiczne stosowane w pracach dekoratorskich.
6. Materiały i surowce, narzędzia i urządzenia stosowane w projektowaniu i realizacji prac dekoratorskich; bezpieczeństwo i higiena pracy.
7. Systemy i formy notacji przestrzeni na płaszczyźnie – zasady perspektywy, aksonometrii, rysunku technicznego i zawodowego; pełna dokumentacja projektowa.
8. Różnorodne sposoby prezentacji projektów przestrzennych (modele, makiety) oraz zapisu projektów przestrzennych (m.in. zapisy cyfrowe).
9. Projektowanie przestrzenne a inne działania artystyczne.

Osiągnięcia uczniów

1. Kreatywne myślenie i działanie, wyrażanie własnych poglądów artystycznych.
2. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w zakresie dekorowania wnętrza.
3. Umiejętne łączenie zasad funkcjonalności, estetyki, techniki i technologii.
4. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej.
5. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w zakresie dekorowania wnętrza.

6. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
7. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
8. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
9. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Jubilerstwo**Treści nauczania**

1. Złotnictwo artystyczne a jubilerstwo – charakterystyka, rodzaje, funkcje, przeznaczenie, techniki pomocnicze i pokrewne (emalierstwo, glyptyka, inkrustacja, repuserstwo).
2. Tradycja i historia a współczesne złotnictwo i jubilerstwo.
3. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu biżuterii. Struktura i logika.
4. Tradycja artystyczna i technologiczna a celowość eksperymentowania.
5. Jubilerstwo artystyczne a formy użytkowe.
6. Sygnowanie wyrobów w złotnictwie i jubilerstwie.
7. Funkcjonalność, ergonomia i bezpieczeństwo form użytkowych.
8. Charakterystyka i wykorzystywanie materiałów i surowców w jubilerstwie.
9. Różne sposoby obróbki wyrobów jubilerskich, w tym m.in. szlifowania i oprawiania drogich kamieni, kształtowania blach i drutów, wycinania, lutowania, barwienia i polerowania.
10. Narzędzia, przyrządy, przybory – możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
11. Dokumentacja projektowa i realizacyjna – rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
12. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt – realizacja. Rachunek ekonomiczny. Solidność i uczciwość zawodowa.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu wyrobów jubilerskich.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w zakresie prac jubilerskich.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.

6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Lutnictwo

Treści nauczania

1. Lutnictwo — charakterystyka, funkcje, przeznaczenie.
2. Środki wyrazu artystycznego w lutnictwie. Struktura i logika.
3. Tradycja artystyczna i technologiczna w lutnictwie a współczesne instrumenty muzyczne.
4. Podstawy akustyki i zasad wiedzy pokrewnej.
5. Aspekty akustyki, ergonomii, funkcji, konstrukcji, koloru, bryły a wartość artystyczna dzieła sztuki lutniczej.
6. Budowa — konstrukcja i sposoby wykonania i wykończenia — instrumentów z grupy chordofonów.
7. Podstawy renowacji.
8. Charakterystyka i wykorzystywanie materiałów i surowców w lutnictwie.
9. Narzędzia, przyrządy, przybory — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
10. Dokumentacja projektowa i realizacyjna — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
11. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w pracach lutniczych.
2. Profesjonalna ocena instrumentów w aspekcie akustycznym i artystycznym.
3. Opanowanie warsztatu stolarskiego, w tym ściśle lutniczego, i snycerskiego.
4. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
5. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
6. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
7. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
8. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Meblarstwo

Treści nauczania

1. Meblarstwo — charakterystyka, funkcje, zasady konstrukcji (szkieletowe i skrzyniowe), przeznaczenie. Meble a inne dziedziny sztuki i rzemiosło artystyczne.

2. Środki wyrazu artystycznego w meblarstwie. Struktura i logika.
3. Tradycja artystyczna i technologiczna w meblarstwie a współczesne projektowanie mebli.
4. Zasady ergonomii, funkcji, konstrukcji a forma plastyczna mebla.
5. Meble unikatowe, zestawy meblarskie oraz aranżacje wnętrz. Kopie mebli zabytkowych.
6. Charakterystyka i wykorzystywanie materiałów i surowców w meblarstwie, m.in. takich jak drewno i półfabrykaty drewnopochodne.
7. Konstrukcje meblarskie, sposoby łączenia. Podstawy renowacji.
8. Zdobnictwo, w tym snycerstwo, w meblarstwie. Sposoby wykończenia mebla.
9. Narzędzia, przyrządy, przybory — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
10. Dokumentacja projektowa i realizacyjna — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
11. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w pracach meblarskich.
2. Opanowanie warsztatu stolarskiego, w tym konstrukcji meblarskich, i snycerskiego.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Metaloplastyka

Treści nauczania

1. Metaloplastyka — charakterystyka, funkcje, przeznaczenie, techniki pomocnicze i pokrewne (złotnictwo, jubilerstwo, emalierstwo, repuserstwo).
2. Tradycja i historia a współczesna metaloplastyka.
3. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu przedmiotów użytkowych i dekoracyjnych z metalu (blachy). Struktura i logika.
4. Tradycja artystyczna i technologiczna a celowość eksperymentowania.
5. Metaloplastyka a formy użytkowe.

6. Funkcjonalność, ergonomia i bezpieczeństwo form użytkowych.
7. Charakterystyka i wykorzystywanie materiałów i surowców w metaloplastyce.
8. Różne sposoby obróbki przedmiotów użytkowych i dekoracyjnych z metalu, w tym m.in. kształtowania blach i drutów, wycinania, lutowania, barwienia, emaliowania, polerowania itp.
9. Narzędzia, przyrządy, przybory — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
10. Dokumentacja projektowa i realizacyjna — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
11. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu wyrobów z metalu.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w zakresie artystycznych prac z metali.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Projektowanie zabawek

Treści nauczania

1. Zabawka — charakterystyka, funkcje (m.in. dydaktyczne, terapeutyczne), przeznaczenie.
2. Podstawowe zagadnienia z psychologii dziecka, w tym rola zabawy w rozwoju dziecka. Ergonomia i antropometria.
3. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu zabawek. Struktura i logika.
4. Tradycja artystyczna i technologiczna a potrzeby i oczekiwania dziecka. Współczesne zabawki uniikatowe i produkcji masowej.
5. Zabawki o zastosowaniu specjalnym. Kącik dziecka.
6. Funkcjonalność, ergonomia i bezpieczeństwo zabawek — zarówno w odniesieniu do funkcji, kształtu, jak i użytych materiałów.
7. Charakterystyka i wykorzystywanie materiałów i surowców w projektowaniu zabawek.

8. Różne sposoby obróbki materiałów użytych do wykonania zabawki, m.in. drewna i tkanin.
9. Narzędzia, przyrządy, przybory — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
10. Dokumentacja projektowa i realizacyjna — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
11. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu zabawek.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w wykonawstwie zabawek.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Snycerstwo

Treści nauczania

1. Snycerstwo — charakterystyka, funkcje, przeznaczenie rzeźby w drewnie; związki z innymi dziedzinami sztuki i rzemiosła artystycznego.
2. Środki wyrazu artystycznego w rzeźbie i płasko-rzeźbie. Struktura i logika.
3. Tradycja artystyczna i technologiczna w snycerstwie a rzeźba współczesna.
4. Snycerstwo a formy użytkowe.
5. Zasady i sposoby realizacji rzeźb w drewnie — na podstawie modelu (lub wykonywanie kopii na podstawie oryginału) lub dokumentacji projektowej (w tym rysunkowej).
6. Charakterystyka i wykorzystywanie materiałów i surowców w snycerstwie.
7. Zdobnictwo w drewnie. Sposoby wykończenia powierzchni — bezpowłokowe i powłokowe. Podstawy renowacji.
8. Narzędzia, przyrządy, przybory — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
9. Dokumentacja projektowa i realizacyjna — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
10. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w pracach snycerskich.
2. Opanowanie warsztatu technicznego, w szczególności umiejętności przenoszenia odpowiednich wartości przestrzennych na płaskorzeźbę i bryłę rzeźbiarską.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Szkło artystyczne i witraż**Treści nauczania**

1. Szkło artystyczne i witraż — charakterystyka, funkcje, przeznaczenie.
2. Tradycja i historia a współczesne szkło i witraż.
3. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu szkła artystycznego i witrażu.
4. Kompozycje na szkle płaskim oraz na formach przestrzennych. Techniki zdobnicze w szkle — dawne i współczesne; rodzaje zdobin.
5. Formy użytkowe — poszukiwanie nowatorskich rozwiązań.
6. Kompozycje przestrzenne ze szkła, techniki mieszane, eksperymenty.
7. Materiały i surowce, narzędzia i urządzenia oraz procesy technologiczne stosowane w projektowaniu i realizacji form użytkowych ze szkła i witraży; bezpieczeństwo i higiena pracy.
8. Dokumentacja projektowa i wykonawcza — rysunkowa, fotograficzna, opisowa.
9. Samodzielna wypowiedź w tworzywie szklanym na bazie zdobytej wiedzy oraz doświadczeń warsztatowych i manualnych.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu form użytkowych ze szkła oraz witraży.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego, praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji własnych projektów.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).

4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Techniki malarskie i pozłotnicze**Treści nauczania**

1. Środki wyrazu plastycznego — elementy budowy dzieła sztuki plastycznej.
2. Charakterystyka i historia podstawowych technik rysunkowych, malarskich i pozłotniczych; techniki malowania, techniki malarskie organiczne i mineralne.
3. Studia z natury i prace z wyobraźni o różnicowanej problematyce formalnej i treściowej.
4. Techniki malarskie i pozłotnicze realizowane w oparciu o wzory dawnych mistrzów.
5. Zasady doboru technik do odpowiednich przedsięwzięć artystycznych.
6. Transponowanie dzieła malarskiego na język rysunkowy w różnych technikach.
7. Narzędzia i urządzenia stosowane w pracach malarskich i pozłotniczych, warsztat techniczny i technologiczny; bezpieczeństwo i higiena pracy.
8. Materiały (podobrazia, zaprawy, spoiwa, farby) i procesy technologiczne stosowane w projektowaniu i realizowaniu zadań malarskich i pozłotniczych.
9. Warsztatowe metody obróbki materiałów pomocniczych; oprawa prac.
10. Dokumentacja projektowa stosowana w technikach malarskich i pozłotniczych.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w pracach malarskich i pozłotniczych.
2. Opanowanie technik — warsztatu technicznego i technologicznego.
3. Dokonywanie oceny wartości artystycznych, estetycznych oraz technicznych w malarstwie współczesnym i historycznym; rozpoznawanie technik i procesów technologicznych.
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.

6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Tkanina artystyczna

Treści nauczania

1. Tkanina — charakterystyka, rodzaje, funkcje, przeznaczenie.
2. Historia tkactwa a współczesna tkanina artystyczna i użytkowa. Tradycje regionalne.
3. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu tkaniny artystycznej. Struktura i logika.
4. Materiały, surowce oraz procesy technologiczne.
5. Krosna i urządzenia pomocnicze używane w tkactwie — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
6. Techniki tkackie.
7. Eksperymentalna tkanina artystyczna płaska i przestrzenna.
8. Specyfika przygotowania projektów i dyspozycji w oparciu o podstawy splotowe.
9. Przygotowanie projektu do realizacji.
10. Przygotowanie warsztatu i realizacja zadań w ścisłym powiązaniu z projektem.
11. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu tkaniny artystycznej.
2. Opanowanie warsztatu technicznego.
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej (m.in. zasad rysowania splotów).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Specjalizacja: Wyroby unikatowe

Treści nauczania

1. Tradycja i historia a współczesne artystyczne wyroby unikatowe.
2. Środki wyrazu artystycznego w projektowaniu wyrobów unikatowych. Struktura i logika.

3. Celowość eksperymentowania artystycznego i technologicznego.
4. Wyroby unikatowe a formy użytkowe.
5. Funkcjonalność, ergonomia i bezpieczeństwo form użytkowych.
6. Materiały i surowce wykorzystywane w projektowaniu i realizacji zadań, w szczególności drewno i jego pochodne, metale, ceramika, szkło, tworzywa sztuczne, skóra, tkanina, papier itp.
7. Różne sposoby wykończenia powierzchni materiałów — tradycyjne (artystyczne i rzemieślnicze) i przemysłowe.
8. Narzędzia, przyrządy, przybory — możliwości techniczne; bezpieczeństwo i higiena pracy.
9. Dokumentacja projektowa i realizacyjna — rysunkowa, fotograficzna i opisowa.
10. Planowanie pracy indywidualnej i zespołowej. Relacje projekt — realizacja.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w projektowaniu wyrobów unikatowych.
2. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w jego szerokim, wynikającym ze specyfiki podjętych zadań, zakresie (m.in. drewno, ceramika, tkanina, skóra, metal).
3. Czytanie i sporządzanie dokumentacji projektowej i wykonawczej (realizacyjnej).
4. Bezpieczne i sprawne posługiwanie się narzędziami i urządzeniami oraz praktyczne wykorzystanie sprawności technicznych do realizacji zadań.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności do realizacji projektów.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Historia sztuki

Poziom podstawowy

Treści nauczania

1. Terminy i pojęcia z zakresu sztuk pięknych.
2. Gatunki i techniki sztuk plastycznych.
3. Chronologia i charakterystyka epok, stylów i kierunków w sztuce:
  - 1) starożytnej (Egipt, Grecja, Rzym, w tym sztuka wczesnochrześcijańska);
  - 2) średniowiecznej (sztuka bizantyńska, romańska, gotycka);
  - 3) nowożytnej (renesans, manieryzm, barok, rokoko);

- 4) XIX wieku (od klasycyzmu po secesję);
- 5) XX wieku (kierunki i tendencje w sztuce do 1970 r.).
- 4. Twórczość wybranych artystów.
- 5. Dzieło sztuki — forma, treść, funkcja na tle uwarunkowań historyczno-kulturowych.
- 6. Mecenat artystyczny i jego wpływ na kształt dzieła artystycznego na wybranych przykładach.
- 7. Najważniejsze muzea i zbiory dzieł sztuki w Polsce i na świecie.

Osiągnięcia uczniów

- 1. Znajomość terminów i pojęć z zakresu sztuk pięknych, w tym gatunków i technik sztuk plastycznych.
- 2. Dokonywanie chronologicznego przeglądu dzieł sztuki plastycznych i przedstawianie charakterystyki poszczególnych epok, stylów i kierunków, w tym pod kątem treści i środków plastycznych.
- 3. Dostrzeganie i charakterystyka podstawowych cech twórczości wybitnych artystów i szkół artystycznych.
- 4. Wiązanie dzieła sztuki i zjawisk artystycznych z uwarunkowaniami historyczno-kulturowymi (funkcje sztuki i środowisko powstania dzieła).
- 5. Znajomość pojęcia mecenatu artystycznego i umiejętność określania jego wpływu na kształt dzieła.
- 6. Opisywanie i analizowanie dzieła sztuki pod względem formy i treści.
- 7. Znajomość podstawowych tematów treści dzieł.
- 8. Umiejętność przeprowadzania analizy porównawczej dzieł na podstawie podanych przykładów.

Poziom rozszerzony

Treści nauczania

- 1. Terminy i pojęcia z zakresu sztuk pięknych.
- 2. Gatunki i techniki sztuk plastycznych.
- 3. Chronologia i charakterystyka epok, stylów i kierunków w sztuce:
  - 1) starożytnej (Egipt, Mezopotamia, Grecja, Rzym, w tym sztuka wczesnochrześcijańska);
  - 2) średniowiecznej (bizantyńska sztuka wczesnośredniowieczna, przedromańska, romańska, gotycka);
  - 3) nowożytnej (renesans, manieryzm, barok, rokoko);
  - 4) XIX wieku (od klasycyzmu po secesję);
  - 5) XX wieku (kierunki i tendencje w sztuce do 1970 r.);
  - 6) wybrane zjawiska w sztuce najnowszej.
- 4. Twórczość wybranych artystów.

- 5. Dzieło sztuki — forma, treść, funkcja na tle uwarunkowań historyczno-kulturowych.
- 6. Zależność dzieła sztuki i zjawiska artystycznego od uwarunkowań geograficznych, mistrza lub szkoły, centrów sztuki, dziedzictwa kulturowego regionu.
- 7. Mecenat artystyczny i jego wpływ na kształt dzieła artystycznego na wybranych przykładach.
- 8. Najważniejsze muzea i zbiory dzieł sztuki w Polsce i na świecie.

Osiągnięcia uczniów

- 1. Znajomość terminów i pojęć z zakresu sztuk pięknych, w tym gatunków i technik sztuk plastycznych.
- 2. Umiejętność dokonywania chronologicznego przeglądu dzieł sztuki plastycznych i przedstawianie charakterystyki poszczególnych epok, stylów i kierunków, w tym pod kątem treści i środków plastycznych.
- 3. Dostrzeganie i charakterystyka podstawowych cech twórczości wybitnych artystów i szkół artystycznych.
- 4. Wykazywanie oddziaływań na dzieło sztuki mistrza, szkoły, wiodących ośrodków artystycznych, centrów sztuki czy uwarunkowań topograficznych.
- 5. Rozumienie powiązań i zależności między zjawiskami artystycznymi a miejscem i czasem ich powstania (funkcje sztuki i środowisko powstania dzieła, sytuacja społeczno-polityczna, ośrodki kulturotwórcze, centra religijne i instytucje życia artystycznego).
- 6. Znajomość pojęcia mecenatu artystycznego i jego wpływu na kształt dzieła.
- 7. Profesjonalne analizowanie struktury, formy i treści dzieła sztuki pod względem stylu, gatunku i materii.
- 8. Umiejętność interpretacji podstawowych tematów i treści.
- 9. Umiejętność przeprowadzania analizy porównawczej dzieł, stylów i kierunków na podstawie podanych lub samodzielnie dobranych przykładów.
- 10. Dokonywanie krytycznej oceny dzieła lub zjawiska w sztuce pod względem artystycznym.
- 11. Świadome formułowanie sądów, opinii i ocen na podstawie własnych kryteriów wartości artystycznych.

Rysunek i malarstwo

Treści nauczania

- 1. Rysunek i malarstwo — ich struktura i logika.
- 2. Środki wyrazu plastycznego: barwa, linia, plama, forma, światło, nasycenie, kontrast.
- 3. Komponowanie na płaszczyźnie, role proporcji i konstrukcji, operowanie kreską, plamą, walorem, światłocieniem.

4. Przestrzeń w rysunku i malarstwie — różne sposoby przedstawienia głębi w obrazie.
5. Szkice i studia rysunkowe oraz malarskie w oparciu o naturę i wyobraźnię.
6. Interpretacja jako forma ekspresji.
7. Percepcja wizualna zjawisk otaczającego świata.
8. Związki dzieła sztuki malarskiej z człowiekiem, szczególnie z jego wnętrzem, przeżyciami, emocjami, stosunkiem do innych, jego wiedzą i świadomością.
9. Analiza i synteza formy. Treści dzieła malarskiego.
10. Techniki rysunkowe i malarskie a wyraz artystyczny tworzonych dzieł.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym.
2. Wyrażanie swoich doznań, przeżyć, poglądów itp. językiem malarskim.
3. Kreatywne myślenie i działanie w malarstwie, rysunku i szeroko pojętym działaniu artystycznym.
4. Postrzeganie dzieła sztuki malarskiej w szerokim związku z życiem społecznym oraz życiem wewnętrznym człowieka.
5. Opanowanie warsztatu technicznego i technologicznego w zakresie rysunku i malarstwa.
6. Dokonywanie analizy różnorodnych zjawisk artystycznych i logiczne ich łączenie w proces tworzenia.
7. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
8. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Rzeźba

Treści nauczania

1. Środki wyrazu artystycznego i posługiwanie się nimi w rzeźbie.
2. Świadome konstruowanie i komponowanie płaszczyzny oraz bryły w oparciu o wyobraźnię i studia z natury; twórcza inspiracja otoczeniem.
3. Wykorzystywanie różnych dziedzin wiedzy (plastycznej, technicznej i innej) do formowania przestrzeni.
4. Rzeźba i płaskorzeźba. Mała forma rzeźbiarska.
5. Forma a temat w rzeźbie.
6. Podstawowe techniki rzeźbiarskie — m.in. z gliny, gipsu, metalu, kamienia, drewna, materiałów różnych.
7. Podstawowe sposoby wykończenia rzeźby — uszlachetnianie i utrwalanie.

8. Warsztat rzeźbiarski — narzędzia, urządzenia; bezpieczeństwo i higiena pracy.
9. Wykorzystywanie rzeźby w innych dziedzinach artystycznych.

Osiągnięcia uczniów

1. Kreatywne myślenie i działanie, wyrażanie własnych poglądów artystycznych.
2. Świadome posługiwanie się językiem plastycznym w rzeźbie.
3. Znajomość podstaw warsztatu rzeźbiarskiego; przestrzeganie zasad bezpieczeństwa.
4. Dokonywanie analizy różnorodnych zjawisk artystycznych i logiczne ich wiązanie w tworzeniu dzieła rzeźbiarskiego.
5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności we własnych działaniach artystycznych z zakresu rzeźby.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Podstawy fotografii i filmu

Treści nauczania

1. Formalne środki wypowiedzi artystycznej w fotografii i filmie.
2. Współczesne podstawowe techniki i technologie w fotografii i filmie wideo.
3. Techniki rejestrowania obrazu fotograficznego i wideo; zasady działania sprzętu do tradycyjnego i cyfrowego zapisu obrazu.
4. Podstawy obróbki obrazu fotograficznego i filmowego; wykorzystanie technik komputerowych.
5. Dobór właściwych środków technicznych w celu uzyskania zamierzonych efektów artystycznych.
6. Wykorzystanie fotografii i filmu w innych dziedzinach artystycznych.
7. Fotografia, film i techniki wideo w środkach masowej komunikacji.

Osiągnięcia uczniów

1. Kreatywne myślenie i działanie, wyrażanie własnych poglądów artystycznych.
2. Posługiwanie się językiem plastycznym w obrazie fotograficznym i w filmie.
3. Znajomość podstaw technik rejestracji fotografii i filmu wideo.
4. Dokonywanie analizy różnorodnych zjawisk artystycznych i logiczne ich wiązanie w tworzeniu dzieła wykorzystującego obraz fotograficzny i filmowy.

5. Wykorzystanie zdobytej wiedzy i umiejętności we własnych działaniach artystycznych z zakresu fotografii.
6. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
7. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.
8. Praktyczna strona działań artystycznych — projektowania w zakresie sztuk plastycznych:
  - 1) tradycyjne i współczesne (w tym komputerowe) techniki i technologie;
  - 2) dokumentacja projektowa: rysunkowa (w tym znormalizowane rysunki techniczne i opisy), graficzna, malarska, fotograficzna i cyfrowa (z użyciem urządzeń i programów komputerowych — graficznych, malarskich, wydawniczych i innych).

Podstawy projektowania — kompozycja

Treści nauczania

1. Środki wyrazu artystycznego w różnych dziedzinach sztuki — analogie i relacje.
2. Analiza percepcji wzrokowej. Podstawy psychologii widzenia.
3. Zasady kompozycji na płaszczyźnie i w przestrzeni — istota przekazu w działaniach plastycznych.
4. Studia i interpretacje z natury w procesie projektowania.
5. Relacje między obrazem (znakiem) i słowem (literą), treścią a formą przekazu artystycznego.
6. Kompozycja zapisu, jedność stylistyczna literatury i innych znaków.
7. Litera i układ litericzny; zasady budowy litery i kompozycji litericznej. Podstawy typografii i technik wydawniczych.

Osiągnięcia uczniów

1. Funkcjonalne operowanie obrazem (znakiem) i słowem (literą).
2. Świadome posługiwanie się warsztatem technicznym w projektowaniu, w tym urządzeniami wykorzystującymi zapis cyfrowy.
3. Opanowanie umiejętności tworzenia wielowariantowych dokumentacji projektowych.
4. Wykorzystywanie nabytej wiedzy i umiejętności w tworzeniu prac plastycznych z zakresu kształczonej specjalności.
5. Dokumentowanie własnych dokonań twórczych.
6. Profesjonalne prezentowanie własnych poglądów i dokonań twórczych.

Załącznik nr 7

PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE TANCERZ

I. Opis kształcenia

Kształcenie w zawodzie tancerz odbywa się w szkołach baletowych i obejmuje trzy etapy edukacyjne:

- pierwszy etap edukacyjny (obejmuje klasy I—III),
- drugi etap edukacyjny (obejmuje klasy IV—VI),
- trzeci etap edukacyjny (obejmuje klasy VII—IX).

II. Cele nauczania

1. Nabycie przez uczniów kwalifikacji w zawodzie tancerz.
2. Wszechstronne opanowanie praktycznych i teoretycznych umiejętności w zakresie różnych form i stylów tańca.
3. Kształtowanie osobowości uczniów, ich wrażliwości na piękno, zdolności odczuwania i rozumienia wartości estetycznych.
4. Rozwijanie wszechstronnych zainteresowań artystycznych uczniów przez ukazanie związków między tańcem a innymi dziedzinami sztuki.
5. Zaznajomienie z najważniejszymi etapami rozwoju sztuki tańca w Polsce i w świecie, z uwzględnieniem konwencji estetycznych, działalności wybitnych tancerzy, choreografów i teoretyków, kanonu dzieł tanecznych.
6. Przygotowanie do krytycznej obserwacji i analizy dzieł tanecznych.
7. Rozwijanie uzdolnień tanecznych uczniów oraz rozbudzanie ich zapału do tańca.
8. Rozbudzanie motywacji do aktywnej, twórczej i odpowiedzialnej pracy na scenie oraz aktywnego i świadomego uczestnictwa w odbiorze sztuki tańca.
9. Przekazanie uczniom podstawowej wiedzy o funkcjonowaniu ciała jako narzędzia pracy tancerza.

III. Opis kwalifikacji absolwenta

W wyniku kształcenia absolwent powinien posiadać:

- 1) opanowaną technikę tańca klasycznego w artystycznej formie;

- 2) opanowane umiejętności partnerowania;
- 3) opanowaną technikę tańca ludowego i charakterystycznego wraz z umiejętnością wykonywania wybranych regionalnych i narodowych tańców polskich oraz tańców charakterystycznych innych narodów;
- 4) opanowane techniki tańca współczesnego oraz umiejętność wykonywania układów tanecznych w oparciu o daną technikę;
- 5) podstawowe wiadomości o muzyce — jej rodzajach, formach, stylach w rozwoju historycznym;
- 6) znajomość podstawowego dorobku literatury muzycznej ze szczególnym uwzględnieniem dzieł baletowych;
- 7) umiejętność realizacji różnych rytmów muzycznych oraz posiadanie rozwiniętej wyobraźni i pamięci muzyczno-ruchowej;
- 8) podstawowe wiadomości dotyczące najważniejszych etapów rozwoju sztuki tańca w Polsce i na świecie, z uwzględnieniem: konwencji estetycznych, działalności wybitnych tancerzy, choreografów i teoretyków tańca;
- 9) opanowane zasady interpretacji i kreowania postaci scenicznej w wybranej technice i w dowolnym stylu choreograficznym;
- 10) podstawową wiedzę i umiejętności z zakresu charakterystyki, stosowanej w teatrze, filmie i telewizji;
- 11) przygotowanie do podjęcia dalszych studiów artystycznych.

IV. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych — pierwszy etap edukacyjny

Taniec klasyczny

Treści nauczania

1. Ćwiczenia przy drążku:
    - 1) poznanie i przyswojenie klasycznych pozycji rąk i nóg;
    - 2) wszystkie rodzaje demi-pliés i grands pliés;
    - 3) wszystkie rodzaje battements tendus i battements tendus jetés;
    - 4) praca nóg na wysokości 45°, następnie na 90° (battements fondus, battements soutenus, battements relevés lents, battements développés);
    - 5) relevés na półpalcach we wszystkich pozycjach;
    - 6) położenie stopy sur le cou-de-pied;
    - 7) battements frappés i petits battements sur le cou-de-pied;
    - 8) ronds de jambe par terre i en l'air;
    - 9) pojęcie retiré, pojęcie passé;
  - 10) grands battements jetés we wszystkich kierunkach;
  - 11) pas de bourrée;
  - 12) przegięcia korpusu;
  - 13) półobroty i całe obroty w V pozycji;
  - 14) pirouettes;
  - 15) małe i duże pozy;
  - 16) demi-rond i grand rond de jambe;
  - 17) temps relevé;
  - 18) flic-flac;
  - 19) pas tombé, pas coupé;
  - 20) équilibre na dwóch nogach, na jednej nodze, na półpalcach.
- Ćwiczenia przy drążku są również wykonywane na środku sali.
2. Ćwiczenia na środku sali:
    - 1) położenia: en face i épaulement;
    - 2) wszystkie port de bras;
    - 3) wszystkie pozy i arabesques;
    - 4) pas de bourrée;
    - 5) temps lié par terre i grand temps lié;
    - 6) équilibre;
    - 7) przygotowanie i pirouettes;
    - 8) pas glissade en tournant o 1/2 obrotu i cały obrot;
    - 9) pas jeté fondu;
    - 10) adagio — kombinacja.
  3. Allegro:
    - 1) temps sauté w pozycjach I, II, IV, V;
    - 2) changement de pieds;
    - 3) pas échappé;
    - 4) pas assemblé;
    - 5) pas jeté;
    - 6) pas de basque;
    - 7) pas balancé;
    - 8) petits pas chassés, pas coupés, pas glissade;
    - 9) sissonnes;
    - 10) krok polka;
    - 11) pas de chat;
    - 12) pas emboîté;
    - 13) tour en l'air (dla chłopców);
    - 14) temps lié sauté w przód i w tył;
    - 15) pas ballonnés;
    - 16) entrechats i batteries.

4. Ćwiczenia na palcach:

- 1) relevés we wszystkich pozycjach;
- 2) pas échappé;
- 3) pas assemblé soutenu;
- 4) pas de bourrée;
- 5) pas couru;
- 6) pas glissade;
- 7) sissonne simple;
- 8) temps lié;
- 9) półobroty i całe obroty w V pozycji;
- 10) pas jeté;
- 11) pas ballonné;
- 12) pirouettes;
- 13) sissonne ouverte;
- 14) krok polka;
- 15) changements de pied.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie podstaw techniki tańca klasycznego i wykazanie się znajomością zasad dotyczących wykonywania realizowanych ćwiczeń oraz znajomością terminologii tych ćwiczeń.
2. Opanowanie umiejętności ustawienia ciała w ćwiczeniach przy drążku i na środku sali, przenoszenia ciężaru ciała z nogi na nogę, uzyskania równowagi, świadomego używania stóp w kontakcie z podłogą.
3. Wypracowanie siły.
4. Świadomość funkcjonowania własnego ciała służąca prawidłowemu wykonywaniu realizowanych zadań ruchowych.
5. Umiejętność diagnozowania własnych osiągnięć ruchowych oraz postrzegania i korygowania błędów.
6. Świadomość dyscypliny i umiejętność podporządkowania się wymogom stawianym przez pedagoga.
7. Umiejętność dostrzegania czynników pozytywnych mających zdecydowany wpływ na zdrowie i kondycję fizyczną.
8. Umiejętność wykonywania ćwiczeń z poczuciem rytmu, koordynacją muzyczno-ruchową, wrażliwością muzyczną.
9. Umiejętność opanowywania tremy.
10. Nabycie elementarnych nawyków higienicznych związanych z uprawianiem ćwiczeń.

Taniec ludowy i charakterystyczny**Treści nauczania**

1. Ćwiczenia techniczne i ćwiczenia pomocnicze w zakresie opanowania elementów i tańca oraz pozycji i położeń rąk.

2. Podstawowe kroki taneczne: krok dosuwany, dostawiany, chód, bieg, podskoki.
3. Zakończenia taneczne: przytupy, zeskoki.
4. Wybrane tańce z regionu śląskiego, wielkopolskiego, lubelskiego, kurpiowskiego, kaszubskiego, rzeszowskiego.
5. Polskie tańce narodowe: polonez, krakowiak, oberek, kujawiak — podstawowe kroki i figury.
6. Podstawowe kroki polki i walca.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie podstawowych kroków i figur wybranych tańców regionalnych w formie autentycznej oraz polskich tańców narodowych.
2. Umiejętność pracy w parze: w obrotach, w wirowaniu, w różnych trzymaniach.
3. Umiejętność wykonywania elementów tańców regionalnych i narodowych w prostych układach tanecznych przy uwzględnieniu podstawowych form przestrzennych: linie, koła.
4. Opanowanie podstawowej wiedzy dotyczącej realizowanych form tańców regionalnych i narodowych z uwzględnieniem charakterystycznej dla tych tańców muzyki i stroju.

Rytmika**Treści nauczania**

1. Metroritmika: wartości rytmiczne nut i pauz, akcent, takt w ćwierćnutowej i ósemkowej jednostce miary, ugrupowania rytmiczne, przedtakt, polirytmia i polimetria.
2. Ćwiczenia rytmiczne: ćwiczenia inhibicyjno-incytacyjne, kanon rytmiczny, różne sposoby realizacji rytmu, kontrapunkt i rytmy uzupełniające, augmentacja i dyminucja.
3. Wybrane elementy dzieła muzycznego: rytm, melodia, harmonia, agogika, dynamika, artykulacja, barwa, forma.
4. Kształcenie sluchu: śpiew, piosenki jednogłosowe, kanon dwu- i trzygłosowy, dykcja, intonacja, gama majorowa i minorowa.
5. Instrumentarium Orffa.
6. Rozwijanie wyobraźni i inwencji twórczej:
  - 1) improwizowanie rytmów, motywów melodycznych, własnych przykładów do zagadnień omawianych na lekcjach;
  - 2) przekazywanie ruchem i dźwiękiem stanów emocjonalnych i pojęć;
  - 3) wykorzystywanie naturalnych dźwięków przyrody, rytmu słowa, zdania, melodii języka;
  - 4) plastyka ruchu;
  - 5) interpretacja ruchowa utworów muzycznych, obrazów i utworów literackich;
  - 6) kompozycja ruchowa.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność określenia metrum, charakteru i formy dzieła muzycznego.
2. Umiejętność przekładania poszczególnych elementów muzyki na język ciała.
3. Wykonywanie ruchem tematu rytmicznego w połączeniu z jego uzupełnieniem, podwójną szybkością i podwójnym zwolnieniem, z innym, kontrastującym tematem rytmicznym.
4. Interpretowanie muzyki w kompozycjach przestrzenno-ruchowych.
5. Wykonywanie piosenek jednogłosowych i kanonów pamięciowo i za pomocą nut.
6. Posługiwanie się podstawowymi pojęciami i oznaczeniami muzycznymi.
7. Umiejętność posługiwania się instrumentarium Orffa.

Wiedza o tańcu**Poziom podstawowy****Treści nauczania**

1. Podstawowe terminy i pojęcia z zakresu teorii i historii tańca.
2. Podstawowe składniki ruchu jako tworzywo tańca.
4. Artystyczne formy dzieł tanecznych, ich elementy oraz związki z innymi dziedzinami sztuki (w oparciu o wybrane przykłady).
5. Warsztat tancerza i choreografa.
6. Taniec poza teatrem zawodowym.
7. Polskie tańce regionalne (wybrane formy typowe dla dużych regionów) i narodowe.
8. Chronologia i cechy charakterystyczne najważniejszych epok, stylów i kierunków w dziedzinie sztuki tańca.
9. Twórczość wybitnych choreografów i dorobek artystyczny wybitnych tancerzy.
10. Współczesne zjawiska artystyczne w dziedzinie sztuki tańca.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych terminów i pojęć z zakresu teorii i historii tańca.
2. Umiejętność obserwacji podstawowych składników ruchu oraz elementów dzieła tanecznego, dokonywania ich opisu i prostej analizy.
3. Rozróżnianie artystycznych form dzieł tanecznych oraz dostrzeganie ich związków z innymi dziedzinami sztuki.
4. Znajomość dzieł tanecznych charakterystycznych dla różnych epok, stylów i kierunków tańca, twórczości wybitnych choreografów oraz dorobku artystycznego wybitnych tancerzy.

5. Znajomość typowych form polskich tańców regionalnych oraz polskich tańców narodowych.
6. Umiejętność skomentowania różnych sposobów interpretacji dzieł tanecznych.
7. Umiejętność korzystania z różnych form samokształcenia i źródeł wiedzy o tańcu.
8. Świadoma recepcja zjawisk artystycznych w dziedzinie sztuki tańca i postawa aktywnego uczestnika kultury tanecznej.

Poziom rozszerzony**Treści nauczania**

1. Różne dziedziny i zjawiska kultury ze szczególnym uwzględnieniem kultury tanecznej.
2. Terminy i pojęcia z zakresu teorii, historii i estetyki tańca.
3. Składniki ruchu jako tworzywo tańca.
4. Składniki dzieła tanecznego oraz kanony estetyczne w sztuce tańca.
5. Dzieło taneczne w kontekście różnych dziedzin sztuki (na wybranych przykładach).
6. Warsztat tancerza, choreografa i pedagoga tańca.
7. Teatr jako podstawowe miejsce działalności artystycznej tancerza i choreografa.
8. Taniec poza teatrem zawodowym.
9. Taniec w folklorze polskim, polskie tańce narodowe.
10. Taniec we współczesnej Polsce.
11. Taniec we współczesnym świecie.
12. Fakty i procesy dziejowe w różnych epokach historii tańca z uwzględnieniem ich kontekstu społecznego i historyczno-kulturowego:
  - 1) techniki, style i kierunki rozwoju tańca;
  - 2) twórczość wybitnych choreografów i teoretyków tańca;
  - 3) dorobek artystyczny wybitnych tancerzy;
  - 4) działalność dydaktyczna wybitnych nauczycieli tańca.
13. Związki i zależności pomiędzy konwencjami, zjawiskami artystycznymi i sposobami interpretacji w dziedzinie sztuki tańca.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność obserwacji i identyfikacji różnych przejawów i form kultury ze szczególnym uwzględnieniem kultury tanecznej.
2. Znajomość terminów i pojęć z zakresu teorii, historii i estetyki tańca.
3. Umiejętność obserwacji i opisu składników ruchu tanecznego i innych elementów dzieła tanecznego.

4. Dostrzeganie związków różnych dziedzin sztuki ze sztuką taneczną.
5. Znajomość kanonu dzieł tanecznych z polskiego i światowego repertuaru klasycznego i współczesnego oraz wybitnych artystów sztuki tańca.
6. Umiejętność dokonywania chronologicznego przeglądu, charakterystyki oraz oceny faktów i procesów w różnych epokach historii tańca.
7. Dokonywanie samodzielnej i pogłębionej analizy dzieła tanecznego, stylów i kierunków w sztuce tańca (na przykładach zaczerpniętych z kanonu).
8. Umiejętność samodzielnego interpretowania dzieła tanecznego oraz formułowania wniosków świadczących o jego świadomej percepcji.
9. Umiejętność korzystania z różnych form samokształcenia i źródeł wiedzy o tańcu.
10. Postawa aktywnego i świadomego uczestnika kultury tanecznej.

Techniki uzupełniające

Barré au sol

Treści nauczania

1. Ćwiczenia podstawowe:
  - 1) ćwiczenia w VI pozycji nóg (w różnych pozycjach);
  - 2) demi-plié (w różnych pozycjach);
  - 3) battement tendu I i II (różne sposoby wykonywania);
  - 4) preparacja — arabesque penché (180°);
  - 5) rond de jambe en l'air z petit adagio, z fouetté w II arabesque;
  - 6) battement fondu (w różnych kierunkach);
  - 7) grand battement jeté (w różnych kierunkach);
  - 8) battement frappé (w różnych kierunkach);
  - 9) changement de pied (różne sposoby wykonywania);
  - 10) adagio z III pozycji port de bras (w różnych kierunkach).
2. Ćwiczenia uzupełniające:
  - 1) ułatwiające techniczne wykonywanie zadań ruchowych;
  - 2) wyrabiające umiejętności prawidłowego oddychania;
  - 3) wzmacniające poszczególne grupy mięśniowe;
  - 4) wyrabiające elastyczność i wydłużanie ruchów mięśni;
  - 5) wyrabiające siłę i szybkość pracy nóg;
  - 6) relaksacyjne.

Osiągnięcia uczniów

1. Zrozumienie procesu realizacji zadań ruchowych.
2. Uzyskanie prawidłowego ustawienia korpusu.
3. Uzyskanie sprężystości nóg, maksymalnej siły, elastyczności stóp i stawów kolanowych, rozwartości i ruchomości stawów biodrowych i kolanowych.
4. Uzyskanie wzmocnienia mięśni brzucha i pleców w pozycjach na podłodze bez obciążenia nóg ciężarem ciała.
5. Opanowanie umiejętności izolowania i koordynacji ruchów.
6. Opanowanie umiejętności prawidłowego oddychania.

Akrobatyka

Treści nauczania

1. Ćwiczenia kształtujące postawę ciała i predyspozycje aparatu ruchowego.
2. Ćwiczenia stymulujące rozwój układów: ruchowego, oddechowego, krążeniowego i mięśniowego.
3. Ćwiczenia zwinnościowo-akrobatyczne.
4. Skoki, ze szczególnym uwzględnieniem skoków akrobatycznych.
5. Ćwiczenia dwójkowe.
6. Piramidy.

Osiągnięcia uczniów

1. Zrozumienie przydatności i bezpośredniej celowości realizowanych zadań ruchowych.
2. Nabycie niezbędnej sprawności ruchowej — koordynacji, szybkości, zwinności, siły, wytrzymałości — mającej zdecydowany wpływ na kształtowanie predyspozycji ruchowych oraz na osiągnięte wyniki w zakresie nauczania przedmiotów tanecznych.

V. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych — drugi etap edukacyjny

Taniec klasyczny

Treści nauczania

1. Ćwiczenia przy drążku:
  - 1) zwroty fouettés;
  - 2) battements battus sur le cou-de-pied;
  - 3) adagio w pozach;
  - 4) battements développés ballottés, d'ici de la tombe;
  - 5) grand rond de jambe jeté;
  - 6) grands battements jetés balançoire;

- 7) tours fouettés na 45°;
- 8) tours fouettés na 90° z pozy w pozę.

Wszystkie ćwiczenia przy drążku są również wykonywane na środku sali z uwzględnieniem en tournant.

2. Ćwiczenia na środku sali:

- 1) temps lié na 90° na półpalcach;
- 2) tours lents we wszystkich dużych pozach;
- 3) preparation i tours w dużych pozach;
- 4) pirouettes z V pozycji do V pozycji po jednym pod rząd;
- 5) tours chaînés;
- 6) grand temps relevé;
- 7) grand fouetté en face z kroku coupé zakończone w attitude effacée oraz w I i II arabesque;
- 8) battements divisés en quarts;
- 9) temps lié par terre z pirouettes;
- 10) pirouettes z różnych podejść;
- 11) pirouettes i tour tire-bouchon z grand plié;
- 12) tours fouettés na 45°;
- 13) grands fouettés;
- 14) grandes pirouettes à la seconde en dehors;
- 15) quatre pirouettes.

3. Allegro:

- 1) entrechats i batteries — formy trudniejsze;
- 2) pas assemblé z przesunięciem i en tournant;
- 3) grande sissonne ouverte i sissonne ouverte en tournant;
- 4) sissonne simple en tournant;
- 5) grands pas emboîtés;
- 6) rond de jambe en l'air sauté en dehors i en dedans;
- 7) pas jeté fermé;
- 8) pas brisé;
- 9) pas ballotté;
- 10) pas failli;
- 11) grande sissonne tombé i grand temps lié sauté;
- 12) grand pas assemblé;
- 13) grand pas jeté w pozach;
- 14) grand pas de chat;
- 15) pas cabriole;
- 16) gargouillade;

- 17) pas soubresaut;
- 18) pas jeté passé;
- 19) duże skoki en tournant;
- 20) tours en l'air — różne rodzaje i dwa obroty.

4. Ćwiczenia na palcach:

- 1) pas de bourrée en tournant — wszystkie rodzaje;
- 2) sissonnes ouvertes na 45° i 90°;
- 3) pas jetés w duże pozy;
- 4) pirouettes — różne rodzaje i zwiększona liczba;
- 5) tours chaînés;
- 6) rond de jambe en l'air;
- 7) relevés na jednej nodze w pozach i en tournant;
- 8) tours fouettés na 45°;
- 9) grands fouettés;
- 10) tours w dużych pozach;
- 11) skoki na palcach.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie ćwiczeń z zakresu techniki tańca klasycznego na danym etapie edukacyjnym z uwzględnieniem znajomości terminologii oraz umiejętności stosowania zasad dotyczących ich wykonywania.
2. Umiejętność precyzyjnego wykonywania ćwiczeń w szybszym tempie, w trudniejszych kombinacjach przy świadomym kontrolowaniu pracy mięśni.
3. Umiejętność swobodnej, odciążonej pracy nóg poprzez świadome podciąganie i wydłużanie korpusu w celu uzyskania lekkości i estetyki tańca.
4. Uzyskanie niezbędnej rozwartości, stabilności, pełnego en dehors obu nóg oraz umiejętności wykonywania we właściwej formie adagio.
5. Umiejętności poprawnej koordynacji i poprawnego wykonywania ćwiczeń wchodzących w zakres małego, średniego i dużego allegro, a szczególnie batteries, entrechat trois, entrechat quatre, cabrioles, brisés, pirouettes, grand tours, fouettés na 45°; uzyskanie niezbędnej siły i elastyczności przy wykonywaniu tych ćwiczeń.
6. Umiejętność wykonywania obrotów po przekątnej.
7. Osiągnięcie maksymalnej wytrzymałości fizycznej przy wykonywaniu ćwiczeń, z wykorzystaniem znajomości własnego ciała, umiejętności oddychania, samokontroli realizowanych zadań ruchowych.
8. Umiejętność wykonywania wybranych wariacji z klasycznego repertuaru baletowego z uwzględnieniem stylu i charakteru tańca, nienagannej techniki, elegancji linii ciała, wyrazu, wrażliwości muzycznej.
9. Dostrzeganie różnorodności form sztuki tanecznej.

Taniec ludowy i charakterystyczny**Treści nauczania**

1. Podstawowa wiedza dotycząca kultury danego narodu i regionu, obyczajów, stroju, muzyki oraz wpływu warunków geograficznych i uwarunkowań społecznych na kształtowanie się stylu i charakteru tańca.
2. Technika przygotowawcza ułatwiająca opanowanie elementów i figur polskich i obcych form tanecznych.
3. Doskonalenie opanowanych elementów i figur tanecznych oraz zastosowanie ich w nowych kombinacjach, a także w formie improwizacji.
4. Tańce regionalne z dowolnie wybranych makroregionów Polski.
5. Tańce góralskie — do wyboru.
6. Tańce narodowe polskie: wielki, chodzony, polonez, mazur, krakowiak, oberek, kujawiak.
7. Tańce narodowe rosyjskie — do wyboru.

Osiągnięcia uczniów

1. Nabycie sprawności i umiejętności niezbędnych do wykonywania różnych form tańca.
2. Umiejętność działania zespołowego, pracy z partnerem oraz sprawnego poruszania się w przestrzeni.
3. Umiejętność zastosowania wiedzy teoretycznej w praktyce.

Taniec historyczny**Treści nauczania**

1. Tańce obyczajowe i dworskie z XVI wieku (pawana, gaillarde, volta, branle).
2. Tańce dworskie i sceniczne z XVII i XVIII wieku: branle, menuet, sarabanda, gawot.
3. Kompozycje sceniczne z XVIII wieku — do wyboru.
4. Tańce salonowe i towarzyskie z przełomu XVIII i XIX wieku.

Osiągnięcia uczniów

1. Precyzyjne wykonywanie kroków i elementów tańca, dbałość o manierę poruszania się i wyraz w tańcu, stylowy kontakt partnerów i właściwy rysunek tańca.
2. Umiejętność dostrzegania i śledzenia we współczesnej sztuce tańca elementów i form ze spuścizny historycznej.
3. Umiejętność wykonywania tańców historycznych w formie scenicznej.

Umuzycznienie**Treści nauczania**

1. Ćwiczenia słuchowe i głosowe, gra na instrumentach:
  - 1) ćwiczenia oddechowe, emisyjne i dykcyjne;
  - 2) recytowanie wierszy;
  - 3) śpiewanie ze słuchu: pieśni i piosenek jedno- i dwugłosowych bez akompaniamentu i z akompaniamentem;
  - 4) śpiewanie kanonów dwugłosowych bez akompaniamentu i z akompaniamentem;
  - 5) śpiewanie nazwami solmizacyjnymi i literowymi oraz granie prostych melodii w tonacji C-dur, a-moll, F-dur, d-moll;
  - 6) rozpoznawanie elementów dzieła muzycznego, ich związków i roli w utworze;
  - 7) rozpoznawanie i odtwarzanie: interwałów, gam, motywów i schematów rytmicznych;
  - 8) próby zapisywania nutami prostych melodii.

2. Wiadomości:

- 1) znajomość pisma nutowego;
- 2) wartości rytmiczne nut i pauz;
- 3) poznanie skali dźwiękowej fortepianu;
- 4) oznaczenia dynamiki i tempa.

Osiągnięcia uczniów

1. Podstawowa znajomość zasad muzyki.
2. Umiejętność świadomego odczuwania, wykonywania i słuchania muzyki, operowania głosem, zbiorowego muzykowania, grania na instrumentach oraz improwizowania i tworzenia muzyki.
3. Umiejętność realizowania podstawowych rytmów narodowych tańców polskich i obcych.

Wiedza o tańcu**Treści nauczania**

1. Spektakl taneczny jako dzieło sztuki.
2. Dzieło taneczne w kontekście różnych dziedzin sztuki.
3. Taniec we współczesnej Polsce.
4. Taniec we współczesnym świecie.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość wybranych pozycji z kanonu dzieł tanecznych z repertuaru klasycznego i współczesnego.
2. Znajomość najważniejszych aktualnych polskich i światowych wydarzeń oraz wybitnych indywidualności artystycznych w dziedzinie sztuki tańca.

3. Umiejętność identyfikacji i analizy poszczególnych elementów składowych dzieła tanecznego oraz formułowania wniosków wynikających ze świadomego jego odbioru.
4. Umiejętność dostrzegania związków różnych dziedzin sztuki ze sztuką taneczną.
5. Umiejętność dokonywania samodzielnej oceny dzieła tanecznego.

Techniki uzupełniające

Treści nauczania

1. Ćwiczenia w technice barré au sol:
  - 1) zakres ćwiczeń z I etapu edukacyjnego wykonywanych w szybszym tempie przy uwzględnieniu liczenia ósemkowego;
  - 2) przejście z II pozycji a la seconde do II pozycji a la seconde par terre.
2. Ćwiczenia uzupełniające: wzmacniające mięśnie przywodzące i odwodzące kończyn dolnych.

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność wykonywania ćwiczeń wynikających z procesu nauczania realizowanego w I i II etapie edukacyjnym.
2. Dostrzeganie ścisłego związku realizowanych zadań ruchowych z techniki barré au sol z ćwiczeniami z techniki tańca klasycznego.

VI. Treści nauczania i osiągnięcia uczniów z obowiązkowych zajęć edukacyjnych – trzeci etap edukacyjny

Taniec klasyczny

Treści nauczania

1. Treści nauczania I i II etapu edukacyjnego.
2. Ćwiczenia przy drążku:
  - 1) grands battements jetés ze zwrotem fouetté z rzutem nogi przez I pozycję;
  - 2) grands battements jetés z demi-arond i grand rond de jambe en dehors i en dedans.
3. Ćwiczenia na środku sali:
  - 1) port de bras w pozach z nogą na 90° z pracą korpusu;
  - 2) renversé — wszystkie rodzaje;
  - 3) pirouettes — wszystkie formy i zwiększona liczba;
  - 4) przejście z tours en dehors i en dedans w pirouettes;
  - 5) tours w dużych pozach z grand plié;
  - 6) grandes pirouettes a la seconde en dehors;
  - 7) grands fouettés en tournant włoskie.

4. Allegro:
  - 1) wszystkie rodzaje entrechats;
  - 2) wszystkie rodzaje batteries;
  - 3) sissonne tombé z przesunięciem w przód — 2 obroty;
  - 4) saut de basque;
  - 5) wszystkie formy dużego allegro wykonywane po przekątnej, en tournant z podwójnymi obrotami i po kole (manèges);
  - 6) révoltade;
  - 7) pas jeté entrelacé.
5. Ćwiczenia na palcach:
  - 1) wszystkie rodzaje obrotów z różnych ćwiczeń wyjściowych, po linii prostej, po przekątnej, po kole;
  - 2) tours fouettés;
  - 3) grande sissonne ouverte — wszystkie rodzaje;
  - 4) tours chaînés po przekątnej i po kole;
  - 5) wszystkie rodzaje grands fouettés;
  - 6) wszystkie rodzaje tours;
  - 7) wszystkie rodzaje skoków na palcach z przesunięciem;
  - 8) wszystkie rodzaje pas de bourrée z przesunięciem w różnych kierunkach.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie techniki tańca klasycznego z jej najtrudniejszymi, wirtuozowskimi elementami w stopniu pozwalającym na wykonywanie zadań tanecznych w artystycznej formie na poziomie corps de ballet.
2. Znajomość terminologii realizowanych ćwiczeń i umiejętność stosowania zasad dotyczących ich wykonywania.
3. Umiejętność wykonywania ćwiczeń realizowanych przy drążku i na środku sali przy uwzględnianiu zmiany tempa, rytmu i akcentów.
4. Umiejętność dobrego i pewnego wykonywania pirouettes, tours, skoków oraz ćwiczeń na palcach w kombinacjach tanecznych.
5. Umiejętność wykonywania wybranych wariacji i pas de deux z klasycznego repertuaru baletowego.
6. Świadomy i twórczy stosunek do podejmowanych zadań tanecznych wynikających ze specyfiki zawodu artysty baletu.

Partnerowanie

Treści nauczania

1. Podstawowe zasady partnerowania par terre i en l'air:
  - 1) technika tańca w duecie;
  - 2) czynności partnera i partnerki;

- 3) współdziałanie partnerów;
  - 4) ułożenie i układ rąk;
  - 5) forma póz i ustawień;
  - 6) ruchy łączące i pomocnicze z zakresu tańca klasycznego.
2. Sposoby partnerowania par terre:
- 1) podtrzymywanie oburącz za talię;
  - 2) podtrzymywanie za ręce;
  - 3) podtrzymywanie jedną ręką.
3. Sposoby partnerowania en l'air:
- 1) unoszenie oburącz za talię;
  - 2) uniesienia do wysokości pasa partnera — podtrzymywanie za ręce;
  - 3) podniesienia z utrwaleniem położenia na barku partnera;
  - 4) podniesienia do wysokości bioder partnera i pozy na biodrze;
  - 5) podniesienia na bark;
  - 6) podniesienia na barku z kolana;
  - 7) podnoszenia na wyciągniętych rękach;
  - 8) skoki z zakończeniem na rękach;
  - 9) skoki z zakończeniem na barku partnera;
  - 10) przenoszenia na wyciągniętych rękach;
  - 11) podnoszenia na wyciągniętych rękach;
  - 12) zmiany póz en l'air.
4. Fragmenty duetów z klasycznego repertuaru baletowego.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie techniki różnych sposobów partnerowania w tańcu klasycznym i umiejętności współdziałania partnerów.
2. Umiejętność wykonywania fragmentów duetów z klasycznego repertuaru baletowego w artystycznej formie.
3. Dostrzeganie zależności między wykonywanym tańcem w duecie a całością spektaklu baletowego.

Taniec ludowy i charakterystyczny

Treści nauczania

1. Tańce polskie ze szczególnym uwzględnieniem tańców góralskich.
2. Tańce rosyjskie.
3. Tańce węgierskie.
4. Taniec hiszpański (do wyboru).
5. Taniec wschodni.

6. Tańce cygańskie (do wyboru).
7. Realizacja etiud i układów tanecznych w formie scenicznej.
8. Stylizacja elementów i figur tanecznych polskich tańców narodowych oraz tańców innych narodów.
9. Przykłady z repertuaru baletowego i operowego.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie elementów i figur realizowanych tańców w formie autentycznej bądź w formie właściwej dla danego stylu tanecznego, ze zwróceniem szczególnej uwagi na precyzję i artystyczny kształt ich wykonania.
2. Opanowanie zasad wykonywania podstawowych elementów oraz typowych cech przestrzennie-ruchowych tańców poszczególnych narodów.
3. Umiejętność improwizacji i samodzielnego przygotowania przez uczniów fragmentów układów tanecznych do wybranej stylizowanej muzyki folklorystycznej jako formy sprawdzianu wiadomości, wyczucia stylu oraz umiejętności tanecznych i interpretacyjnych.
4. Umiejętność wykonywania w formie scenicznej tańców ludowych i charakterystycznych występujących w repertuarze operowym i baletowym w tradycyjnej lub współczesnej choreografii.

Taniec współczesny

Treści nauczania

1. Technika Marthy Graham:
  - 1) podstawowy zakres wiedzy:
    - a) centrum ruchu i grawitacja ciała,
    - b) praca pleców,
    - c) praca nóg,
    - d) praca rąk,
    - e) przenoszenie ciężaru ciała,
    - f) ciężar ciała,
    - g) praca korpusu,
    - h) tworzenie przestrzeni; impuls i reakcja tancerza na przestrzeń,
    - i) allegro;
  - 2) podstawowe elementy techniki:
    - a) ćwiczenia na podłodze,
    - b) ćwiczenia na środku sali,
    - c) ćwiczenia przestrzenne,
    - d) ćwiczenia izolacyjne;
  - 3) stopniowanie trudności w zakresie realizowanych ćwiczeń i wykonywanie ćwiczeń w różnych tempach muzycznych.
2. Podstawowy zakres wiedzy i elementy jednej z technik (do wyboru: Merce Cunningham, José Limón, Lester Horton).

3. Techniki poszerzające spektrum ruchu.
4. Techniki relaksująco-koncentrujące zapożyczone z technik Wschodu lub techniki Alexandra.
5. Kombinacje ruchowe zróżnicowane pod względem ekspresji, dynamiki, charakteru oraz czasu trwania i stopnia trudności.
6. Rozwijanie możliwości kreatywnych.

Osiągnięcia uczniów

1. Opanowanie podstawowych zasad techniki tańca współczesnego Marthy Graham oraz jednej z technik (do wyboru: Merce Cunningham, José Limón, Lester Horton).
2. Wykorzystanie możliwości ruchowych ciała przy pełnej świadomości i kontroli pracy mięśni i stawów w czasie wykonywania każdego ruchu.
3. Uzyskanie pełnej sprawności ruchowej, siły i wytrzymałości aparatu ruchowego oraz opanowanie prawidłowego oddychania w czasie wykonywanych ćwiczeń.
4. Umiejętność operowania świadomym, dynamicznym i celowym ruchem.
5. Umiejętność izolowania ruchów, utrzymania równowagi przy zmianie środka ciężkości ciała oraz koordynacji ruchowej.
6. Umiejętność przenoszenia ciężaru ciała z wykorzystaniem pięt, relevé i pracy stóp; opanowanie pozycji paralel, obrotów, skoków w ćwiczeniach przestrzennych oraz umiejętności pokonywania przestrzeni.
7. Dostrzeganie związków między techniką tańca klasycznego a techniką tańca współczesnego.
8. Umiejętność interpretowania muzyki poprzez różne sposoby poruszania się z uwzględnieniem wyrazistości i harmonii ruchu.
9. Nabycie umiejętności wykonywania układów tanecznych realizowanych w oparciu o technikę tańca współczesnego.

Zasady charakteryzacji

Treści nauczania

1. Charakteryzacja w teatrze, filmie, telewizji, jej rola i celowość, zależność od wymogów scenografii: znaczenie odległości i perspektywy.
2. Budowa głowy (wybrane wiadomości).
3. Barwa, światło i jego właściwości, zależność barwy kosmetyków od różnego rodzaju oświetlenia; zasady światłocienia i kontrastu.
4. Różnorodne materiały i narzędzia stosowane w charakteryzacji i ich przechowywanie.
5. Ćwiczenia praktyczne uwzględniające podstawowe zasady charakteryzacji osobistej; modelowanie i korygowanie szminką rysów twarzy — skracanie,

wydłużanie, zmniejszanie lub powiększanie jej elementów, makijaż, charakteryzacja z użyciem elementów perukarskich.

6. Zasady higieny w charakteryzacji (skóra twarzy i rąk).

Osiągnięcia uczniów

1. Umiejętność wykorzystania wiedzy teoretycznej w praktycznej realizacji ćwiczeń z techniki charakteryzacji.
2. Umiejętność oczyszczania skóry zmywaczem, nakładanie i rozprowadzanie podkładu, pudrowanie — utrwalanie, nakładanie szminek i zmywanie charakteryzacji.
3. Umiejętność stosowania światłocienia oraz kontrastu barwnego i walorowego, modelowania szminką rysów twarzy, zastosowania kolorystyki charakteryzacji w zależności od oprawy scenicznej.
4. Umiejętność korygowania rysów twarzy w oparciu o podane zasady, za pomocą szminki; modelowanie różnych typów twarzy.
5. Umiejętność klejenia peruk i zarostów, stosowania krepy, zdejmowania kleju z twarzy.
6. Dbalność o przestrzeganie higieny.

Audycje muzyczne

Treści nauczania

1. Aparat wykonawczy — głos ludzki i instrumenty muzyczne.
2. Faktura homofoniczna i polifoniczna.
3. Formy i gatunki muzyczne.
4. Pojęcie stylu muzycznego.
5. Muzyka programowa.
6. Muzyka ludowa różnych narodów — oryginalna i stylizowana.
7. Muzyka jazzowa i rockowa.
8. Muzyka kultur pozaeuropejskich.
9. Historia muzyki od średniowiecza do XX wieku.
10. Współczesne życie muzyczne.

Osiągnięcia uczniów

1. Świadome słuchanie muzyki i rozpoznawanie utworów muzycznych, ich stylu, epoki, ze szczególnym uwzględnieniem muzyki baletowej i muzyki polskiej.
2. Umiejętność indywidualnej oceny utworów muzycznych z uwzględnieniem własnych upodobań i preferencji.
3. Korzystanie z wiedzy teoretycznej oraz posługiwanie się terminologią muzyczną.
4. Umiejętność świadomego uczestnictwa w życiu muzycznym.

Interpretacja muzyczno-ruchowa**Treści nauczania**

1. Ciało jako środek wyrazu, jako warsztat twórczy. Poznanie własnego ciała, analiza jego funkcji i możliwości.
2. Ruch i sposoby jego wyrażania. Ruchowe reakcje na sytuacje rzeczywiste i wytwarzane w wyobraźni.
3. „Ja” w realizacji z otoczeniem.
4. Cechy charakterystyczne różnych stylów sztuki. Powiązanie formy ruchu ze stylem.
5. Powiązanie muzyki z ruchem.
6. Tworzenie postaci scenicznych.
7. Mizansceny z baletów.
8. Krótka forma (wariacja) jako wyodrębniona część formy baletu — przebieg dramaturgiczny, analiza techniki i jej interpretacji w powiązaniu z całością spektaklu.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych zasad interpretacji i kreowania postaci scenicznej.
2. Nabycie umiejętności przekazywania poprzez własną osobowość idei muzycznej i idei choreograficznej.
3. Nabycie umiejętności budowania charakteru postaci scenicznej na podstawie określonej techniki tanecznej.
4. Odnajdywanie wartości, jaką stanowi sztuka w realizacji określonych zadań wynikających z realizacji przedmiotu.

Wiedza o tańcu**Poziom podstawowy****Treści nauczania**

1. Podstawowe terminy i pojęcia z zakresu teorii i historii tańca.
2. Podstawowe składniki ruchu jako tworzywo tańca.
3. Artystyczne formy dzieł tanecznych, ich elementy oraz związki z innymi dziedzinami sztuki (w oparciu o wybrane przykłady).
4. Warsztat tancerza i choreografa.
5. Taniec poza teatrem zawodowym.
6. Polskie tańce regionalne (wybrane formy typowe dla dużych regionów) i narodowe.
7. Chronologia i cechy charakterystyczne najważniejszych epok, stylów i kierunków w dziedzinie sztuki tańca.
8. Twórczość wybitnych choreografów i dorobek artystyczny wybitnych tancerzy.
9. Współczesne zjawiska artystyczne w dziedzinie sztuki tańca.

Osiągnięcia uczniów

1. Znajomość podstawowych terminów i pojęć z zakresu teorii i historii tańca.
2. Umiejętność obserwacji podstawowych składników ruchu oraz elementów dzieła tanecznego, dokonywania ich opisu i prostej analizy.
3. Rozróżnianie artystycznych form dzieł tanecznych oraz dostrzeganie ich związków z innymi dziedzinami sztuki.
4. Znajomość dzieł tanecznych charakterystycznych dla różnych epok, stylów i kierunków tańca, twórczości wybitnych choreografów oraz dorobku artystycznego wybitnych tancerzy.
5. Znajomość typowych form polskich tańców regionalnych oraz polskich tańców narodowych.
6. Umiejętność skomentowania różnych sposobów interpretacji dzieł tanecznych.
7. Umiejętność korzystania z różnych form samokształcenia i źródeł wiedzy o tańcu.
8. Świadoma recepcja zjawisk artystycznych w dziedzinie sztuki tańca i postawa aktywnego uczestnika kultury tanecznej.

Poziom rozszerzony**Treści nauczania**

1. Różne dziedziny i zjawiska kultury, ze szczególnym uwzględnieniem kultury tanecznej.
2. Terminy i pojęcia z zakresu teorii, historii i estetyki tańca.
3. Składniki ruchu jako tworzywo tańca.
4. Składniki dzieła tanecznego oraz kanony estetyczne w sztuce tańca.
5. Dzieło taneczne w kontekście różnych dziedzin sztuki (na wybranych przykładach).
6. Warsztat tancerza, choreografa i pedagoga tańca.
7. Teatr jako podstawowe miejsce działalności artystycznej tancerza i choreografa.
8. Taniec poza teatrem zawodowym.
9. Taniec w folklorze polskim, polskie tańce narodowe.
10. Taniec we współczesnej Polsce.
11. Taniec we współczesnym świecie.
12. Fakty i procesy dziejowe w różnych epokach historii tańca z uwzględnieniem ich kontekstu społecznego i historyczno-kulturowego:
  - 1) techniki, style i kierunki rozwoju tańca;
  - 2) twórczość wybitnych choreografów i teoretyków tańca;
  - 3) dorobek artystyczny wybitnych tancerzy;

- 4) działalność dydaktyczna wybitnych nauczycieli tańca.
13. Związki i zależności pomiędzy konwencjami, zjawiskami artystycznymi i sposobami interpretacji w dziedzinie sztuki tańca.
- Osiągnięcia uczniów**
1. Umiejętność obserwacji i identyfikacji różnych przejawów i form kultury, ze szczególnym uwzględnieniem kultury tanecznej.
  2. Znajomość terminów i pojęć z zakresu teorii, historii i estetyki tańca.
  3. Umiejętność obserwacji i opisu składników ruchu tanecznego i innych elementów dzieła tanecznego.
  4. Dostrzeganie związków różnych dziedzin sztuki ze sztuką taneczną.
  5. Znajomość kanonu dzieł tanecznych z polskiego i światowego repertuaru klasycznego i współczesnego oraz wybitnych artystów sztuki tańca.
  6. Umiejętność dokonywania chronologicznego przeglądu, charakterystyki oraz oceny faktów i procesów w różnych epokach historii tańca.
  7. Dokonywanie samodzielnej i pogłębionej analizy dzieła tanecznego, stylów i kierunków w sztuce tańca (na przykładach zaczerpniętych z kanonu).
  8. Umiejętność samodzielnego interpretowania dzieła tanecznego oraz formułowania wniosków świadczących o świadomej jego percepcji.
  9. Umiejętność korzystania z różnych form samokształcenia i źródeł wiedzy o tańcu.
  10. Postawa aktywnego i świadomego uczestnika kultury tanecznej.